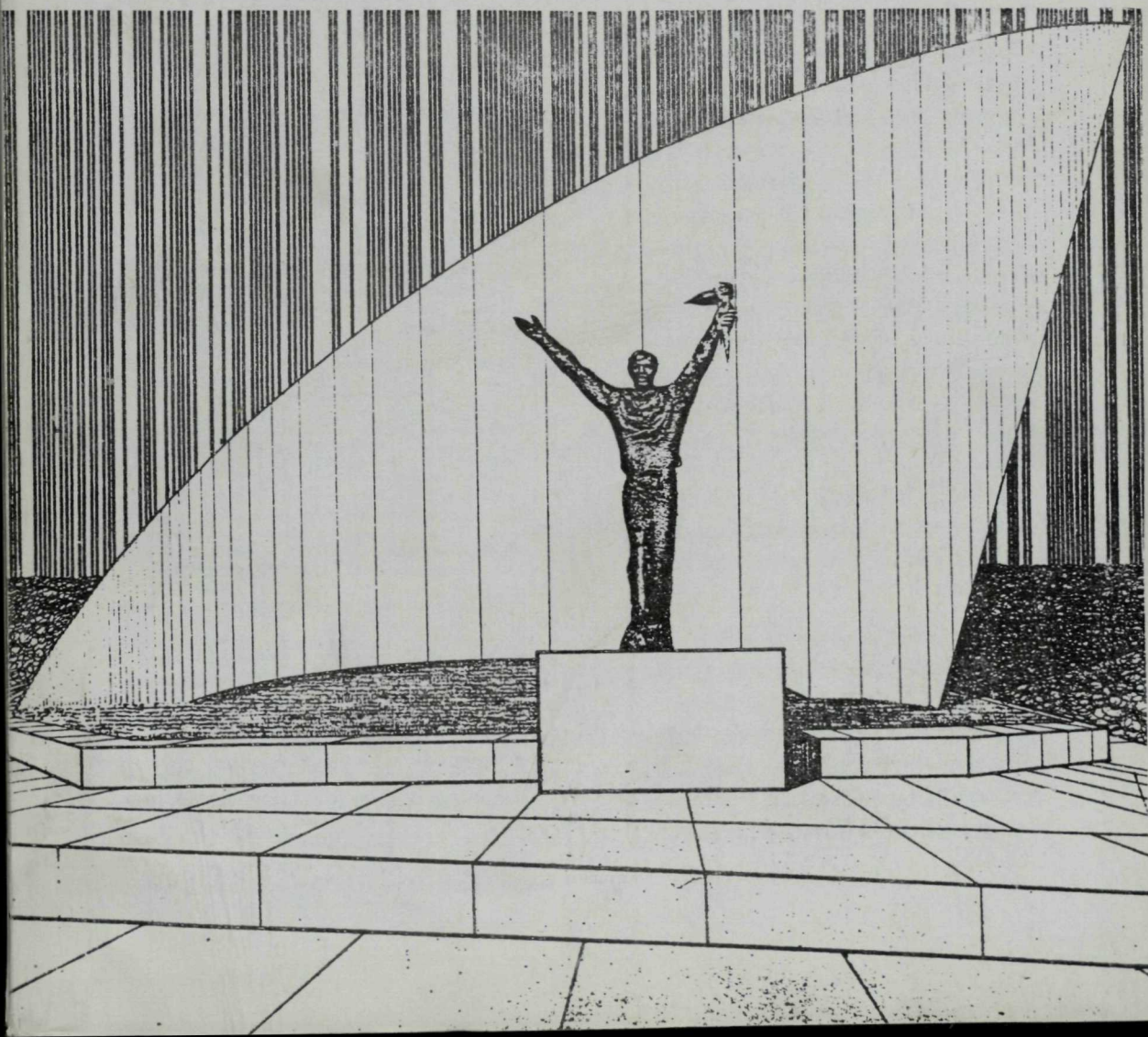

JÁSZKUNSAĞ

XVI. ÉVFOLYAM, 1–2. SZÁM

1970. MÁRCIUS–JÚNIUS

TÖRTÉNELMI JELENTŐSÉGŰ ÉVFORDULÓK

1970. április 4-én ünnepeljük hazánk felszabadulásának 25. évfordulóját. Ugyan-
csak ebben az évben, április 22-én ünnepeljük Vlagyimir Iljics Lenin, a kommunista
forradalmár, a kommunista párt megteremtője, a zseniális gondolkodó, a marxizmus
nagy teoretikusa, lánglelkű hazafi, a világ első szocialista forradalmának előkészítője,
a nagy internacionalista, az elnyomottak és a kizsákmányoltak igaz barátja és tanítója
születésének 100. évfordulóját.

E két évfordulóhoz a magyar kommunistáknak, a magyar népnek sok és maradandó
emléke fűződik. A magyar kommunisták és hazafiak 1917-ben Lenin környezetében
ismerkedtek meg a bolsevikok eszméivel, a leninizmussal, a forradalmi tömegmozga-
lom szervezésével, irányításuk lenini művészetével. A magyar kommunisták Lenin
környezetében váltak internacionalistává. Kun Béla, Szamuely Tibor és a többiek
Lenint és Lenin eszméit követve, a bolsevik párt tapasztalatait felhasználva hozták
létre a Kommunisták Magyarországi Pártját. A Kommunisták Magyarországi Pártja
és vezetői Lenin tanítása, Leninnek a magyar munkásokhoz küldött üzenete alapján
szervezték, irányították és lelkesítették a Magyar Tanácsköztársaság harcait, a magyar
nép munkáját. A kommunisták, akik közül sokan a 25 éves Horthy-terror idején életü-
ket adták a magyar nép ügyéért, a legszörnyűbb üldöztetések idején is fennhirdették
Lenin tanításait. Ők is Lenin tanításainak szellemében küzdöttek az elnyomás, a terror,
a német fasiszta megszállás, Horthy és az uralkodó osztály nemzetárulásával szemben.
Hazaszeretetük, áldozatuk nem volt hiábavaló. A kommunisták s más magyar hazafiak
hőstettei legszebb fejezetét jelentik a magyar nép történetének. A szabadságot mégis
Lenin népe, a szovjet emberek, a Vörös Hadsereg katonái hozták el a magyar népnek.
1945. április 4-e ünnepnapként vonult be a magyar nép történetébe. Április 4-e sors-
döntő forduló, új korszak kezdete.

1944-45-ben a Vörös Hadsereg a német fasiszta hadat üldözve szétverte a fasiszta
hordákat, s megsemmisítette a 25 éves ellenforradalmi Horthy-rendszert, és visszaadta
a magyar nép szabadságát, országa függetlenségét. Ezzel Magyarország elindult a szo-
cializmus építésének útján. A felszabadulás nyomán létrejött kedvező feltételeket ki-
használva, a magyar kormány a nép forradalmi hagyományaira építve, fegyverszünetet
kötött a Szovjetunióval, s hadat üzent a fasiszta Németországnak. A munkásosztály
e történelmi helyzetben a kommunista párt vezetésével, szövetségben a dolgozó pa-

rasztsággal, a nemzet haladó erőinek élén hozzáfogott az élet által napirendre tűzött feladatok megoldásához. Felszámolta a 25 éves gyilkos ellenforradalmi, reakciós és nemzetáruló Horthy-rendszert, feloszlatta a fasiszta szervezeteket, hatályon kívül helyezte a fasiszta törvényeket, az államhatalom gyakorlásából fokozatosan kiszorította a reakciós elemeket, s helyreállította a nép demokratikus jogait. Kívívta, s 1956-ban az ellenforradalommal szemben megvédte és megszilárdította a nép hatalmát és államát. E hatalom birtokában hozzáfogott az ország a társadalom átalakításához. Radikális földreformot hajtott végre, kisajátította a főpapok és földesurak földjeit, s átadta a parasztság tulajdonába. Elvégezte a háborús romok eltakarítását, a városok, a falvak, a közlekedés és az üzemek újjáépítését. Megindította a termelést. Kisajátította a burzsoáziát az iparban, a közlekedésben, a kereskedelemben és a hiteléletben. Felszámolta a kizsákmányolást, a munkanélküliséget. Megfékezte az inflációt, jó forintot adott az országnak. Új államapparátust hozott létre a nép vívmányainak védelmére. Megszervezte a demokratikus rendőrséget, a néphadsereget, 1956 után a munkásőrséget. Nagyarányú iparosítást hajtott végre, és elvégezte a mezőgazdaság szocialista átszervezését, s ezzel uralkodóvá tette a népgazdaság minden ágában a szocialista termelési viszonyokat.

Ma a magyar nép a szocializmus teljes felépítésén munkálkodik. A 25 éves fejlődést figyelembe véve elmondhatjuk, hogy országunkban jelentősen előrehaladtunk a szocializmus anyagi, technikai bázisának kiépítésében. Elmondhatjuk, hogy a személyi kultusz, a törvénsértések minden káros következményei ellenére nagyot fejlődött az ország. Korszerűbbé váltak a vállalatok, a szövetkezetek termelő berendezései, a felszabadulás előtti évekhez viszonyítva többszörösére nőtt az ipar, jelentősen fejlődött a mezőgazdaság termelése. Megvalósítottuk a teljes foglalkoztatottságot, a lakosság társadalmi biztosítását. A fejlődéssel együtt számottevően javultak a lakosság élet- és munkakörülményei. Ma az új lakóházak, iskolák, kultúrházak, szociális létesítmények és kórházak százai és ezrei szolgálják a lakosságot. Lényegesen nőtt a fogyasztási cikkek mennyisége, javult ezek összetétele és minősége. Jelentősen nőtt a lakosság életszínvona.

Rendszerünk a párt vezetésével kimagasló eredményeket ért el az egészségügy, az iskolaügy területén, a közműveltség, a szakismeret, a tudományos élet fejlesztésében, a művészetek és az irodalom felvirágoztatásában. Az elmúlt 25 évben megszűnt a volt uralkodó osztály műveltségi monopóliuma. Ma a tudomány, a kultúra, a művészetek és az irodalom eredményei a nép műveltségi színvonalát gyarapítják.

A felszabadulás óta nagy fejlődés következett be a szellemi és fizikai munka, a falu és város közötti különbségek felszámolásában. A felszabadulás óta lényegesen csökkent a különbség a szellemi és fizikai munka, az ipari s a mezőgazdasági munka jellege és körülményei között. Erősebb a város és a falu kapcsolata. Módosult a társadalom szerkezete, a szövetség tartalma. Ma a magyar nép túlnyomó többsége pártjával szorosan együttműködve, a párt vezetésével építi szocialista hazáját. Ez a legszebb és legmaradandóbb emlékmű, amit Lenin tiszteletére állíthatott a magyar nép.

Eredményeink tudatában a megye lakossága, kommunisták és pártonkívüliek, munkások, parasztok, értelmiségiek is jogos büszkeséggel tekintenek vissza a felszabadulás utáni évek küzdelmeire, a megtett útra, a munka eredményeire. A megye lakossága, kommunisták és pártonkívüliek szívből örülnek szocialista hazánk, a megye, minden egyes járás, város, község, vállalat, szövetkezet és intézmény eredményeinek. Büszkeséggel tölti el őket, hogy a megye kommunistái, munkások, parasztok, értelmiségi dolgozók becsületesen helytálltak a szocializmusért folyó harcban, munkában, hogy mindig az élenjárók között szerepelnek. Örülnek annak, hogy ma már a hatalom birtokosaként, gazda módjára élvezhetik munkájuk eredményeit.

A magyar nép – benne megyénk lakossága is – a megtett utat, eredményeinket áttekintve, hálával és nagy tisztelettel emlékezik meg hazánk felszabadulásának 25. évfordulóján Lenin hazájáról, a szovjet népről, a Vörös Hadsereg harcosairól, akik közül oly sokan a legtöbbet, életüket áldozták hazánk szabadságáért, népünk boldogulásáért.

E történelmi jelentőségű évfordulókat azonban csak akkor ünnepeljük igazán, méltóan, ha megoldjuk pártunk, népünk és a megye lakossága előtt álló újabb és újabb feladatokat. Akkor ünnepeljük méltóan Lenin születésének és hazánk, a Magyar Népköztársaság felszabadulásának 25. évfordulóját, ha Lenin tanításaira, a leninizmusra, a Szovjetunióban megvalósult történelmi tapasztalatokra támaszkodva és annak szellemében, a Magyar Szocialista Munkáspárt politikáját és határozatait figyelembe véve eredményesen oldjuk meg nagy nemzeti célunkat, a szocialista társadalom teljes felépítését. Céljaink megvalósítása érdekében – mint ahogyan azt a párt politikája és határozatai is hangsúlyozzák – figyelmünket a szocialista vívmányok védelmére, a termelési viszonyok s a termelő erők fejlesztésére, ésszerű felhasználására, a termelés, a munkatermelékenység növelésére, a gazdaságos termelésre, a lakosság élet- és munkakörülményeinek továbbjavítására, a lakosság életszínvonalának emelésére, a fizikai s a szellemi munka, az ipari s a mezőgazdasági munka, a falu s a város közötti különbségek csökkentésére kell fordítani. Ugyanakkor a szocialista társadalom teljes felépítésével összhangban még hatékonyabban kell foglalkozni a marxista-leninista világnézet, a szocialista társadalmi tudat, a közösségi szellem erősítésével, a lakosság általános műveltségének és szakképzettségének növelésével, szociális, egészségügyi ellátásának fejlesztésével.

A gazdaságirányítás reformja után az eddigi megtett intézkedéseket folytatva, figyelmünket a reform eredményeinek megszilárdítására, a reform tökéletesítésére, az állami élet s a szocialista demokrácia fejlesztésére kell fordítani. Az állami élet s a szocialista demokrácia fejlesztése keretében intézkedéseket kell tenni a törvényhozás, a kormányzati munka tökéletesítésére, a választási rendszer továbbfejlesztésére, az államigazgatási munka hatékonyságának növelésére, a tanácsi, a bírói és ügyészi szervezetek munkájának fejlesztésére. E mellett az eddigieknél is nagyobb figyelmet kell fordítani a helyi szervek önállóságának és felelősségének növelésére, munkájuk tökéletesítésére.

Ha az elkövetkező negyedszázadban is olyan kitartással, lelkesedéssel és hozzáértéssel dolgozunk mint eddig, ha építünk eredményeinkre, a Szovjetunió, a szocialista országok, s a világ kommunista- és munkásmozgalmának támogatására, még nagyobb eredményeket érünk el, mint az elmúlt 25 évben. Meggyőződésünk, hogy népünk lelkesedése, szorgalma az elkövetkezendő években is tovább növeli szocialista hazánk tekintélyét, a marxizmus-leninizmus életrealitását, vonzó erejét.

Vácsi Sándor

HŰSÉG A LENINI ÖROKSÉGHEZ

„A történelem már régen megmutatta, hogy a nagy forradalmak harcaik során nagy embereket vetnek felszínre, és olyan tehetségeket fejlesztenek ki, amilyenek azelőtt lehetetlennek látszottak.”

(Lenin)

Ezelőtt száz évvel, 1870. április 22-én, Oroszországban, a Volga menti Szimbirszk városában született Vlagyimir Iljics Lenin, a világ első szocialista államának vezetője, a Szovjetunió Kommunista Pártjának megalapítója. A kiváló gondolkodó, a lángelkű népvezér és forradalmár egész életében a dolgozók érdekeiért és boldogabb életéért küzdött, azért, hogy megszabaduljanak a kizsákmányolástól, a nyomortól, a háborúktól, s hogy a népek maguk irányíthassák sorsukat.

Az ember és az életmű

Milyen ember volt a világtörténelem e kimagasló személyisége? Őt keresem, őt szeretném felidézni a centenárium alkalmával – az embert, aki a kommunisták első és örök példaképe. Talán Lunacsarszkij gondolatai közelítik meg a legjobban a hűséges Lenin képet: „Akik ismerték Vlagyimir Iljicsot, nem értik, milyen csoda volt ő, pedig valóban csoda volt. Lenin a szocialista ember előképe volt. Mostanában gyakran szokálnak meg olyan emberek, akik ötvenedik évük felé közelednek, de még soha nem találkoztak olyan emberrel, mint Iljics. Még nem találkoztunk olyan mélységes és őszinte szocialistával, mint amilyen ő volt. Leninből teljesen hiányzott a saját személyével való törődés, nem sok ügyet fordított magára. Lenin olyan ember volt, aki számára az „én” nem létezett. Lenin nem domborította ki énjét sem dekoratívan, sem a sikereivel való dicsekvés által, amitől egyébként mindig óvta a kommunistákat. Lenin nem volt büszke és nem dicsekedett zsenialitásával... Egyszerűen teljesen kitöltötte életét a munka és tudta, hogy erős a válla, és ha valamilyen terhet kell hordozni, neki többet kell viselnie, mint másoknak... Mégis milyen egyéniség volt? Óriási. Közvetlen példakép, tanulság mindenki számára. Az, aki előtérbe állítja személyiségét, olyan, mintha hőmérőt hordana magánál, amely örökösen ellenőrzi, hogy most többre értékeli, most viszont kevesebbre, – az ilyesmi akadályozza a személyiség igazi fejlődését... Leninből az ilyen „én”, az egoista önteltség teljesen hiányzott...”

Vagy talán Gorkij Lenin portréja az igazabb? „Arcképét nehéz megfesteni. Lenin kifelé csupa szó, mint ahogy a hal is csupa pikkely. Egyszerű és őszinte volt, mint mindaz, amit mondott. Hősiességéből csaknem teljesen hiányzik a külső csillogás, hősiessége az Oroszországban eléggé gyakori, szerény, esztétikus áldozatkészség, a becsületes orosz értelmiségi forradalmár áldozatkészsége, aki rendületlen meggyőződéssel

hiszi, hogy a földön lehetséges a szociális igazságosság: annak az embernek a hősiessége, aki az emberek boldogságáért fáradozik, s ezért lemond a világ minden öröméről.”

Az ünnepi évfordulók különösen alkalmasak arra, hogy az utódok, vagy magukat annak vallók, az epigonok, vagy a késői ellenfelek önigazolást keressenek a visszaemlékezések tűzijátékának fénye mellett. Rámutatnak a tűzcsokor millió szikraesőjéből az egyikre és azt mondják: ugye így mondtam én is... Ezért találónan tanulságos a gorkiji idézet, amely Lenin szavait a hal sokfényben tündöklő pikkelyéhez hasonlítja. Bármilyen szép is egy halpikkely, az nem maga a hal.

Lenin életének nagy részét világméretű ideológiai, politikai harcok gyújtópontjában töltötte el. Egy történelmi sorsforduló előkészítésének évtizedei, majd a világ első győztes proletárforradalma, az első munkás-paraszt állam megalapozása – mind olyan feladat, amely az elméleti és gyakorlati kérdések sorát veti fel naponta.

A forradalom vezérének e kérdésekben nem volt elég általános elvi útmutatásokkal szolgálni. A stratégia kidolgozása mellett a taktikai harc napi muníció szükségletét is jórészt tőle várta a bolsevik párt. És ő a nagy elméleti kérdésekben ugyanúgy, mint a napi politika apró, lokális vitáiban, mindig nyíltan, határozottan, szenvedélyesen állás: foglalt, érvelt, agitált.

Ma, ebből a hat-hét évtized előtti roppant gazdag anyagból – mondhatnánk – szabad a vásár. Ki-ki azt ragadja ki belőle, ami pillanatnyi érdekeinek megfelel, s ezt teheti pozitív szándékkal is, de azzal a sanda céllal is, hogy meghamisítsa a lenini életművet.

Ez utóbbira álljon itt mindjárt egy példa. Milovan Gyilas, a később renegáttá vált jugoszláv teoretikus és forradalmár a *Le Figaro Litteraire* című lapban „emlékezik” meg a Lenin centenáriumról. Először még ilyeneket ír: „Nehéz lenne a történelem szereplői között még valakit találni, aki ennyire szilárd lenne hitében, és ugyanakkor képes lenne kigondolni a megvalósításra alkalmas eszközöket. Lenin, a hihetetlen akadályok ellenére, nem tért le útjáról, a forradalom útjáról.” Mindezt azért, hogy annál nagyobbat fordíthasson és bebizonyítsa: leninizmus nincs, rég elavult minden gondolata, vagy ami esetleg időt álló lenne belőle, az is a megvalósulás során torzul el. „A Lenin halálát követő időszakban – írja – az egyetnemértés legmélyebb oka maga Lenin. Ő nem akart új tant felállítani, és nem is volt rá képes. Gondolkodásában semmi sem volt a filozófusból, módszerei nem voltak tudományosak...” Ha mégis maradt volna fenn valami örökérvényű a lenini gondolatokból, azt – Gyilas szerint – utódai hamisították meg, forgatták ki. „Lenin koncepcióit kikezdte az idő – írja –, kikezdték utódai. A pártbürokrácia fenntartásáért folytatott harcban Lenin mauzóleumát a hatalom és a tekintély ereikre tartózává alakították át, testét egy ortodox orosz szent ereikéjévé. Lenin Internacionáléja szétszóródott, és a kommunista szolidaritás átalakult az erők álmává a gyengéken, az ebből következő eszmei zürzavarral és elvtelenséggel.”

Gyilas tételei tömören összefoglalják a legáltalánosabb rágalmatokat, amellyel ma a leninizmus – a szocialista világrendszer – ellenfelei a nagy forradalmár eszmei hagyatékát, s annak megvalósulását, a szocialista országokat, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalmat diszkreditálni, sárral bemocskolni akarják – ha már létezését és sikereit vitatni többé nem képesek.

Nyilvánvaló, hogy Gyilasszal szemben ma is Ivor Montagunak, a kiváló angol közéleti személyiségnek van igaza: „Lenin írásbeli hagyatéka nem archivumi anyag, hanem kincsesládák. Amikor elérkezik a harc órája, áttanulmányozzuk könyveinek lapjait, akárcsak a géppuskások, akik megtöltik történelmekkel a hevedereket a támadás előtt.”

A lenini munió

Ez a tölténytározás azért nem olyan egyszerű. Hisz ha a leninizmus egy vallás volna... De Lenin volt önnön istenségének elsőszámú és legkérlelhetetlenebb ellen-sége. Hogyan lehetne vallást csinálni a leninizmusból, amely csak egy dogmát ismer el: azt, hogy dogmák pedig nincsenek! Tisztelettel csak egy istenségnek adózik a leni-nizmus: a marxi mindenben kételkedés eszméjének. Katekizmusa pedig a folyton meg-újuló valóság, amelyet minden nemzedék köteles újra és újra felfedezni magának.

Lenin gyakori szavajárása volt – különösen, ha bonyolult kérdések megítélése volt napirenden –, hogy „előbb tanácskozzunk Marxszal.” Módszeréhez tartozott, hogy minden fontosabb kérdés elemzésekor Marx műveit vette elő, igyekezett minél mé-lyebben megérteni Marx gondolatait, behatolni Marx elemzéseinek, gondolkodásának logikájába. Ezért soha nem elégedett meg a kész formulákkal, hanem kutatta az utat, amelyen Marx valamilyen fontosabb következtetéshez eljutott; az adott történelmi helyzetet, a mozgalom előtt álló feladatokat, a korabeli eszmei és politikai áramlato-kat. Lenin tehát nem a kész formulákat, az előre megálmodott recepteket keresni for-dult Marxhoz – mint valami szellemi önkiszolgáló boltba. Mi sem nyúlhatunk ilyen igényrel Lenin műveiért a könyvespolcra.

A lenini „Marxszal beszélgetés” módszere alkalmas Lenin életművének tanul-mányozására és alkalmazására is. Nekünk Leninnel tanácskozva kell – és lehet – korunk minden jelentős kérdésére a választ megtalálni, ahogyan ő is mindig meg-találta Marxnál. Ez a tanácskozás sem jelentheti azonban azt, hogy a ma kérdéseire kész válaszokat találunk, olyanokat, amelyeket valamilyen tárgymutató segítségével csak fel kell laponi. Ez a munka számunkra is a Lenin munkájába, gondolatmenetébe, módszereibe való elmélyedést jelenti.

Ide kívánczik az utalás azokra az évekre, amikor a „könnyebbik” utat próbáltuk járni. Nem is annyira kényelemszeretetből, hanem inkább azért, mert nem is tudtuk, hogy nem az igazi lenini úton járunk. Jelszavakká merevítettük Lenin gondolatait, kiragadott idézetek segítségével próbáltuk közkinccsé tenni Lenin hatalmas elméleti örökségét. Hogy hová vezetett ez az út, jól tudjuk.

A lenini alkotóműhely titkai

Megmaradt egy részlet azokból a kéziratokból, amelyet Lenin saját maga számára írt 1914–15-ben a „Filozófiai problémák” című tanulmányának befejező szakaszában. Jegyzeteinek címe: „Hegel dialektikájának (logikájának) vázlata.” Ebben megmutatja Lenin azokat a lépcsőfokokat, amelyek az eszmét vezetik megszületésétől teljes kibon-takozásáig, s ezzel mintegy bepillantást enged abba a műhelybe, ahol eszméi és gondo-latai formálódtak.

„Kezdetben felvillannak benyomások – írja Lenin –, azután kibontakozik valami, majd kifejlődnek a minőség fogalmai (a dolog vagy jelenség meghatározásai) és a mennyiség fogalmai. Ezután a tanulmányozás és elmélkedés ráirányítja a gondolatot az azonosság – különbség – alap – lényeg, verzus, jelenség – okság, stb. megismeré-sére. A megismerésnek mindezek a mozzanatai (lépései, lépcsőfokai, folyamatai) a sub-jektumtól irányulnak az objektum felé, a gyakorlat ellenőrzi őket és ezen az ellen-őrzésen át jutunk el az igazsághoz...”

E látszólag elvont, filozófiai gondolatsor elvezet a lenini alkotómódszer lénye-géhez, az elmélet és a gyakorlat teljes egységéhez. Ugyanaz a Lenin, aki az idézett filozófiai gondolatsort vetette papírra, az ifjúsági szövetség feladatairól 1920-ban mon-dott beszédében így érvelt: „Első pillantásra az jut az ember eszébe, hogy a kommu-nizmust tanulni nem más, mint elsajátítani a tudásnak azt az összességét, amely a

kommunista tankönyvekben, brosúrákban és művekben van kifejtve... Ha a kommunizmus tanulmányozása csak abban állna, hogy az ember elsajátítja azt, ami a kommunista művekben, könyvekben és brosúrákban van kifejtve, akkor túl könnyen megessék, hogy kommunista betűragókat, vagy szájhöszöket kapnánk.” És egy nappal később, egy másik beszédében, mintegy tovább folytatja a gondolatokat: „a kommunizmus egész propagandáját úgy kell megszervezni, hogy a dolog középpontjába az országépítés gyakorlati vezetését állítsuk. A kommunizmusnak olyan érthetővé kell válnia a munkástömegek számára, mint saját ügyüknek.”

Mielőtt a kétfajta Lenin idézet, a filozófiai feljegyzések és a gyakorlati politikus konkrét feladatokat tartalmazó agitációs beszéde között megvonjuk a szintézist, hogy a lenini alkotó folyamat lényegét megértsük, ismerkedjünk meg egy – ugyancsak e napokra utaló – visszaemlékezéssel.

Albert Williams, egy haladó gondolkodású amerikai újságíró látogatta meg Lenint. A Kremlbe kellett mennie, üzentek, hogy Lenin fogadja őt. Soká kellett várnia, ami igen ritkaság volt, mert Vlagyimir Iljics mindig pontosan fogadta látogatóit. Eltelik félóra, egy óra, míg végre kinyílik az ajtó. Mindenki meglepetésére nem egy diplomata, vagy más rangosabb személyiség jött ki, hanem egy szakállas paraszt subában és bocskorban. „Bocsásson meg – szabadkozott utána Lenin – látogatóm egy tambovi paraszt volt. Megbeszéltük vele azokat a kérdéseket, amelyek a villamosítással, a kollektivizálással, az új gazdasági politikával függnek össze.”

Nem sokkal a visszaemlékezésben felidézett eset után Lenin a Dinamó Gárba ment. Ez a gár egyen- és váltóáramú motorokat gyárt. Azért ment, hogy beszédet tartson a munkásoknak az új gazdasági politikáról. Hogyan tette ezt? Vázolta a falusi helyzetet. (Tehette, hisz személyesen beszélt a parasztokkal.) Utána megkérdezte, tudnának-e segíteni a falvak villamosításában.

Ime egy villanásnyi Lenin munkamódszeréből. A teoretikus, aki a hadikommunizmus kényszerű időszaka után kidolgozta a békés építőmunkára való áttérés gazdaságpolitikáját (NEP), egyszemélyben szervezője is volt e politika végrehajtásának, agitátora, s ugyanakkor a gyakorlattal összevetve ellenőrizhette annak helyességét is.

A centenárium alkalmával is – mint már oly sokszor – a botcsinálta Lenin szakértők igyekeznek szembeállítani az elmélyült filozófust, a tudományos kutatót, a parasztokkal tárgyaló, a kommunizmus építését a gyakorlatban szervező politikussal. Melyik az igazi Lenin – kérdezik, s egyiket a másikkal szembeállítva meghamisítják a lenini életművet, elsekélyesítik, lényegétől fosztják meg. Mert együtt, mindkettő ő. A filozófus, a gondolkodó, a marxizmus teoretikusa ugyanis elválaszthatatlan a gyakorlati forradalmártól, a proletárforradalom vezetőjétől, a szocialista állam szervezőjétől.

A lenini alkotóműhely „titkainak” tanulmányozása során kézenfekvő a tanulság. Saját történelmi tapasztalataink alapján jól megtanultuk, hogy az elméleti kérdésekben járatlan emberek is rátalálhatnak egy-egy esetben a történelmi haladás útjára, ha közvetlen élményekből ismerik koruk valóságát, s tapasztalataikból helyes következtetéseket képesek levonni. És viszont: nagy tudású ideológusok is letérhetnek a történelmi haladás útjáról – esetleg soha meg sem találják azt –, ha nem elég közvetlenek ismereteik korukról, koruk társadalmi viszonyairól. Azért és abban példakép tehát számunkra Lenin, ahogyan a társadalmi valóság és a haladó eszmék, a forradalmi gondolat és cselekvés szintézisét a maga korában megvalósította.

A lenini zenekar

Az ünnepi visszaemlékezések óhatatlanul is úgy szólnak a lenini történelmi időkről, hogy ő, az ünnepelt áll a középpontban. Ez ilyenkor természetes, de nem hűséges az a Lenin portré, amely valamilyen egyedülálló hőrosznak mutatja őt, aki magánosan áll valahol a felhőkbe vezető magasban, és mennydörgő hangon hirdeti az egyedül üdvözítő ígét, osztja az igazságot.

Amikor az újtípusú, történelmi hivatásának megfelelő párt megalakításán dolgozott, maga hangoztatta: „Óriási zenekarra van szükségünk; tapasztalatokat kell gyűjtenünk, hogy helyesen oszthassuk el ebben a zenekarban a szerepeket, hogy az egyiknek a szentimentális hegedűt, a másiknak a szilaj nagybőgőt adjuk a kezébe, a harmadikra a karmesteri pálcát bízjuk.” Miközben maga gondosan ügyelt arra, hogy ki-ki a neki legmegfelelőbb hangszerezen játsszon, maga soha nem követelte a karmesteri pálcát. A kollektív döntés az ő kezébe adta – mert a történelmi tapasztalatok világosan bizonyították a forradalom közeledtével, hogy az őt illeti – s viselte megadással, ahogyan csak igazán nagy forradalmár szolgálhatja az ügyet.

Szerényen, megadással, egyáltalán nem valami vezéri pózban, minden mesterkélttség nélkül viselte történelmi sorsát, de azért élt benne az elhivatottság tudata – amely az általa szolgált ügy világtörténelmi jelentőségének felismeréséből táplálkozott. (Hisz az ügy nagyságát is kevesen mérték fel úgy a maga teljességében, mint ő.) Ismét Gorkijt idézem: „Természetéhez hozzá tartozott a szenvedélyesség, ám ez nem a játékos haszonleső szenvedélye volt, hanem Leninnek azt a kivételes lelki frissességét mutatta, amely csak abban az emberben van meg, aki rendíthetetlenül hisz tulajdon elhivatottságában, aki sokoldalúan és mélységesen érzékeli a külvilággal való kapcsolatát, s hiánytalanul megértette a kaotikus világban neki jutó szerepet.”

Karmesterül a sors jelölte őt. De mindvégig megmaradt alapvető tulajdonságaként, munkamódszereként, forradalmi munkássága legfontosabb jellemzőjeként, hogy tudatosan alárendelte magát a kollektíva akaratának. Csicserin, a kiváló szovjet diplomata jegyzi meg emlékirataiban: „Voltak olyan esetek, amikor véleményét nem fogadták el, s kisebbségben maradt. Ilyenkor teljesen és feltétel nélkül alárendelte magát a szervezet döntésének. Soha nem használta ki a tekintélyét, csak érvekkel és meggyőződéssel dolgozott, soha nem vette igénybe példátlan befolyását, hogy legyőzze a más-képp gondolkodók ellenállását, hanem mindig érvelt, s addig nem nyugodott, amíg nem győzte meg a többieket.”

Ez a tulajdonság nem egyszerűen a belső fegyelem, még csak nem is pusztán a fegyelmezett kommunista pártszerű magatartása volt nála. A szocializmus eszméit egész életével megtestesítő ember szükségszerű magatartás formája ez. Nála nem taktika, vagy eljárási szabályzat, ügyintézési módszer a kollektív vezetés, hanem filozófiai, logikai rendszerének – a tudományos szocializmusnak – a gyakorlati életben való megjelenési módja.

Stílus és módszer

Lenin a zenekar minden tagját vele egyenértékűnek tartotta, de ugyanakkor halhatatlanul igényes is volt. A haragját sem fékezte, ha rosszul végzett munkáról, nem-törődomségről, vagy hanyagságról értesült, s ilyenkor a tolla könnyen fordult megrovó szavakra.

Egy alkalommal a kezébe került egy gondatlanul kiadott brosúra, amely a III. Internacionáléről szólt. Lenin a következőket írta a kiadó igazgatójának, Voronsz-

kijának, aki egyébként régi harcostársa volt: „Átnéztem a III. Internacionálé című brosrát... Szigorúan megrovom önt ezért a kiadványért és kötelezem, hogy a kiadó kollégiumának minden tagja elolvassa levelemet és határozott intézkedésekkel biztosítsák, hogy a jövőben meg ne ismétlődhessék hasonló gyalázat... Nincs előszó, hiányoznak a jegyzőkönyvek, nincs benne a határozatok pontos szövege, a határozatok összefolynak a beszédekkel, a cikkekkel, a megjegyzésekkel – semmi. Hallatlan szégyen! Egy nagy történelmi eseményt ilyen brosrával rossz hírbe hozni...”

Hozzá kell tenni, hogy Lenin a levél megírása után számtalan jelét adta annak, hogy ugyanúgy tiszteli Voronszkijt, mint annak előtte.

Lenin fontosnak tartotta bírálni azt, aki hibázott, de mindig csak az ügy érdekében bírált, s csak akkor, ha a vétség, a mulasztás kétségtelenül bebizonyosodott. Ugyanakkor nem mulasztott el segítséget adni a hiba kijavításához.

Ugyanílyen igényt támasztott saját munkájával szemben is. Ha úgy érezte, hogy túl élesen bíralt valakit, azonnal szóba hozta. A legtermészetesebbnek tartotta, hogy korrigálja szavait. 1921 júniusában a III. Internacionáléban heves vita bontakozott ki közte és a német küldöttség tagjai között. Másnap a következőket írta a német küldöttségnek: „Megkaptam a Központi Bizottsághoz küldött levelük másolatát. Nagyon köszönöm. A választ még tegnap szóban elmondtam. Felhasználom az alkalmat, hogy hangsúlyozzam, visszavonom durva és udvariatlan kifejezéseimet és a szóban elmondott bocsánatkérést ezennel írásban is megismétlem.”

Lenin jelleméhez tartozott az ilyen eljárás. Nem tartotta terhesnek, vagy megalázónak a bocsánatkérést még a hangnemért sem, noha a lényegben igaza volt.

Lenin rendkívül világosan, röviden és konkrétan adta ki mindig utasításait, vázolta fel a terveket, vagy tett bíráló megjegyzéseket. Minden sort csak az ügyről és az ügy érdekében írt le. Minden bekezdése a tömör, gondolatgazdag dinamizmus példaképe. Nincs egy felesleges mondata, ami elvonná a figyelmet, eltérne, vagy eltérítene a lényegtől. A tények felsorolása, majd a következtetés, a következtetést pedig pontos utasítás követi. A rendkívüli elméleti felkészültséggel rendelkező Lenin egyben gyakorlati ember is volt.

A pontosság jellemezte mindenben. Aki Lenintől feladatot kapott, vagy tanácsot, annak nem kellett azon törni a fejét, hogyan értelmezze a mondatokat. Lenin nem élt homályos utalásokkal, jelszavakkal, gondolatait nem rejtette ködös frázisokba, nem csomagolta be, sőt, időnként élesen replikázott. A szócséplést, a kétértelműséget, az elhallgatást nem tűrte és senkinek sem engedte meg.

Különösen nagyra becsülte a céltudatosságot, a kérdés alapos, aprólékos ismeretét, az abszolút lelkiismeretességet, az időkihasználást, a tömörséget.

A munkában semmiféle lazaságot nem tűrt. Nem kímélte az olyan lustákat, akik egy-egy bonyolult kérdéssel szembekerülve igyekeztek elhallgatni azt. Ha megbízást adott valamire, rendszerint megszabta a határidőt is, amikor azt teljesíteni kell, vagy amikor beszámolót várt az ügyről. A forradalmároktól nem viselte el a gerinctelenséget éppúgy, mint a bürokráciát.

Kitűnően ismerte az embereket. Szinte csálhatatlan volt a megítélésében. Gorkij írja visszaemlékezésében, hogy Lenin mennyire nagyrabecsülte Trockij szervező képességét, de nem egyszer hangsúlyozta neki, Gorkijnak, hogy Trockij „... mégsem a mi emberünk. Velünk tart, de nem a mi emberünk.” Mennyire igaza volt. Mintahogyan Sztalint is jól ismerte, s előre figyelmeztetett mindarra, ami sajnos jellemében később be is következett. Gorkij még egy esetet leír: „Lenin nagyon jól ismerte az embereket. Egyszer, a dolgozószobájába belépve, egy emberbe botlottam, aki hátrálva igyekezett az ajtóhoz, nagyokat hajlongott Lenin felé, ő pedig rá sem hederített, hanem írt. – Ismeri? – kérdezte azután, az ajtó felé mutatva, s én megmondtam, hogy igen. – No és? – Mit tagadjam: faragatlan, durva ember. – Hm, hm. Afféle talpnyaló. És bizonyára csirkefogó. Egyébként most láttam első ízben, lehet, hogy tévedek. Nem, nem tévedett, az ember néhány hónappal később teljes mértékben igazolta a Lenin adta jellemzést.”

Leninnek mindemellett alapvető tulajdonsága volt, hogy a munkatársai iránti igényesség rendkívüli gondoskodással párosult. Amikor megtudta, hogy egyik, vagy másik elvtársának gondjai, problémái vannak, megmozgatta az egész Kremlt, hogy segítsenek, megfelelő körülményeket teremtsenek, szanatóriumba vigyék az illetőt, könnyítsenek terhein.

1921 júliusában Kun Béla, a magyar kommunisták vezetője beteg lett. Szanatóriumba küldték. Lenin a titkárát bízta meg ennek az ügynek az elintézésével, és a következőket írta a kremlbeli kórház belgyógyász főorvosának: „Annak az orvosnak, aki Kun Béla gyógykezelését irányítja... Kérem, hogy röviden értesítsen Kun Béla et. állapotáról, arról, hogy mennyi idő alatt gyógyul és milyen kezelést javall.”

* * *

„Lenin születésének 100. évfordulójára emlékezve, a szovjet nép, a szocialista országok népei, a nemzetközi munkásosztály, minden forradalmár harcos szemlét tart erői fölött, meghatározza tevékenységének további távlatait és feladatait, erősíti harci egységét a békéért, a demokráciáért, a szocializmusért folyó küzdelemben.” – foglalják össze az évforduló legfőbb célját az SZKP által kiadott ünnepi tézisek. Nagyon reális, konkrét célkitűzések ezek. Az osztályharc soronkövetkező feladatai. A történelem objektív menete által kijelölt út ez, amelyen haladva kevesebb lesz a buktató, a kitérő, ha a lenini tanítások vezetnek bennünket.

Hűség a lenini örökséghez – ez lehet a lenini centenárium számunkra legfontosabb gondolata. Ez semmiképpen sem jelentheti egy legendává magasztosult eszmény, egy szentképpé pingált, már szinte isteni tulajdonságokkal felruházott ember „követését”. Az a veszély mindig fennáll, hogy a megemlékezések, a jubileumok hatalmas szoborrá merevítik az egykor nagyon emberi módon élő – örülni és szomorkodni, szenvedni, vívódni és boldognak lenni egyaránt képes – történelmi személyeket. Az is káros, ha az ünneplés olyan magaslatra helyezi őket, ahová a mai földi halandó már csak fel-

tekinthet. Csodálhatja, félheti, vagy rajonghat érte, de el nem érheti, közelségébe már nem kerülhet, mert ez a szobor már nem emberi mércével mérődik.

Az istenszobrok kötőablákba vésett dogmákat tartanak a kezükben. A forradalmi osztályharcban ennek nem sok hasznát vehetjük. Mi az igazi Lenint, a nagy forradalmárt, a kommunisták örök példaképét, a nagyszerű embert zártuk a szívünkbe. Róla, a mi halhatatlan Leninünkről emlékezünk születésének századik évfordulóján.

Varga József

A „FELSZABADULT SZOLNOK MEGYE” EMLÉKKIÁLLÍTÁSON ELMONDOTT ÜNNEPI MEGNYITÓ

A felszabadulási jubileumi évforduló eseményei során gyakran elhangzott az a gondolat – legutóbb alig félórája, amikor a szovjet hősök emlékműve előtt róttuk le hálánkat és kegyeletünket –, hogy a magunk mögött tudott negyedszázad csak egy pillanat az ország történelmében, és mégis: hová, mily fenséges magaslatokra juthat el ilyen viszonylag rövid idő alatt az a nép, mint a mi népünk is, mely élni tudott, élni tud elnyert szabadságával és marxista-leninista pártja vezetésével építheti, építi hazájában a társadalom fejlődését meghatározó új korszakot: a szocializmust.

Ez a gondolat most itt, az ünnepi események folyamatának e kiemelkedő megyei rendezvényén – ime – nemcsak megismétlődően elhangzik, hanem vizuálisan is bizonyítást nyer.

Aki ide belép – különösen fiatalságunk, mely koránál fogva nem élhette át a múltat, vagy aki könnyen és gyorsan felejtí a rosszat –, a szó szoros értelmében meglátja itt azt a sötét mélységet, ahonnan kemény küzdelmek és áldozatok árán feltörve eljutottunk a ma fénylő valóságába.

A kiállítás néhány dokumentuma – az elmúlt századokat is érzékeltetve – visszavezet bennünket a két imperialista világháború közötti keserves időkbe, amikor a letört Tanácsköztársaságot követő Horthy-fasizmusban az ország „szociális berendezkedésének magaslatát” leginkább a szeméttelpek dombjai jelentették, ahol a kisemmizett proletárnak „joga volt” javakért túrkálni. Ez volt az a világ – a kiállított dokumentumok megmutatják –, amelyben a feudálkapitalista uralkodó osztály profitjához és kiváltságaihoz vezető „magánutak” biztonságát és nyugalját rendőrkardok, csendőrszuronyok oltalmazták. És ez volt az a világ is, amelyben a tőkés-nagybirtokos reakció a fasiszta Németország oldalán bűnös rablőháborúba vitte országunkat a békés Szovjetunió ellen.

A kiállítás dokumentumai rávilágítanak arra az általános gazdasági, kulturális és társadalmi fejlődésre, ami 25 év alatt hazánkban, a mi megyénkben is végbement. Arra, hogy már kezdettől fogva nemcsak a második világháború okozta károk, a pusztítások egyszerű visszaállításáról volt szó, hanem minőségében teljesen új dologról: olyan újjáépítésről, olyan felépítésről, amely bár új történelmi viszonyok között, de a Tanácsköztársaság felejtethetetlen 133 napja következetes folytatásaként – egyben a régi, az „úri” Magyarország néven nevezett méltatlan társadalmi rendszer végleges felszámolását is jelentette.

A kiállított dokumentumok megmutatják, hogy ebben a folyamatban miként vált az iparilag fejletlen és mezőgazdaságilag is elmaradott „ősi-nemes” Jász-Nagykun-

Szolnok vármegye immár fejlett iparral, gyorsan fejlődő nagyüzemi mezőgazdasággal rendelkező, szocialista jellegű modern Szolnok megyévé.

A kiállítás a szocialista építő és kulturális munka eredményeinek nagyszerű példáival bizonyítja új társadalmunkban a munkások és parasztok vezető szerepét, az értelmiség pozitív helyállását. Bizonyítják továbbá a megyénkben – különösen az 1956-os ellenforradalmi lázadás leverése után bekövetkezett sokoldalú, lüktető fejlődést, a jövőt méginkább megalapozó perspektívát.

Látjuk, hogy az eltűnő sár és vályog helyén – mérnökeink, technikusaink tervező-agya, szocialista brigádjaink, a munkások keze nyomán – meggyeszerre korszerű, merészívű vasbeton létesítmények nőttek és nőnek ki a földből – bizonyítván, hogy ma és holnap mindannyiunk aktív részvételével valósult és valósul meg a költő századeleji jóslata, amikor a múltból szólva azt mondta, hogy „... Tegnap még sírtunk...”, – de a jövőt már cleve így énekelte: „... s holnap, holnap talán a mi / dolgunkat csodálja a század, / Igen! Mert a mi csúnya tömpe ujjainkból már zsendül a friss erő, / s holnap már áldomást tartunk az új falakon. / Holnap azbesztből, vasból és roppant gránitból életet dobunk a romokra...”

A kiállítás megyei dokumentumai is jól érzékeltetik, hogy a kizsákmányoló osztályok megzűntetésével, a népi hatalom megszilárdításával, a nagyarányú szocialista iparosítással, a mezőgazdaság szocialista átszervezésével – 25 év alatt – létre jötték nálunk a szocializmus alapjai; érzékeltetik, hogy új korszak: a szocialista társadalom teljes felépítésének korszaka bontakozik hazánk, megyénk történetében, amelynek feladatait – hogy tovább léphessünk a szocialista társadalom kiteljesedése felé –, Pártunk IX. kongresszusa jelölte ki.

Amikor a FELSZABADULT SZOLNOK MEGYE EMLÉKKIÁLLÍTÁST megnyitom, el kell még mondani, hogy nem volt hiábavaló ennek a megrendezése. A kiállított anyag és dokumentumok tárgyi és tartalmi objektivitása, logikusan helyes sorrendi csoportosítása nagymértékben elősegíti a felszabadulásunk óta megtett út fontos történelmi szakaszának bemutatását, megértését, és mindenek előtt azt, hogy küzdelmeinkből, eredményeinkből új erőt meríthessünk a továbbhaladáshoz, szocialista forradalmunk újabb győzelmeihez.

Tabák Lajos

Elhangzott a Damjanich Múzeum felszabadulási kiállításának megnyitása alkalmából 1970. április 2-án. A Jászoknág következő oldalain képeket, dokumentumokat adunk közre a kiállítás anyagából. (Szerk.)

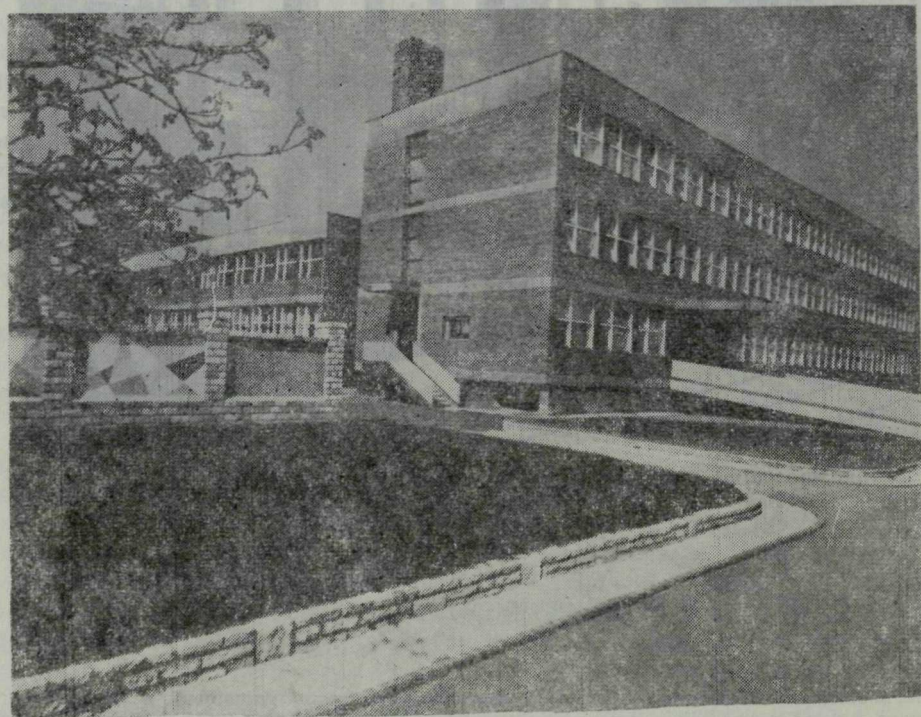

Munkásmozgalmi emlékmű, Kovács Ferenc alkotása (Szolnok, Kossuth tér)

A Képcsarnok Aba-Novák terme Szolnokon

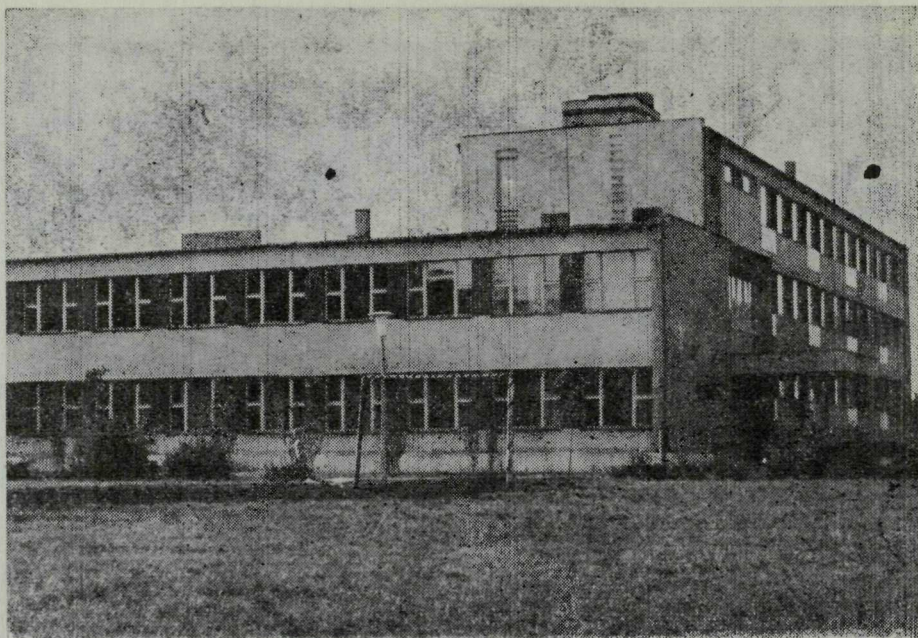
A Tisza-parti Gimnázium és Szakközépiskola Szolnokon

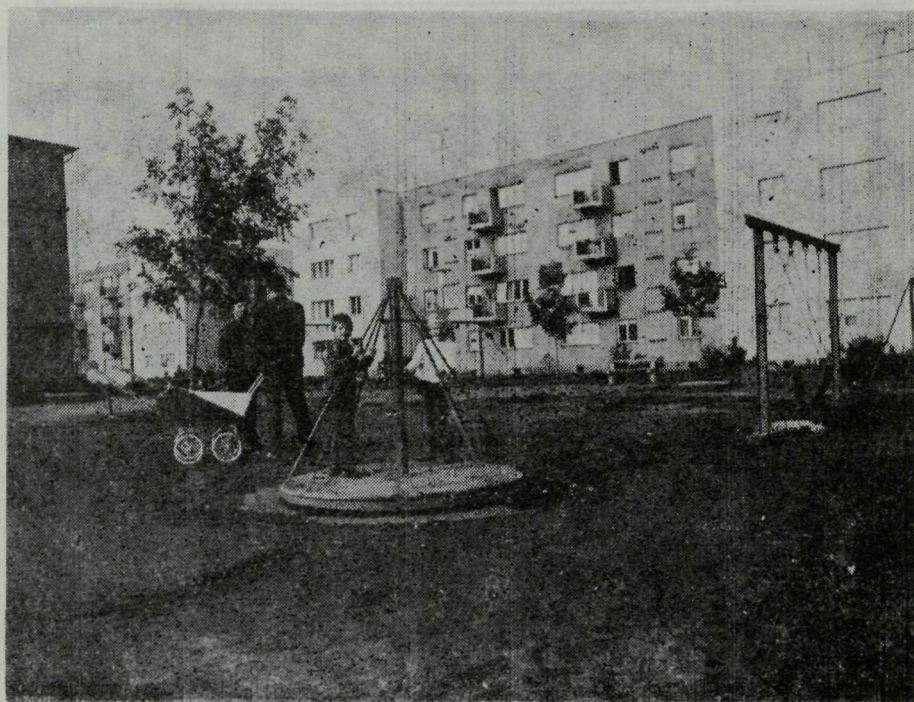

Háy Károly László Zrínyi sorozata 1941/42-ből (a felszabadulási kiállítás anyagából)

Háy Károly László Zrinyi-sorozata 1941/42-ből (a felszabadulási kiállítás anyagából)

A Szőlők Tallin-körzeti általános iskola

A LENIN EMLÉKKIÁLLÍTÁS MEGNYITÓJÁN

Közvéleményünk érdeklődésének középpontjában két nagyszerű dátum áll. Hazánk felszabadulásának 25. jubileumi és Lenin születésének 100. évfordulója. E két esemény szervesen kapcsolódik egymáshoz.

Ma azért jöttünk ide, hogy szerény, de nagy lelkesedéssel és szorgalommal a lenini centenárium tiszteletére készített kiállítást megnyissuk és megtekintsük.

Lenin – hasonlóan Marxhoz és Engelshez – a kimagasló történelmi személyiségeknek ahhoz a típusához tartozott, akiknek életeleme a konkrét helyzet analízise volt és maradt tevékenysége egész korszakában.

Lenin a szó legteljesebb értelmében egyidőben volt ember, gondolkodó és forradalmár. Sokoldalú munkásságában történetileg pontosan követhető az elmélet, a forradalmi megismerés és tett egysége.

Lenin egész életműve bizonyítja, hogy nem csupán egy volt a proletárforradalom stratégiái és taktikusai közül, hanem és mindenek előtt a marxizmus továbbfejlesztője és gazdagítója is volt.

Történelmi nagyságát, azt, hogy kortársai közül is óriásként emelkedett ki, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a ránk maradt útmutatásai olyan eleven erőként hatnak, amelyek egyre szélesedő tömegek cselekedeteinek meghatározó emelőjévé, rugójává válnak.

A XX. század, a szocializmus megvalósítását élő század nagy géniusza Lenin. Életműve is több oldalú. Egyfelől: a Szovjetunió szocialista világnagyhatalom. A Szovjetunió példamutató ereje, harca és a proletárinternacionalizmus alapján áthó minden irányú támogatásának eredményeként a szocializmus világrendszerre vált és egyre inkább meghatározó tényezője a nemzetközi kérdések eldöntésének.

Másfelől: Lenin alapította meg a Kommunista Internacionálét, melynek segítségével a nemzetközi kommunista mozgalom a világ legjobban szervezett, legnagyobb politikai irányzatává vált.

Nincs egyetlen politikai irányzat sem a világon, amely hasonló volna a kommunista mozgalomhoz. Ez bizonyítja, hogy 1969-ben a nemzetközi kommunista mozgalom 75 pártot, kb. 40 millió tag képviselőtében tárgyalóasztalhoz tudott ültetni, az imperializmus elleni harc kérdésének megoldása végett.

Harmadszor: Lenin dolgozta ki a szocialista építés koncepcióját is. A lenini útmutatás a fiatal, szocializmust építő országok kommunista és munkáspártjai számára is iránytű.

Pártunk és népünk számára a leninizmus, a Szovjetunióhoz való viszony mindent jelent. Életet, eredményt, biztonságot mind belpolitikailag, mind nemzetközileg. Szocialista fejlődésünkben akkor következtek be hibák, amikor eltértünk Lenin útmutatásaitól és a hibákat csak akkor tudtuk kijavítani és történelmileg újra jelentős eredményeket elérni, mióta következetesen Lenint követjük.

Negyedszer: Lenin tanításai az imperializmus klasszikus gyarmati világbirodalmának elkerülhetetlen felbomlásáról nagy történelmi igazság. Napjainkban a gyarmati világbirodalom romjaira épül fel a harmadik világ, ahol a népek többsége antiimperialista harcot folytat hazája függetlenségének kivívása és megtartása érdekében.

Lenin bolsevik volt. Tanításai a kommunisták nagy nemzetközi családjának éltető eleme. Lenin azonban mégsem csak a kommunistáké. Ő, tanításai révén – melyekkel valamennyi dolgozó osztály és réteg alapvető érdekeinek végleges megoldását segítette és segíti elő – a pártunkívüli dolgozók milliárdjaié is. Mérheterlen az a szeretet és hála, amely Lenin és a Szovjetunió iránt árad a világ dolgozói részéről.

A Szovjetunióhoz, a lenini tanításokhoz való viszonyt a kommunista és munkáspártok zöme, köztük a Magyar Szocialista Munkáspárt is, az igazi forradalmiság mércéjének tekinti.

Mi magyar kommunisták szilárdan valljuk és aszerint élünk, cselekszünk, hogy szovjetellenes kommunizmus nem volt, nincs és a jövőben sem lehetséges.

Lenint a dolgozók mélységesen tisztelik és szeretik. Vannak azonban, akik tagadják és gyűlölik őt. Mi tudjuk, hogy Lenin olyan történelmi személyiség, akit egy időben szeretnek, tagadnak és gyűlölnek. De azt is tudjuk, hogy Lenin tanításaival lehet nem egyetérteni, tagadni, rágalmazni azt, de elhallgatni Lenint nem lehet.

Az MSZBT Megyei Elnöksége és a Damjanich Múzeum rendezésében a Damjanich Múzeum munkatársai által készített centenáriumi kiállítás azt a célt szolgálja, hogy a látogatóknak szerény keretek között képet adjon Lenin életének és tevékenységének egyes időszakairól és részleteiről.

A kiállítás rendezői és készítői nem törekedhettek teljességre a helyszűke és a rendelkezésre álló anyagok mennyisége miatt. A kiállításon látott válogatások mégis dicsérik a szervezőket. A kiállítást a megye 25 éves fejlődéséről készített kiállítással együtt, azzal szerves egységben kell végigtekinteni, mert megyénk 25 éves fejlődésében is mélyértelműen tükröződik Lenin szelleme.

A centenárium nem egyszerűen kegyelet lerovása Lenin nagy történelmi személyisége előtt. Nem lehet a centenárium a lenini tanítások egyszerű ismételtetése. Nem lehet olyan kultusza Leninnek, amely életében is mélységesen idegen volt tőle. A centenárium olyan eseménysorozat, amely folytatódik és e folyamat menetében hirdetjük, védelmezzük Lenin elméleti és gyakorlati munkásságának tisztaságát minden torzítással szemben.

A centenárium ünnep, emlékezés és ugyanakkor harc is. Leninre méltóképpen emlékezni úgy lehet, ha követjük őt és tanításait a gyakorlatban megvalósítjuk. Ez felel meg igazán a lenini szellemnek.

E gondolatok jegyében megnyitom Lenin születésének 100. évfordulója tiszteletére rendezett centenáriumi kiállítást.

Dr. Ungor Tibor

DOKUMENTUMOK A FELSZABADULÁS IDŐSZAKÁBÓL

I.

Szolnoki nyomdában készültek a Vörös Hadsereg rölapjai, amellyel a Budapesten körülrzárt hitleri csapatokat megadásra felszólították.

A Budapest-Szolnok közötti 4. számú főközlekedési útvonal Vecsés és Kíspeszt közötti szakaszán bronz szobor őrzi emlékét az orvul meggyilkolt szovjet parlamentnek, Steinmetz kapitánynak.

Széleskörűen ismert, hogy a II. és III. Ukrán Hadseregcsoport 1944. karácsonyán - a Tiszántúl, a Duna-Tíza köze, s a Dunántúl egy részének felszabadítása után - körülrzárta a Budapest tartós védelmére berendezkedett hitleri és a velük szövetséges magyar csapatokat. A szovjet parancsnokság el akarván kerülni a fölösleges vérontást, a főváros műemlékeinek, lakóházainak, gyárainak elpusztítását, a hadviselés szokásainak és a nemzetközi szabályoknak megfelelően, a körülrzárt fasiszta csapatokat megadásra szólította fel. Hatalmas hangszórókkal tudatták 1944. december 28-án estétől 29-én délig, hogy a Duna bal- és jobbpártján délelőtt 11 órakor parlamentereket küldenek, hogy megbeszéljék Budapest harc nélküli átadásának feltételeit, az itt közölt ultimátum alapján.

ULTIMÁTUM

A budapesti német és magyar csapatok vezénylő tábornokának.

A Budapest területén körülrzárt német 13. páncélos hadosztály, a „Feldherrnballe” SA páncélgránátos hadosztály, a 271. gyaloghadosztály, a 8. és 22. SS lovashadosztály, a 239. rohamtüzérdandár tábornokainak és tisztjeinek.

A magyar I. páncélos hadosztály, a 10., 12. és 20. hadosztály, a 10. őrezred, a 3. rendőrezred és a 206. tartalékezred tábornokainak és tisztjeinek.

A Budapest területén körülrzárt összes német és magyar csapatok parancsnokainak.

December 25-én a 3. Ukrán Hadseregcsoport csapatai Budapesttől nyugatra a Dunáig törtek előre, s megszállták Esztergomot. Itt egyesültek a Dunától északra előnyomuló 2. Ukrán Hadseregcsoport egységeivel. Ezzel a Budapest területén levő összes német és magyar csapatok körül a gyűrű bezárult.

A Vörös Hadsereg Budapest körülrzárásával egyidejűleg eredményes támadó hadműveleteket folytat Csehszlovákiában, ahol a szétvert, visszavonuló német csapa-

ULTIMATUM

An Herrn General und Oberbefehlshaber der im Raum von Budapest eingekesselten deutschen und ungarischen Truppen:

An die Generale und Offiziere folgender deutscher Divisionen: 13. Pz. Div., SA-Panzergranatier-Division „Feldherrnhalle“, 271. I. D., 8. und 22. SS-Kavalleriedivision, 239. Sturmgeschützbrigade.

An die Generale und Offiziere folgender ungarischer Divisionen: 1. Pz. Div., 10., 12., 20. I. D., 10. Sicherungsregiment, 3. Polizei-Regiment und 206. Reserve-Regiment.

An die Kommandeure aller im Raum Budapest eingekesselten deutschen und ungarischen Truppenteile.

Am 25. Dezember drängen die Truppen der 2. Ukrainischen Front an die Donau vor, besetzen die Stadt Bortorgom, vereinigen sich mit den am anderen Donau-Ufer in dies im Raum eingesetzten Truppen der 2. Ukrainischen Front und vollenden somit die **VÖLLIGE EINKESSELUNG** der sich im Raum Budapest befindlichen deutschen und ungarischen Truppen.

Gleichzeitig entwickeln die Truppen der Roten Armee ihre erfolgreiche Offensive in der Tschechoslowakei, bilagen in deren Verlauf den zerschlagenen deutschen Truppen vernichtende Hiebe bei und vollenden, nach Überwindung des Gebirges VERES MEGYEGET, die vollständige Säuberung ganz Ungarns von den deutschen Truppen.

Im Baltikum wird die eingekesselte deutsche Heeresgruppe unter Führung des Generals Schöner endgültig zerschlagen.

Im Westen ist die von Hitler weit und breit angekündigte Offensive der Erschöpfung nahe und kann am weiteren Verlauf des Krieges nichts ändern.

Effektive Hilfe ist von nirgends zu erwarten.

Die Lage der Reste der in Ungarn verbliebenen deutschen Truppen, die sich unter Ihrem Befehl im Raum von Budapest anhäufen, sowie der ungarischen Truppenteile, die ihre Waffen noch nicht gestreckt haben, ist hoffnungslos.

Ihnen sind alle Rückzugswege abgeschnitten.

Unsere mehrfache Überlegenheit an Menschen und Ausrüstung ist offensichtlich.

Sie als Oberbefehlshaber sowie alle Offiziere der eingekesselten Truppen sind darüber völlig im Klaren, daß ein weiterer Widerstand sinnlos ist und nur zur Vernichtung der Ihnen anvertrauten Truppen,

Az Ultimátum előlapja (eredetije a Damjanich Múzeum birtokában)

tokra súlyos vereséget mér. A Vörös Hadsereg csapatai átlépték a Vértes hegységet és rövidesen befejezik egész Magyarország megtisztítását a német csapatoktól.

A Baltikumban folytatódik a Schörner tábornok parancsnoksága alatt álló és körülzárt német hadseregcsoport megsemmisítése.

Nyugaton a Hitler által megindított és szélteben hosszában propagált offenzíva befulladt, és a háború kimenetelének sorsát megváltoztatni már nem tudja.

Lényeges segítség már schonnan sem várható.

A szétvert és Budapest területén körülzárt német és magyar csapatok maradványainak helyzete teljesen reménytelen.

Az összes visszavonulási utak el vannak vágva.

Többszörös túlerőnk emberben, hadianyagban és felszerelésben Ön előtt, mint vezénylő tábornok előtt, és a körülzárt csapatok tisztjei előtt már nem lehet kétséges. Tábornok úr bizonyára belátja, hogy minden további ellenállás elvesztette értelmét. A harc céltalan folytatása feltétlenül csapatainak megsemmisítéséhez, a békés polgári lakosság lelketlen feláldozásához és a magyar főváros teljes elpusztulásához vezetne.

További felesleges véráldozatok elkerülése Budapestnek, történelmi jelentőségű műemlékeinek, kulturális és művészi alkotásainak megmentése érdekében

felszólítom az alábbi feltételek elfogadására:

1. A körülzárt német és magyar csapatok – parancsnokságaikkal az élen – a harci tevékenységet azonnal szüntessék be.

2. A legénység, az összes tisztek és tábornokok, továbbá a teljes fegyverzet, felszerelés, szállító eszközök és hadianyag épségben átadandó.

3. A harcot beszüntető tábornokok, tisztek és legénység biztonságaért, életéért szavatolunk. A német hadifoglyok részére biztosítjuk a hazatérést hazájukba, kívánságuk szerint más országokba. Az összes magyarok, akik megadják magukat, kihallgatás és ellenőrzés után azonnal szabadlábba helyeztetnek és otthonukba távozhatnak.

4. A fegyverletételben érintett csapatok egyéni egyenruhájukat, rendfokozati jelvényeiket, kitüntetéseiket, a magántulajdonukat képező tárgyakat és értékeket megtarthatják. A törzstisztek és tábornokok ezenkívül megtartják szűrőfegyvereiket.

5. Az összes sebesültek és betegek azonnal orvosi kezelésben részesülnek.

6. A tábornokok, tisztek, altisztek és a legénység részére az ellátás biztosítva lesz.

Válaszukat 44. 12. 30-án, moszkvai idő szerint 12 órakor várjuk, az előírt formában, az Ön megbízottjától fehér zászlóval megjelölt gépkocsival a Budapest-vecsési úton.

Megbízottukat meghatalmazott orosz tiszt a főarcvonalban az említett műúton 1944. december 30-án, moszkvai idő szerint 12 órakor várni fogja.

Ha a fenti fegyverletételi feltételeket elutasítja, úgy a Vörös Hadsereg földi és légi hadereje a hadműveleteket a körülzárt német és magyar csapatok megsemmisítésére megkezdí. Ez esetben az összes csapatok megsemmisítéséért, Budapest lerombolásáért, valamint a békés polgári lakosság súlyos áldozataiért a felelősséget Ön fogja viselni.

MALINOVSKIJ

2. Ukrán Hadseregcsoport
parancsnoka,
a Szovjetunió marsallja

TOLBUHIN

3. Ukrán Hadseregcsoport
parancsnoka,
a Szovjetunió marsallja

1944. december 29.

zu zahlreichen Opfern unter der friedlichen Bevölkerung und zur vollständigen Zerstörung der Hauptstadt Budapest.

Um unnötiges Blutvergießen zu vermeiden und um die historischen Werte, Kultur- und künstlerischen Werte der Stadt vor dem Untergang zu bewahren,

fordern wir Sie auf, folgende Bedingungen anzunehmen:

1. Alle Eingekerkerten, Geiseln und verwundeten Soldaten zu lassen, Herr General, nach Ihren Befehlen an die Kampfhandlungen ein.

2. Sie übergeben uns alle Passschriften und Transportmittel, alle Waffen, Ausrüstung, Transportmittel und sonstiges Kriegsmaterial in unversehrtem Zustande.

3. Wir garantieren allen Generalen, Offizieren und Mannschaften, die den Kampf einstellen, Leben und Sicherheit. Den Soldaten Heimkehr nach dem Kriege, oder auf Wunsch der Angehörigen, in ein anderes Land, den Ungarn aber, die sich der Roten Armee ergeben haben, sofortige Freilassung nach Aufnahme der Personellen.

4. Alle Mannschaften und Führer der kampfenden Truppen behalten ihre Uniform, Dienstgradbezeichnungen, Auszeichnungen, Privateigentum und Wertgegenstände, die ihnen und höheren Offizieren außerdem die blanke Waffe.

5. Allen Verwundeten und Kranken wird ärztliche Hilfe erlassen.

6. Alle Generale, Offiziere, Unteroffiziere und Mannschaften, die sich ergeben haben, erhalten sofort Versorgung.

Ihre Antwort wird am 30.12.44 um 12.00 Uhr Moskauer Zeit erwartet, in schriftlicher Form, durch Ihre Vertreter übermitten, die im PKW unter weißer Flagge die Straße von Budapest nach Veszseas entgegenfahren sollen.

Ihre Vertreter werden von einem dazu bevollmächtigten russischen Offizier im Raum der russischen Botschaft auf der angegebenen Straße am 30.12.44 um 12.00 Uhr Moskauer Zeit erwartet.

Wenn Sie die Forderung, die Waffen zu stecken, ablehnen, so werden die Truppen der Roten Armee und die Sowjetkräfte die Kampfhandlungen zur Vernichtung Ihrer eingeschlossenen Truppen unverzüglich aufnehmen. Die ganze Verantwortung für den Untergang Ihrer Truppen und alle Zerstörungen in Budapest, die für die Verwundung der Einwohner werden Sie dann zu tragen haben.

Oberbefehlshaber der Truppen
der 2. Ukrainischen Front
Marschall der Sowjetunion
MALINOWSKI

Oberbefehlshaber der Truppen
der 4. Ukrainischen Front
Marschall der Sowjetunion
TOLBUKIN

29. Dezember 1944.

Az Ultimátum hátlapja

A békés megadás feltételeinek elfogadása helyett a németek a parlamentereket orvul meggyilkolták, s azután megkezdődtek a harcok Budapest teljes felszabadításáért.

A szolnoki múzeum dokumentumai között található a fenti ultimátum német szövegű eredetije is. Mérete: 14x21 cm, 10,5x17,5 cm nyomástükörrel.

A rölap, mint a mellékelt fotó mutatja, kétoldalasan nyomott. De a fényképről és az eredetiről az is leolvasható, hogy olyan nyomdai példányról van szó, amely még szétvágásra nem került. S éppen ez nyújt támpontot a készítés helyére.

Ugyanis, – mint a Szolnok megyei Néplap 1965. március 16. számában írja Bencze László: „... Szolnokon a volt Faragó nyomdában készült az a német szövegű ultimátum, melyben 1944. december 29-én a Budapesten bekerített fasisztákat Malinovszkij és Tolbuhin marsall kapitulációra felszólította. A nyomdában hagyott ultimátum egyik példányát megtaláltam és megőriztem.”

Bencze László, – aki 1919-ben munkástanács-tag volt, a felszabadulás utáni első napokban is szerepet kapott a népi önkormányzati szervezetben és tevékeny részt vállalt a demokratikus kibontakozás elindításában – az ultimátum nála levő példányát a szolnoki múzeumnak adta. Az ugyancsak szét nem vágott példány, de nem a széles oldalan, hanem a felső végén nincs szétvágva.

Dr. Kiss Gábor hagyatékából került a múzeum tulajdonába a fent ismertetett másik példány. A Dolgozók Lapja 1944/45-ös hetilap példányaival együtt. (Ennek fakszimile kiadása megjelent 1969. november 4-én, a város felszabadulásának jubileumán, a Szolnok megyei Múzeumi Adattár 10. számaként.) Dr. Kiss Gábor h. polgármester a felszabadulás utáni hónapokban dolgozott a közigazgatás megszervezésében, a nyomdai ügyek is hozzátartoztak, így került a birtokába az ultimátum nyomdai példánya.

Ez azonban nem a Faragó nyomdában, hanem a Sarkadi-féle nyomdában készült (Szolnok, Pólya T. u. 4. sz. alatt).

A készítés időpontjáról és körülményeiről Kovács Rózsától, a megyei tanács főelőadójától tudtunk meg részleteket. 1944. karácsonya-tájt este sürgősen a nyomdába (vitték, ahol egy öreg gépmesterrel együtt az odahozott német-nyelvű rölap anyagát kellett két álló napig kinyomtatni, több tízezer példányban, egy kis nyomdai gépen. Az anyag szedését nem ők végezték, hanem egy szovjet főhadnagy hozta magával és rendelte el a sürgős kinyomtatását.

A Párttörténeti Intézet Archivumában található egy rölap (IV. 1. 1944. XII. 4411. lelt. számon), amely a TASZSZ 1944. december 30-i moszkvai jelentését adja közre rölap formában, a Budapesten körülzárt fasiszta csapatok parancsnokához intézett ultimátumból és a szovjet parlamenterek meggyilkolásáról. Ebben a rölapban benne foglaltatik a Szolnokon nyomtatott ultimátum szövege, de részletesen kommentálja a parlamenterek meggyilkolásának körülményeit is.

A Szolnokon készült rölap még jobban megvilágítja az 1944. december 29-i megadásra felszólítás körülményeit, mert az bizonyítja, hogy nemcsak hangszórókkal és parlamenterek küldésével igyekezett a szovjet parancsnokság a békés átadás föltételeit ismertetni, hanem rölapok Budapestre eljuttatásával is.

II.

Benedek Jenő festőművész linómetszete a „Munka” című szolnoki bélyegsorozathoz 1945-ben

Szolnokon az újjáépítés hősi korszakának értékes dokumentumait őrzi a Damjanich Múzeum. Ezek közül – művészi értékénél, jelentőségénél fogva – érdemes közreadni azt a kilenc kis linómetszetet, amelyet Benedek Jenő készített 1945 tavaszán.

A közmunkaváltság lerovására és nyilvántartására Zsemlye Ferenc, Szolnok város polgármestere bélyeget terveztetett Benedek Jenő festőművésszel 1945 elején. Az elkészített ceruzavázlatok mindegyike az újjáépítés hőseit, a munkást ábrázolta, erőteljes, expresszív megfogalmazásban. A témájában és megoldásában egyaránt sikeres vázlatok alapján készítette el Benedek Jenő – Zsemlye Ferenc polgármester megbízásából – a helyi sokszorosításhoz alkalmas linómetszeteket, amelyekről egyenként 10–15 levonat készült.

Benedek Jenő festőművész az eredeti levonatok egy sorozatát a szolnoki múzeumnak ajándékozta itteni kiállításának megrendezése alkalmából. S mivel közgyűjteményben – tudomásunk szerint – ez az egyetlen sorozat található, szükségesnek tartjuk közreadását. A kisgrafika körébe tartozó művek két szempontból is érdemesek a figyelemre. Egyrészt *a szolnoki művésztelep legelső képzőművészeti alkotásai a felszabadulás után, másrészt a munkásábrázolások sorában is számon kell tartanunk, mint a felszabadulás utáni újjáépítés hőseinek korszerű, művészi megfogalmazását.*

A sorozat egyes darabjainak leírása:

1. *Kubikos I.*, 31x25 mm, csak a bélyegként kinyomott példányát ismerjük, 1 P-s bélyeg céljára készült. Vastag keretbe foglalva taligát toló kubikost ábrázol, fölötté *MUNKA* és 1 P szöveg, szögletesen kivágott betűkkel.

2. *Zsákoló I.*, 31x25 mm, alul jelezve: Benedek. Három színnyomású metszet. Sötétkék vastag keretben és háttérben barnás-vörös színű, zsákot vivő munkás, mellette és alatta fekete nyomással 2 P és *MUNKA* szövegű felírás.

3. *Kovács I.*, 31x25 mm, alul jelezve: Benedek. Kékesfekete nyomású linómetszet, vastag keretbe foglalt, vasmunkást ábrázol vállán hatalmas pörölllyel, fölötté *MUNKA* és alatta 5 P szöveggel.

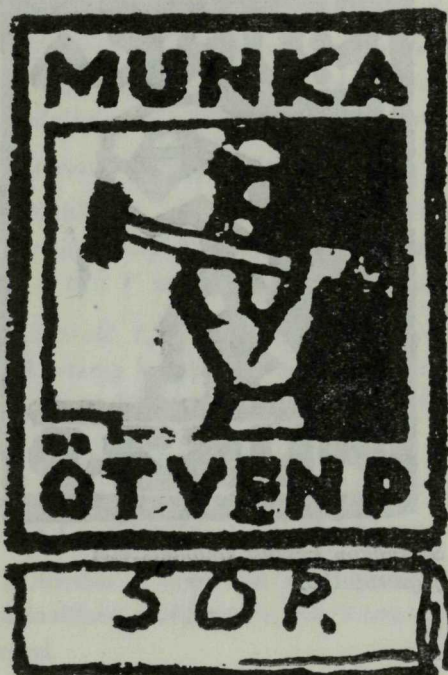
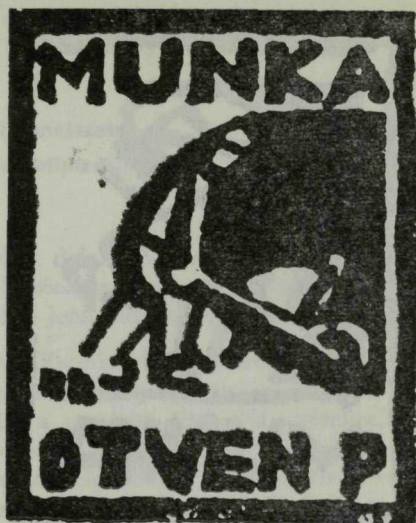
4. *Munkás I.*, 31x25 mm, alul jelezve: Benedek. Vastag vonalkeretben sötét háttérből kivillanó gőzgép és a vele küszködő munkás, alatta *MUNKA* és fölötté 10 P szöveggel.

5. *Zsákoló II.*, 33x25 mm, alul jelezve: Benedek. Indiai vörös színű linómetszet. Témájában és megfogalmazásában rokon a *Zsákoló I.* metszettel, csak itt a sötét háttér jobban összefogja a képet, s a *MUNKA*, valamint a betűkkel kiírt *HÜSZ P* szöveg jobb elosztású.

Benedek Jenő festőművész 1945-ben Szolnokon készült linómetszetei
a Munka című bélyegsorozathoz

Benedek Jenő festőművész
 linómetszetei 1945-ből.
 (A felszabadulási emlékkiállítás
 anyagából.)

6. *Favágó*, 32x25 mm, alul jelezve: Benedek. Az egyik legerőteljesebb, lendületes kompozíció. A vastag keret, az alul és felül elhelyezett *MUNKA*, illetve *HARMINC P* szöveg jól fogja közre a fejszóját magasra tartó favágó munkást. A linometszet színe indiai vörös.

7. *Kubikos II.*, 32x25 mm, alul jelezve: Benedek. Témájában rokon a *Kubikos I.* metszettel, de a szerencsésebb háttérmegoldás és a *MUNKA*, valamint az *ÖTVEN P* szavak felül, illetve alul történő elhelyezése sikerültebb kompozíciót eredményezett. A nyomtatás színe indiai vörös.

8. *Kovács II.*, 33x26 mm, jelezve alul: Benedek. Kékesfekete nyomaton vastag kereten belül vékonyabb keretbe foglalva meztelen felsőtestű, izmos vasmunkás, vállán súlyos kalapáccsal. Fokozza a kompozíció erejét az is, hogy a háttér jobboldala teljesen fedett, s a *MUNKA*, valamint az *ÖTVEN P* feliratok felül és alul vannak elhelyezve. A metszet aljához grafitceruzával lapos, téglalap alakú keretben 50 *P* szöveg van írva. Ez tervezet ahhoz, hogy a bélyegként kinyomtatott példányokon alul – perforálással is elválasztva – a metszeten feltüntetett pengő érték ilyen módon legyen kinyomva számokkal.

9. *Munkás II.*, 32x28 mm, jelezve alul: Benedek. Indiai vörös színű, a többitől legjobban eltérő, szögletesebb alakú nyomtatás. Vastag keretben a *Munkás I.* témájához hasonló vasmunkás, annak tükröképszerű változata, de a háttér levegősebb megoldású, a *MUNKA* és a *SZÁZ P* szöveg felül és alul történő elhelyezése jobb kompozíciót eredményez.

Az elkészült nyomdúcokról azután Szolnokon – Pólya Tibor u. 4. szám alatti Sarkadi-féle nyomdában több ezer példányban készültek a bélyegek többféle színű papíron, színes nyomdafestékekkel, perforált és vágott széllel. Az 50 *P*-s változatok közül a kubikos témájú nem került kinyomtatásra. Így a 9 tervezetből 8 címletű sorozat lett.

Az elkészítés időpontját legkönnyebben úgy határozhatjuk meg, ha ismert időpontokkal behatároljuk. A Dolgozók Lapja, amelynek utolsó száma 1945. január 4-én jelent meg, még nem tud róla. De Szolnok város ideiglenes képviselőtestületi közgyűlése csak 1945. január 25-én ült össze és választotta meg az MKP soraiból Zsemlye Ferencet, aki a „Munka” bélyegsorozat elkészítését kezdeményezte. Az 1945. május 1-től megjelent Tiszavidék című szolnoki lapban pedig már nem találunk róla adatot. A „Munka” című linometszet-sorozatot tehát 1945. február és április között készíthették.

Eredeti rendeltetés szerinti felhasználásra azonban nem került, mert a közmunkaváltás lerovását másképpen szabályozták. Városi bélyegként azonban 1945 nyarán

használatba került, s különféle felülbélyegzésű példányai az inflációs idők emlékét őrzik. Részletes feldolgozását Zeley Ferenc végezte el „Szolnok város illetékbélyegei” című, megjelenés alatt álló tanulmányában. A teljes bélyegkollekció bemutatására is került a Szolnoki Bélyegyűjtő Kör rendezésében megnyíló szolnoki bélyegkiállításon 1970. márciusában.

Kaposvári Gyula

SZOLNOK PÁLYAUDVAR REKONSTRUKCIÓJA

Szolnok pályaudvara hazánk vasúti közlekedése szempontjából Budapest után az ország legjelentősebb vasúti csomópontja. Működése igen lényegesen befolyásolja az Államvasutak elegyáramlását. Két nemzetközi vasútvonal találkozási pontja és az Alföldre irányuló forgalom elosztó csomópontja. Legfontosabb részei az átmenő személypályaudvar, a rendező pályaudvar és a teherpályaudvar. A személy- és rendező pályaudvar elrendezése a rekonstrukció megindítása előtt olyan volt, hogy a csatlakozó vonalakon közlekedő tehervonatok és ipartelepi menetek mind a bejáratnál, mind a kijáratnál metszték a fővonal vonatainak vágányútjait. Ezzel a keresztirányban közlekedő vonatok egymás menetét akadályozták, és az állomás átbocsátó képességét nagymértékben csökkentették. Az átépítés megkezdése előtt a pályaudvar kihasználtsága igen nagy volt. Ilyen nagy túlterheltség mellett a pályaudvar üzeme csak a biztonsági szabályok be nem tartása mellett volt lebonyolítható.

A személyvonati vágányokon a vonatok találkozásakor a gyakorlatok szerint egy időben több vonat is tartózkodik több ezer főnyi utasáramlás mellett. Az utasok bal- és jobboldali közlekedésének biztosítására szolgáló berendezések nincsenek, és a nagyfokú túlterheltség miatt előfordul, hogy vonatot kell az állomáson átbocsátani az induló személyvonat és a felvételi épületek között. Ez természetesen veszélyezteti a személyvonatra fel- vagy arról leszállni szándékozó utasok testi épségét.

Gyakran előfordul, hogy az utazóközönség csak egy vagy több tehervonati szerelvényen átkelve éri el vonatát.

A személyvonati szerelvények tisztítására, illetve tárolására szolgáló vágányok nincsenek, így a szerelvényeket kénytelenek a peron mellett tárolni és tisztítani, amivel forgalmi vágányokat foglalnak el, és ezen kívül ez a gyakorlat a közegészségügyi szempontból is erősen kifogásolható.

A rendező pályaudvar volt az ország első gurítódombos pályaudvara. A század elején épült, és azóta az új rendezőpályaudvar átépítéséig nem változtattak rajta semmit. Üzeme korszerűtlen volt. Folyamatos üzemmenetről nem lehetett beszélni. Így a gurítódomb teljesítménye egy korszerű gurítódomb teljesítményének közel a feléért el.

Az őszi forgalom idején sok tehervonatot az előző állomásokon fel kellett osztani, vagy várakoztatni. A fogadó- és indító csoport vágányai rövidek voltak, és így nem volt alkalmas a vonalon közlekedő hosszabb vonatok fogadására.

A vágányok hosszán kívül azok mennyisége is kevésnek bizonyult. A csomópont vágányhálózatán biztosítóberendezés nem volt, ami nemcsak hogy súlyosan veszélyez-

tette a vasúti forgalom biztonságát; hanem csökkentette a csomópont kapacitását is. Ez a hiányosság a személypályaudvar viszonylatában még ma is fennáll.

Szolnok teherpályaudvar, melyet általában Tiszai pályaudvarnak nevezünk; tulajdonképpen a Budapest-Szolnok vasútvonal végállomása volt. Itt található még a régi felvételi épület, melyet azóta lakásokká alakítottak át. Vágányhálózatán az eltelt több, mint száz év alatt keveset módosítottak, illetve korszerűsítettek.

A teherpályaudvar a jelenlegi helyen közúti forgalom szempontjából is akadályt képez, mivel az ún. Temető-úti útátjárót a sok tolató mozgás következtében naponta gyakran hosszabb időre le kell zárni a közúti forgalom elől.

A jelenlegi helyzet és a jövő igényének ismerete Szolnok vasúti csomópont fejlesztését már korábban szükségessé tette. A halaszthatatlan végrehajtását Szolnok város gyors iparosodása, ezen belül a Tiszamenti Vegyiművek fejlesztése tette időszzerűvé.

A csomópont fejlesztésének végrehajtása 3 ütemben történik.

1. *ütemben* Szolnok rendező pályaudvar korszerűsítését kellett végrehajtani. Ennek keretében az új rendező pályaudvart a legkorszerűbben és a forgalom lebonyolítása szempontjából a leggazdaságosabban alakítottuk ki. A tehervonatok a fővonalak szintbeni keresztezése nélkül, minden irányból az ún. magasfogadóra érkeznek; ahonnan a kocsik felesleges tolatómozgás nélkül kerülnek a gurítódombra, majd az irányvágányokra.

A kocsik rendezésének biztonságos és gyors végzését vágányféksorok biztosítják.

A forgalom irányítását egy központi helyről végzik, mivel a legkorszerűbb tolató-vágányutas biztosítóberendezés épült. A korszerű és balesetmentes munkáltatást biztosítják továbbá a rendező pályaudvaron dolgozók, és a mozdonysemélyzet munkájának összehangolását elősegítő rövid hullámú adó-vevő készülék, a káprázatmentes világítási megoldás, és a modern magasépítmények megépítése. Az 1. ütem munkálatai 1968. XII. hóban az eredeti ütemnek megfelelően befejeződtek.

1969. január 1-én indult a szolnoki rekonstrukció 2. üteme, melynek keretében az átmenő személypályaudvar átépítésére, illetve felújítására kerül sor.

Miután a rekonstrukció 1. ütemében létesített új rendező pályaudvar a személypályaudvartól távolabb eső részen épült, így lehetőség nyílt arra, hogy az így felszabadult helyet is igénybe vegyünk az új személypályaudvar vágányhálózatának kialakítására. A tervezés során ügyeltünk arra, hogy a bevezetőben felsorolt problémákat megszüntessük. Ennek megfelelően az új személypályaudvaron külön vágánycsoport szolgál a személy- és az átmenő tehervonatok részére, a gorselegy előkészítésére, a személyvonatok tárolására, valamint külön vágányzat a személykocsi mosásra. A vágányok egymáshoz mért távolsága a jelenlegi 4,75 m helyett 5,0, illetve 12,5 m.

A 12,5 m vágánytengelytávolságban kiemelt szegéllyel ún. szigetperonokat alakítottunk ki. Az így megépülő személypályaudvar indokoltá teszi, hogy egy-egy peron mellől mindig ugyanabba az irányba induló vonatokat fogadjanak. Ennek megfelelően 5 db szigetperon épül, hatodik az ún. főperon, amelyik az új felvételi épület és az I. sz. vágány között helyezkedik el.

A szigetperonok megközelítésére 3 db aluljáró épül. Ebből 2 db üzemi célokat szolgál, míg a harmadik az utasaluljáró az utazóközönségnek a felvételi épületből, illetve az előtérből a peronokra való kijutását biztosítja. Ezen megoldással teljes egészében megszüntethető az a balesetveszélyes közlekedés, ami jelenleg tapasztalható.

A szigetperonok befedésére perontetőket terveztünk. Ezek megépítésére valószínűleg nem a rekonstrukció 2. ütemében, hanem egy későbbi időpontban kerül sor.

Igen komoly előrelépést jelent a mai helyzethez képest a már említett személykocsi mosó és tároló vágánycsoport megépítése. Ezáltal lehetőség nyílik arra, hogy a személykocsik rendszeres külső és belső tisztításával biztosítsuk a kultúrált utazás egyik alapvető kritériumát.

Ezen a vágánycsoporton történik téli időszakban a Szolnok pályaudvarról induló személyvonati szerelvények előfűtése is. Így beszálláskor az utazó közönség már megfelelő hőmérséklettel bíró vasúti kocsiba szállhat.

A megépítésre kerülő víz- és csatornarendszer segítségével viszont a közegészségügyi előírásoknak is messzemenően eleget tudunk tenni.

A vonatforgalom balesetmentes lebonyolítását a legmodernebb biztosítóberendezés, az ún. „Dominó 70” biztosítja. A személypályaudvar szajoli végén épül az állító és rendelkező központ. Ebbe kerül elhelyezésre az előbb említett biztosítóberendezés, mely Szolnok pályaudvaron kívül ellenőrzése alatt tartja a csatlakozó vonalakon közlekedő vonatokat is egészen Abony, Újszász és Szajol állomásokig.

Az utazóközönség kényelmét, illetve könnyebb tájékozódási lehetőségét biztosítja a hangosított és vizuális utastájékoztató is. Ezek megépítése után mind a felvételi épületben, mind pedig a szigetperonokon látható és hallható lesz, hogy melyik vágányon milyen vonat van, vagy várható, mikor érkezik, mikor indul, esetleg mennyi a késése.

A személypályaudvaron a legmodernebb térvilágítás készül, ami sötétben is lehetővé teszi mind az üzem, mind pedig az utasközlekedés balesetmentes lebonyolítását.

A kultúrált utazásnak, illetve utasszállításnak az eddig említetteken kívül még igen lényeges része az is, hogy a vonatra várakozó utas a várakozási idejét hogyan, milyen körülmények között tudja eltölteni. Általában a felvételi épület, illetve abban elhelyezett különféle létesítmények azok, melyek ezen időtöltést kellemessé tehetik.

Akár ezen, akár az üzemi szempontokat figyelembe véve, nem kell különösebben indokolni, hogy a jelenlegi felvételi épület a támasztott követelményeket messzemenően nem tudja kielégíteni, szükséges tehát egy új létesítése.

Miután az új felvételi épülettel kapcsolatban üzemi szempontból a MÁV, városfejlesztési és városképi szempontból pedig a város komoly követelményeket támasztott, ezért az épület megtervezésére a KPM és az ÉVFM közös tervpályázatot hirdetett. Kivitelezésre a pályázaton résztvevő pályamunkák közül a legjobb helyezést elért tervművelet kerül.

E szerint az új felvételi épület – melynek hossza mintegy 300 m – a jelenlegi elavult épület mögött épül, olyan formában, hogy térbeni elhelyezkedésével és az előtér kialakításával együtt városrendezésileg is meghatározó jelentőségű lesz.

A felvételi épület telepítésével kapcsolatban a leglényegesebb szempont az volt, hogy a létesítmény a hosszú Beloianniszi úti rávezetés révén a városkapu szerepét is betöltse. Legyen kapu a város és a „nagyvilág” között. Az volt a cél, hogy a rávezető út végpontján olyan motívum legyen, amely kijelöli, lezárja és továbbvezeti az utasáramlást. Ezt a bonyolult hármas feladatot a már említett díjnyertes pályamű úgy oldotta meg, hogy a felvételi épület tér felé néző oldalán teljes magasságban üveggel megnyitott csarnok fölött előre ugró magas frizt ad.

Az erőteljes, horizontális motívumként ható friz, mely 130 m hosszával leárnyékolást és esővédelmet ad, hosszan elnyújtott kapu motívumként hat.

Az új felvételi épület egyébként három, a különböző funkciót szolgáló és kiszolgáló helyiség-együttesből tevődik össze:

1. Utasforgalom célját közvetlenül, vagy közvetve szolgáló vasútüzemi helyiségek.
2. Utasellátó helyiségei.
3. Posta helyiségei.

A friz alatt helyezkedik a felvételi épületnek az 1. sz. pontjában vázolt része, vagyis az utascarnok és két szinten az utasellátó kombinát. Utascarnok belmagassága két szintnek megfelelő, így lehetőség nyílik arra, hogy a kényelmes és hosszabb tartózkodást lehetővé tevő éttermet az emeletre helyezzük.

A nagyobb tömegek a bisztrót és a presszót igénylik, így ezek az étterem alá, a földszintre kerülnek. Az Utasellátó kiszolgáló egységei egymás fölötti blokkban helyezkednek el.

Az Utasellátó és a csarnok együttesétől Szajol felőli irányban helyezkedik el az áruraktár, az üzemi konyha és a legkorszerűbb gépesítéssel ellátott postakombinát. A postaépület két részből áll:

1. a hagyományos postaszárny, felvételi teremmel, hírlap csoporttal, rádiós ügyintézővel, és a
2. gépesített postaszárny, a gépesített csomag- és levélfeldolgozással.

A felvételi épület ún. postaszárnyát a város felőli oldalon a postakocsik rakodására szolgáló postaudvar határolja.

Mind a poggyász, mind a posta üzemi kiszolgálása a vágányok irányában, a már említett 2 db üzemi célra használandó aluljárón át történik. Az aluljárókból a szigetperonokra való feljutást rámpás megoldással terveztük.

A felvételi épület külső megjelenéséhez hasonlóan a belső kialakítása is modern, reprezentatív kivitelben készül.

Az épület hőenergia igényét a MÁV által létesítendő központi kazántelepről biztosítjuk, általában radiátoros hőleadók alkalmazásával. Az utascarnok és az Utasellátó étterem fűtését kis hőtehetetlenségű kazettás sugárzó mennyezet-fűtéssel tervezzük.

A felvételi épületben belül, a kultúrált, illetve az előírásoknak megfelelő belső légállapot biztosítása érdekében 11 mesterséges gépi szellőző rendszert alakítottunk ki.

Az új felvételi épület építésével egyidőben szükségessé válik a városrendezési tervvel összhangban levő új állomás előtti tér kialakítása is. Az új előteret a felvételi épületig futó Beloianisz utca két részre osztja. Az első rész a Beloianisz utca nyomvonalától balra, az állomás Budapest felé eső részén terül el. Magában foglalja az autóbuszok le- és felszálló helyeit, valamint a körforgalom bevezetése által valamennyi gépjárműnek a térről való elvezetését. Az autóbuszok megállóinak kialakítását úgy oldottuk meg, hogy külön helyen kell a helyi, városi buszokra, és külön az erre a célra szolgáló helyen a környékbeli autóbuszokra fel- és leszállni. A közúti forgalmi sávokon kívül a szükséges gyalogos forgalom lebonyolítására járdák, az autóbusz fel- és leszálló helyeinél járdaszigetek nyernek kialakítást.

Az előtér másik oldala a Beloianisz úttól jobbra, az állomás Szajol felé eső részén terül el. Magában foglalja a személy- és a tehergépkocsiknak a felvételi épület elé juttatását biztosító forgalmi pályát, a felvételi épület postaszárnához való hozzájárást, valamint gépkocsik parkoló helyét.

Külön helyet biztosítottunk az előtéren a taxik részére is oly módon, hogy a taxival érkezők közvetlenül a felvételi épület elé, a már említett esővédelmet is nyújtó fríz alá juthassanak.

A postaudvar könnyebb megközelítése céljából és az előtér tehermentesítése érdekében kapcsolatot alakítottunk ki a Névtelen utca, a Mátyás király utca és postaudvar között. A terveket úgy készítettük el, hogy az előtéren ún. tiszta keresztezés nem fordul elő, így a balesetmentes közlekedés itt is biztosítható. Ugyancsak ezen szempontok figyelembevételével terveztük a már említett utasaluljáró előtérre való kettős kivezetését is.

Az egyik kivezetés 4,0 m széles feljáróval az induló autóbuszok járdaszigetére vezet, míg a másik 6,0 m széles feljáró a Beloianisz útról gyalogosan és autóbusszal, illetve személygépkocsival érkező utasok bevezetését biztosítja a felvételi épületbe, illetve a vágányok között levő szigetperonokra.

Az új előtér baloldalát egy MÁV üzemi épület és 48 lakást magában foglaló épület, míg a jobb oldalát üzletház és a Városi Tanács beruházásában épülő lakóház zárja be.

Az előtéren 18 m magas kandelláberek biztosítják a nagyvároshoz méltó térvilágítást.

A rekonstrukció 2. ütemének teljes befejezése 1973-ban várható.

Szolnok rekonstrukció 3. üteme, amely előreláthatólag 1973-76 között létesül, az új körzeti teherpályaudvar építését irányozza elő.

Az ún. Tiszai pályaudvar elhelyezkedése nemcsak vasúti kiszolgálás szempontjából előnytelen, hanem a városfejlesztési igényeknek sem felel meg. Az új teherpályaudvar a városfejlesztési tervekkel összhangban az új személy- és az új rendezőpályaudvar közötti területen épül. Ezen terület vasúti kiszolgálás szempontjából kedvező, mivel közvetlenül kapcsolódik a rendezőpályaudvarhoz. A teherpályaudvar kialakítására, még a fejlesztési szempontokat is figyelembe véve, elegendő terület áll rendelkezésre. Lehetőség nyílik tehát arra, hogy korszerű áruaktárak és rakodóberendezések épülhessenek, és modern körzeti pályaudvar szolgálja ki Szolnok várost és annak környékét.

Zámbori János

A TERÜLETFEJLESZTÉS NÉHÁNY PROBLÉMÁJA SZOLNOK MEGYÉBEN

Az utóbbi időben fokozódik, új színekkel gazdagodik az a vita, melynek centrumában a gazdasági agglomerátumok kialakításának kérdése áll. Leginkább talán Kopátsy Sándor 2000. éves „modelljén” ütköznek a vélemények, melyet a Népszabadság 1969. szeptember 3-i számában közölt publikációjában körvonalazott. Talán azért is, mert az általa fejtegetett elvek jórészt ellentétben állnak az eddig kialakult és elfogadott fejlesztési koncepciókkal, melyek idevágó dokumentokban többnyire „Az ipar arányos területi fejlesztése” címszó alatt találhatók.

A polémia természetesen nem új keletű. Ám újabb fordulatait szüntelenül inspirálja a napi gyakorlat, többek között az „Érintettek”, azaz a tájegységek, megyék törekvése területük fejlesztésére.

Ilyen értelemben – inkább adalékként, semmint a vitába való beleszólás igényével – ismertetnénk néhány tényt Szolnok megye területfejlesztési szándékairól, ennek eredményeiről és problémáiról.

A helyi párt, társadalmi és állami szervek szándékait természetesen nehéz lenne egyetlen mondatban vagy gondolatsorban summázni, ipargazdasági definícióba sűríteni. Kétségtelen azonban, hogy valamennyi elképzelés az „ipar arányos területi fejlesztésének” elve alapján áll csakúgy, mint a megvalósítás napi gyakorlata, melyet a 3/1967/XII. 15. OT-PM közös rendelet szabályoz (főleg a Gazdasági Bizottság határozata alapján kitelepítendő fővárosi üzemek vonatkozásában).

E rendelet célja az – éppen az arányok javítása miatt –, hogy a fővárost és környékét mentesítse az új ipartelepektől – illetve a meglévők bővítésétől –, ugyanakkor elősegítse az iparilag elmaradott területek fejlődését és az ott foglalkoztatottak számának növelését. Erre anyagilag úgy ösztönöz, hogy az Országos Tervhivatal által lebontott fejlesztési alap nem része a megye fejlesztési alapjának, de felette a megyei tanács végrehajtó bizottsága rendelkezik és felhasználására részletes tervet készít. A rendelet által nyújtott támogatás két irányú: egyrészt visszatérítési kötelezettség nélkül az iparfejlesztési alaphoz juttatást ad a fővárosból kitelepülő vagy a kijelölt körzetekben telephelyet létesítő vállalatoknak, másrészt kedvezményes hiteleket biztosít a vállalati saját alapok kiegészítésére. A Szolnok megyei Tanács 1969/70-re 38 millió forint „Iparfejlesztési támogatási alappal” rendelkezik, melyből Karcag és Mezőtúr kiemelt városok iparosítását segítik elő.

A gazdasági fejlettség színvonala és összehasonlítása

Az arányos fejlesztés indokoltságánál az első helyen kell figyelembe venni Szolnok megye helyzetét a szomszédos és az ország többi megyéi között. Bár a gazdasági álla-

potok összehasonlítását nehéz egy megfelelő mutatórendszerre leszűkíteni, az egy főre eső nemzeti jövedelem aránya mégis eléggé általánosan alkalmazott módszer erre a célra.

A nemzeti jövedelem kb. 80⁰/₀-a az iparban és a mezőgazdaságban realizálódik. Ezért a gazdasági fejlettség összehasonlításához elegendő a két ágazat mutatójának kiszámítása és a kettőből összevontan számított összetett mutatók összehasonlítása. Eszerint Szolnok megye gazdasági fejlettsége országos viszonyításban iparban a 14., mezőgazdaságban a 4. helyre sorolható. Összesített mutatók alapján a 14. helyen áll.

Az alföldi megyék közötti helyét az alábbi táblázat is szemlélteti. (Szolnok megyei mutatóit 100⁰/₀-nak vettük és az eltéréseket ehhez viszonyítottuk.)

	Ipar	Mezőgazdaság	Összesen
Szolnok megye	100	100	100
Bács „	71,5	105,6	82,2
Békés „	80,8	101,8	87,4
Csongrád „	110,7	96,3	106,2
Szabolcs „	39,9	94,8	57,1
Hajdú „	80,2	93,9	84,5

Megyénk gazdasági fejlettsége tehát – bár az országos rangsorban az utolsók között van –, a hasonló gazdaságföldrajzi adottságú megyék közötti ipari vonatkozásban a második, mezőgazdasági vonatkozásban a harmadik helyet foglalja el. Ezen túl az előttünk levő megyékhez viszonyított elmaradás nem nagy mértékű.

A területfejlesztés azonban nem szűkíthető le csupán az ipar és a mezőgazdaság állapotára. Általános társadalmi célja így fogalmazható meg: *El kell érni a társadalmi termelés legnagyobb hatékonyságát és ennek következményeként mérsékelni az egyes területek lakosságának életviszonyaiban fennálló különbségeket.*²

A területi kiegyenlítődés pedig a következő folyamatokat jelenti:

- A jövedelemviszonyok területi közelítését. (Ez úgy értendő, hogy a jövedelemviszonyok összhangban alakulnak a gazdaság hatékonyságával, a terület adottságait legjobban hasznosító termelési ágak meghonosodásával.
- A szociális és kulturális ellátottság területi közelítését. (Ez saját erőn kívül állami támogatást is igényel!)
- A kereskedelem és szolgáltatás jövedelemviszonyoknak megfelelő szintű biztosítását.³

Ehhez kapcsolódva szükséges megvizsgálni azt is, hogy megyénk lakosságának milyen életkörülményeket biztosít a jelenlegi fejlettségi szint. Az összehasonlítást legjobban az egy főre jutó fogyasztás korrigált értékével lehet elvégezni. Ez az összetett mutató magában foglalja, hogy egy fő egy adott időszak alatt közvetlenül, illetve közvetve hány forint értékben részesedik a rendelkezésre álló alapokból. (Jövedelem, lakás, kommunális, egészségügyi, kulturális alapok.)

Az egy főre jutó fogyasztás alapján Szolnok megye lakosságának életkörülményei országosan a 15. helyre rangsorolhatók. Az alföldi megyékhez viszonyítva – Szolnok megyét 100⁰/₀-nak véve – a következő arányok adódnak:

Szolnok megye	100 %	Csongrád megye	124,6 ⁰ / ₀
Bács „	91,8 „	Szabolcs „	68,6 „
Békés „	99,4 „	Hajdú „	89,2 „

Csakúgy, mint a gazdasági fejlettségben, az életkörülmények tekintetében is az alföldi megyék között Szolnok a második helyet foglalja el, de az előttünk levő megyéhez a lemaradás már ennél nagyobb arányú.

A gazdasági fejlettség színvonalát meghatározó mutatók, tényezők közül legjelentősebb az ipar fejlettségét meghatározó. Megyénkben ez a részarány 68,7⁰/₀. Mivel a többi mutatókkal szoros összefüggésben áll, azokra egyben meghatározó jellegű is. *Ebből az következik, hogy a gazdasági fejlődésben a leggyorsabban és legbátékonyabban az ipar fejlesztése érezteti hatását. Egy terület gazdasági előrelépését tehát az iparosítás üteme határozza meg.*

Területi gazdaságföldrajzi adottságaink

Ennél a kérdésnél mindenekelőtt szemügyre kell venni az iparosítás feltételeit, megyénk gazdaságföldrajzi adottságait.

Szolnok megye az ország területének 6⁰/₀-át foglalja el, ezen belüli elhelyezkedése jó és gazdaságföldrajzi adottságai sok tekintetben kedvezőnek ítéltetők.

Vízellátása bőséges, mely egyrészt a folyók nagy számából adódik, másrészt a rétegvizekből. Ezek kis mélységből bőséges hozammal állnak rendelkezésre. Ez főképpen azért előnyös, mert az ipari víz biztosítása országosan és világszerte egyre nagyobb gondot okoz.⁴

Az Alföld természeti kincsekben általában szegény. Ezzel szemben gazdagok a földgáz (metán) és szén-sav lelőhelyek többek között Szolnok megyében is. Iparfejlesztés szempontjából ez sok tekintetben előnyt jelent a többi megyével szemben.

A vasúthálózat sűrűsége megfelelőnek ítéltető. Három fővonal fut át a megyén (Debrecen, Békéscsaba és Hódmezővásárhely irányába) és a szárnyvonalak lényegében biztosítják a kapcsolatot a fővonalakhoz, ezen keresztül a fontosabb ipari központokhoz és határátkelőhelyekhez. A megyén belüli vasúti forgalom korszerűsítése folyamatban van. A keskeny nyomtávú és gyenge forgalmú vonalakat megszüntették. Az áthaladás gyorsítása érdekében a 4,2 km-es állomássűrűség távolságokat 9,9 km-re növelték. Ennek hatására az áruszállítás egyrésze közúti forgalomra tevődött át.

A közutak fejlesztésére eddig is jelentős összegeket fordítottak, de az itt tapasztalható problémákat még nem oldották meg. Az elsőrendű főútvonalak felújítása nem fejeződött be. Szolnok, Törökszentmiklós és Kisújszállás körzetében a legsúlyosabb a helyzet. A másod- és alacsonyabbrendű utak helyzete nem kielégítő. Keskenyek, burkolatuk vékony, vízelvezetésük nem megoldott.

Megyénkben az ország lakosságának 4,6⁰/₀-a él. A meglevő adottságokat, melyekkel a megye rendelkezik, a távlati tervek készítésénél figyelembe vették. A megyei tanács végrehajtó bizottsága a megye 1971/1975. évi távlati tervében a következőkben jelöli meg iparfejlesztési koncepcióit:

- *Az iparfejlesztési és telepítési adottságok a munkaerőigényes, kevésbé anyagigényes vagy a mezőgazdasággal párhuzamosan fejleszthető iparágak mellett a vízigényes, importanyagokat felhasználó üzemek telepítésére teszik alkalmassá Szolnok megyét. Jelentősek a rendelkezésre álló fűtőanyag és energialehető-ségek.*⁵

Ezek szerint:

a mezőgazdasági alapanyaggal kapcsolatban számításba jöhetnek élelmiszerüzemek, az élelmiszeripar szükségletére történő gépgyártás, bőr-, textilnövény-feldolgozó, zsák- és csomagolóüzem, valamint a mezőgazdasági gépjavítás.

Ipari víznyerés, illetve vízigényes üzemek telepítése a Tisza vonalát követő községekben lehetséges, de ilyen célra alkalmasak a Körös és Berettyó vidékén levő települések is.

Import alapanyagokkal dolgozó üzemek telepítésére előnyös a Szovjetunióból, Bulgáriából és Romániából megyénk területén áthaladó vasút és közút csomópontjaiban elhelyezkedő minden község és város.

A földgázra, mint technológiai anyagra telepítendő ipar a meglévő és kialakítandó gáz erővonalak mentén helyezhető el gazdaságosan.

Számottevő *elektromos energiát* igénylő ipari üzemek telepítésére a 120 kW-os alállomásokkal rendelkező Jászberény, Szolnok, Karcag és Mezőtúr városok adott-ságait célszerű kihasználni.

Az *országos ipartelepítés hatására* megyénkben jelentős ipari nagyvállalatok alakultak ki. Ezek léte, továbbfejlesztése, újabb bázisok kialakítása a nehézipar számára vezető szerepet biztosít. *A meglévő könnyűipar fejlesztése nem várható.*⁶

Elvek és ösztönzők

Az előzőekből nyilvánvaló, hogy megyénk adottságai ellenére is iparilag fejletlen, attól függetlenül, hogy az eltelt 25 év alatt a szinte kizárólagosan agrár megye iparosítása komoly mértékben előrehaladt. Az eltelt időszak gyarapodása azonban nem volt olyan mérvű, hogy ez jelentős arányeltolódást okozott volna, mivel az ország többi megyéjében is megközelítő, illetve magasabb iparosodási ütemet lehetett észlelni. Még a hasonló adottságú alföldi megyék fejlődési üteme is meghaladta a megyénkét. A felhozott adatok arra vallanak, hogy a megye iparosítása, gazdasági lehetőségeinek feltárása, az ipari foglalkoztatottság kívánt mértékű növelése csak részben oldódott meg. Ugyanakkor a gazdasági fejlődés időről-időre új szükségleteket hoz létre, melyeket, ha nem sikerül kielégíteni, akkor megyénk *gazdasági eszközeit tekintve* továbbra is „szegény” megye marad. Ez azt is jelenti, hogy a társadalmi szükségletek kielégítésében sem lehet előbbre lépni és relatív elmaradottságunk fokozódik.

Éppen ezért a fejlesztés intézményes biztosítása mellett nagyjelentőségű a helyi párt és társadalmi szervek aktivitása, kezdeményező szerepe. Az *MSZMP Szolnok megyei Végrehajtó Bizottsága 1968. március 13-i ülésén* – ajánlasként – a következőkben *batározta meg a harmadik ötéves terv gazdaságpolitikai és területfejlesztési célkitűzéseit*:

- Biztosítani kell az ipar és mezőgazdaság együttes, arányos fejlődését.
- Ösztönözni kell a megyei iparvállalatokat, gyáregységeket, hogy az eddiginél nagyobb mértékben keressenek kooperációs partnert a megyén belül.
- Az iparfejlesztési elképzelések a környező megyékkel összhangban alakítandók ki.
- Tanácsai koordinációval, tervezéssel bővíteni kell a mezőgazdasági, kereskedelmi-ipari, illetve ipari jellegű tevékenységet és szolgáltatást.

Az általános irányelveken kívül fontos annak meghatározása is, hogy a fejlesztés szempontjából milyen sorrend alakuljon ki a megye területi egységei, helységei között. Ennek elbírálásánál alapvető az eddig kialakult (induló) színvonal, illetve ennek alapján bizonyos ismérvek szerinti besorolás.

Két egymással összefüggő dokumentum jöhet számításba. Az egyik az Építési és Városfejlesztési Minisztérium területi egység besorolása, a másik a megyei pártbizottság 1968. március 31-i ülésén elfogadott javaslat.

Az ÉVM Városépítési Tervező és Tudományos Intézete 1963-ban elkészítette a „Magyarországi településhálózat fejlesztési tanulmányterve” című munkáját. Ennek alapján az Országos Tervhivatal Tervgazdasági Intézete – sorrendben – 75 területi egységet alakított ki 1968-ban. Számítási anyagában a sűrűségi mutatószámot vette

alapul, melyet az iparban termelt ezer lakosra jutó korrigált nemzeti jövedelem ad. Ebből számítottak abszolút, majd láncindex módjára 0/0-ban viszonylagos értéktávolságokat.

Eszerint Szolnok megye területi egységei a következő besorolást kapták:⁷

Ssz.	Területegység	Kategória	Sűrűségi mutató mill. Ft	Absz. érték táv.	Viszony- lagos 0/0
10.	Kunszentmárton	II.	0,866	0,092	112
14.	Karcag	II.	1,215	0,094	108
19.	Mezőtúr	II.	1,686	0,070	104
25.	Jászberény	II.	1,958	0,107	106
57.	Szolnok járás	III.	6,064	0,047	101

Tehát megyénk karcagi, kunszentmártoni, mezőtúri és jászberényi „alkörzete” a II-es, iparilag elmaradott kategóriába tartozik, míg Szolnok „alegysége”, a III-as, iparilag közepes fejletthez. Ugyanakkor a szolnoki körzet fejlettsége kb. hatszorosa az „elmaradott” területekének.

Az MSZMP Szolnok megyei Végrehajtó Bizottsága 1968. március 13-i határozatában a következő fejlesztési célokat jelöli meg:⁸

- 1970-ig Szolnokon 2400, Jászberényben 1000, Törökszentmiklóson 300, Karcagon 350, Kisújszálláson 350, Mezőtúron 680, Túrkevéen 350 és Kunszentmártonban 1000 új munkahelyről kell gondoskodni.
- Iparfejlesztés szempontjából kiemelt város Karcag és Mezőtúr, községek közül Tiszafüred és Kunszentmárton.
- A többi községek közül Jászkisér, Kunhegyes, Örményes és Tiszavárkony rendelkezik iparfejlesztési programmal.
- A ktsz-ek 2000 fővel növeljék létszámukat!
- Az iparfejlesztés szerves részének kell tekinteni a termelékenység emelését, a műszaki fejlesztést, a termékek korszerűségét és a jövedelmezőséget.

A helyi társadalmi célok, melyeket a megyei pártbizottság a fentiekben körvonala-
lított, szerves részét képezik a területfejlesztés általános társadalmi céljainak.

A területfejlesztés ipargazdasági alapelve és az ehhez kapcsolódó vita alapján – szerintünk – a következő álláspont a leginkább elfogadható: „Az országosan nivel-
lált névleges bérek azt a látszatot keltik, hogy egyes iparilag elmaradott területek iparosítása nem gazdasági, hanem szociálpolitikai kérdés. Ezzel szemben kétségtelen, hogy az egységnyi munka kisebb társadalmi költségei miatt valójában az elmaradott területeken gazdaságosabb az iparosítás. Az olyan településekre és terü-
letekre, ahol a munkaerő újratermelésének társadalmi költsége magasabb, csak bonyo-
lultabb munkát igénylő ágazatokat célszerű koncentrálni. Az ilyen helyen alacsonyabb az a határérték is, amelynél az eleven munkát gazdaságos gépi munkával helyettesí-
teni.”⁹

Az ipartelepítés gyakorlati problémái

Az iparfejlesztés, illetve a fővárosi üzemek letelepítésének napi gyakorlata az előzőekkel összefüggésben csaknem minden esetben a munkaerőhelyzethez igazodik, s egyéb ipargazdasági elvek csak másodsorban érvényesülnek. A vállalatok és a megyei, illetve a helyi tanácsokkal kötött szerződésben első helyen szerepel bizonyos létszámú, főleg helyi női munkaerőbeállítás. Ezzel szemben elkülönített, de a tanács rendelkezésére álló iparfejlesztési alaphól való juttatás, egyéb alapokból való részesítés, ingyen telek vagy üzemépület, adó- és hitelkedvezmény a telephelyet létesítő vállalatok kikötése. Ipargazdasági dokumentumnak csak a szerződés mellékletét képező beru-

házási program tekinthető. Ez azonban csak tájékoztató jellegű, s ezeknek sem a teljesítését nem kérhetik számon a helyi szervek, sem kialakítását nem befolyásolhatják.

A tízezer lakosra jutó foglalkoztatott Szolnok megye jellemző helységeiben ¹⁰

1. Szolnok	2230 fő	7. Kisújszállás	640 fő
2. Jászberény	1930 „	8. Kunszentmárton	630 „
3. Törökszentmiklós	1290 „	9. Jászárokszállás	630 „
4. Túrkeve	900 „	10. Tiszafüred	470 „
5. Karcag	780 „	11. Kunhegyes	460 „
6. Mezőtúr	740 „		

Szolnok megyei átlagadatok alapján 1969-ben az aktív keresők 22,9⁰/o-a az iparban, 43,9⁰/o-a pedig a mezőgazdaságban dolgozott.

Összegezőképpen megállapítható, hogy az ipartelepítési, illetve fejlesztési döntésekben első helyen mind a helyi szervek, mind a vállalatok részéről a munkaerő-helyzet jön számításba.

- A *tanácsi szervek* javítani akarják a foglalkoztatottsági arányt, ezen belül az ipar részesedését, ennek alapján a szakképzetlen – elsősorban a női – munkaerő elhelyezését. Ezen az úton változtatni akarnak a családok jövedelemviszonyain.
- A *vállalatok* döntései a következő összetevőkre bonthatók: 1. A Gazdasági Bizottság határozatából és a Hitelpolitikai Irányelvekből eredő kényszerhelyzet. (Fővárosi vállalatok nem kaphatnak hitelt létszámnöveléssel járó üzembővítésre.) 2. A budapesti krónikus munkaerőhiány. 3. Kedvezményes beruházási feltételek, fejlesztésialap-juttatás, ingyenes telkek, üzemépületek. 4. A vidéki telep alacsonyabb kvalifikációval és munkaerőkinálattal összefüggő kisebb fajlagos bérterhe.

Ezek szerint más szemszögből vizsgálja a területfejlesztést a helyi államhatalmi szerv és a gazdálkodó szerv a munkaerőhelyzetet illetően. A nézetazonosság kialakításánál a következő főbb ellentmondással lehet számolni. 1. A vállalatok – különösen az újonnan települők – a gépiparhoz kapcsolódó üzemek elsősorban a szakképzett munkásokat keresik. Szakképzetlenség esetén elsősorban a nehéz fizikai munkára alkalmas emberek jöhetnek számításba, ezeket részesítik előnyben a felvételnél. 2. A helyi szervek a telepítésekkel és a felajánlott kedvezményekkel azt óhajtják elérni, hogy munkához jussanak az eddig háztartásban foglalkoztatott nők, a tovább nem tanuló fiatalok. Számítanak az 1970-ben tetőző, úgynevezett demográfiai hullámra, illetve az ebből származó, előrelátható elhelyezkedési gondokra. 3. A munkaerő kereslet és kínálat feltételei nehezen egyeztethetők, sokan nem fogadják el a felajánlott munkalehetőségeket.

	Bejelentett munkahelyek ¹¹	Közvetítésre jelentkezett	Munkába helyezett
1965 férfi	12 909	10 068	8 611
nő	8 930	12 583	6 318
Összesen:	21 839	22 651	14 929
1966 férfi	13 696	9 874	8 817
nő	10 440	11 069	7 132
Összesen:	24 136	20 943	15 949
1967 férfi	14 304	8 839	8 398
nő	12 095	10 953	7 591
Összesen:	26 399	19 792	15 989

A táblázatból kiderül, hogy a munkahelyi igényekkel fellépők 1/4-e-1/5-e nem tartja megfelelőnek a munkalehetőségeket, és a bejelentett munkahelyek száma, azaz a munkaerőkereslet kb. 10 000-rel több a reális kínálatnál. 1968-ban és 1969-ben ez az arány méginkább eltolódik: elsősorban a megyeszékhelyen és az iparosodó városokban a fővárosihoz hasonló krónikus munkaerőhiány jelei tapasztalhatók.

Szolnokon az újonnan üzembehelyezett Beton- és Vasbetonipari Művek helyi üze-
me, kampány időszakban a Cukorgyár a legnagyobb munkaerőigénylők s technológiai
létszámkeretüket sem tudják kitölteni. A martfői Tisza Cipőgyár állandó munkaerő-
hiánya szakképzetlen női munkásokból 600-800 fő, az Aprítógépgyár szakmunkásokat,
nehéz fizikai munkára vállalkozókat keres.

Bár nem az előző évek ütemében, de számolni kell bizonyos fokú elvándorlással is.

*Szolnok megye lakosságának alakulása*¹²

	1965	1966	1967	1968
Népesség	445 500	442 900	442 200	442 700
Term. szaporodás	1 030	1 800	1 900	2 100
Elvándorlás	-3 550	-2 500	-1 400	-1 050

A mérséklődő tendencia ellenére is a kunszentmártoni járás lakossága 410, a tiszafüredi járásé 650, a törökszentmiklósi járásé 600, a jászberényié 900 fővel csökkent 1965-től 1968-ig.

Jelentősebb *munkaerőtartalék* kialakulásával 1970-től kezdődően lehet számolni. 1967-ben az általános iskolákból kikerülők száma 600 fővel, 1969-ben 1400 fővel több, mint az előző évben. 1970-ben várható növekedés 900 fő. Ugyanakkor a megyei irányelvek aránya a jelenlegi 925-ről 1000 főre emelkedjen. 1967-70 között összesen 52 000 fiatal lép ki az általános és középfokú iskolákból. Háromnegyed részük szakképzetlen lesz. A munkaképes korú nők kb. 50%-a eltartott és szintén szakképzetlen.

A területfejlesztés ipargazdasági hatása

Az előzőekből az következik, hogy az elképzeléseknek megfelelően a fő cél a foglalkoztatottsági arány javítása tekintetében megvalósult. A vizsgált 24 új ipar-
telep 1971-re 5000-5500 embernek biztosít munkahelyet. 1969-ben a foglalkoztatottság
8-9%-kal növekedett a megyében főleg az iparfejlesztési program hatására. Ugyanakkor
a lakosság pénzbevételeinek növekedéséből – előzetes becslések szerint – tekintélyes
rész esik az újonnan munkábaálltaknak folyósított munkabérekre.

1968 végéig a négy kun városban – Túrkevéen, Kisújszálláson, Mezőtúron, Karcag-
on – és a két járási székhelyen – Tiszafüreden és Kunszentmártonban – 350 millió
forintos iparfejlesztési program valósult meg. Ebből a központi megyei fejlesztési alap
és a tanácsi támogatás, hozzájárulás együttes összege 70 millió forint körül van, míg
a 280 millió forint a telepítő vállalatok saját és kölcsönvett forrásaiból származik.

Ez mintegy 3000 új ipari munkahelyet teremt az érintett területeken, olyan munkahelyeket, melyek 60%-ban női munkaerő foglalkoztatására alkalmasak.

1966–1968 között a következő termelőjellegű ipartelepítés, illetve üzembővítés valósult meg:

1. XVII. sz. Autójavító szolnoki szerviz üze me. 2. Vasipari Vállalat szászbereki akkumulátor üze me. 3. Szilikátipari Vállalat törökszentmiklósi üze me. 4. Április 4 Gépgyár fegyverneki gyáregysége. 5. MÁV Gépjavító Vállalat jászkiséri telepe. 6. Tisza Cipőgyár kunszentmártoni ipartelepe. 7. Pannónia Szörmeárugyár kunszentmártoni üze me. 8. Papíripari Vállalat 4-es számú papírgéphez kapcsolódó üze me. 9. Tiszamenti Vegyiművek porfesték gyára és mosószer üze me. 10. Épületelemgyár. 11. Karcagi kenyérgyár. 12. Csökkent munkaképességűeket foglalkoztató szolgáltató vállalat, Jászberény. 12. Finommechanikai vállalat, Törökszentmiklós. 13. Beton- és Vasbetonipari Művek kunszentmártoni telep. 14. Magnezitipari Művek tiszavárkonyi kísérleti félüzeme. 15. Híradástechnikai Vállalat karcagi üze me. 16. Vasipari Vállalat kisújszállási ipartelepe. 17. Téglá- és Cserépipari Vállalat kisújszállási gyára. 18. ÉVM polygon üze me, Szolnokon. 19. Papíripari Vállalat feldolgozó üze me, Szolnokon. 20. Dózsa Cipőipari Ktsz új ipartelep, Mezőtúron. 21. SZIM ipartelepe Karcagon.

1969-ben megvalósult, illetve megkezdett telepítések: 1200 ezer tonnás kénsavgyár, Szolnokon, 2. Vasúti Diesel-javító üzem Szolnokon, 3. Május 1 Ruhagyár-település Szolnokon, 4. Gyógyászati Segédeszközök Gyára Kisújszálláson, 5. Szerelőipari Ktsz új telephelye Karcagon, 6. Könnyűipari Alkatrészgyártó és Ellátó Vállalat üze me, Mezőtúron, 7. Alumíniumárugyár üze me, Tiszafüreden, 8. Feldolgozó üzem Abádszalókon, 9. Budapesti Bútoripari Vállalat telephelye Jászberényben, 10. Hűtőgépgyár alumíniumradiátor üze me Jászboldogházán, 11. Hűtőgépgyár alumíniumedény üze me Jászárokszálláson, 12. Hajó- és Darugyár üze me Tiszafüreden, 13. Fehérneműgyár telepe Kisújszálláson, 14. Compact csomagolóüzem Tiszaroffon.

A felorolásból arra lehet következtetni, hogy az eddig ismeretlen iparágak egész sora honosodott meg a megyében (alumínium feldolgozás, gyógyászati eszközök, papírfeldolgozás, szerves vegyipar stb). Ugyanakkor a telepítésnél, illetve bővítésnél alig jött számításba megyénk országosan is élvonalban járó mezőgazdasága. Sem a mezőgazdasági alapanyagot feldolgozó ipar, sem a mezőgazdaság szükségletére termelő ipar nem fejlődött.

A megyében működő élelmiszeripari telepek száma 1968-ban hattal csökkent. Ezen belül a minisztérium felügyelete alá tartozó telepek száma nem változott, a tanácsi felügyelet alá tartozókra esik a csökkenés teljes terjedelme.

A mezőgazdasághoz viszonyított élelmiszer- és feldolgozóipari elmaradottságot az alábbi pár adat is érzékelteti.

Szolnok megyében
az országos mennyiség %-ában

	Felvásárlás	Feldolgozás
Búza	10,2	7,3
Rizs	51,1	59,—
Cukorrépa	11,7	11,—
Vágómarha és h. sertés	7,6	1,5
Tej	6,6	4,2

A fentiekből megállapítható, hogy rizs kivételével a megye főbb mezőgazdasági termékeinek nagyrésze más területen kerül feldolgozásra. Ha csak a megyében felvásárolt és feldolgozott mennyiségek részarányát nézzük, még rosszabb a kép.

	Felvásárlás	Feldolgozás
Vágómarha	100 %	18,5 %
Hízott sertés	100 „	11,2 „
Baromfi	100 „	64,9 „
Tojás	100 „	78,4 „

Zöldség és gyümölcs vonatkozásában a helyzet még rosszabb, mivel a megyében konzervgyár nincs. Ugyanakkor az itt felvásárolt zöldpaprika 14,5, paradicsom 8,4, zöldborsó 4,5%-a az országban felvásárolt mennyiségnek.

A megye ipari termelésének országost meghaladó gyors ütemű növekedésében elsőrendű szerepet játszottak az új nagy beruházások, de jelentősen elősegítették ezt a letelepült ipari üzemek is. 1967-ig mintegy 9,5%-kal növekedett vállalataink termelése. 1968-ban 10,3 százalékos az emelkedés. 1969-ben a termelési ütem mérséklődött, 6-6,5%-ban várható. A termelékenység azonban – főleg a foglalkoztatottak nagy számának növekedése miatt (a szabad szombatokat nem számítva is) – fokozatosan romlott. 1969-ben a termelésnövekedés teljes egészében a létszámbővítéshez kapcsolódik, ami azt is jelenti, hogy a területfejlesztés mellékhatásaként – feltehetően átmenetileg – visszaéléssel kell számolni az extenzivitás irányába.

Bár a letelepült ipar a dinamikusan fejlődő iparágakhoz tartozik, a vidékre helyezett üzemek többsége félmechanikai jellegű, műszaki színvonaluk általában nem éri el a megye előző ötéves tervekben létesült nagyvállalatainak és jelenleg folyó kiemelt ipari beruházásainak színvonalát.

Ipargazdasági szempontból érdemes megnézni a működő ipartelepek számát és annak változását is. 1969-ben a megye ipartelepeinek száma 3-mal növekedett. Megfigyelhető a tárcaipar előretörése, mivel ez a változás a következőkből tevődik össze. Egyrészt a tanácsi telepek száma tízzel csökkent, másrészt a minisztériumi irányítású ipar – zömmel a nehézipar – 14 teleppel gyarapodott. A változás többi része a kisipari szövetkezetek telephely számának változására esik. Az előzőeken belül megfigyelhető tendencia a nehézipar előretörése a könnyű- és élelmiszeripar rovására.

Ez a folyamat nem teljes mértékben fedi a megyei célkitűzéseket s némileg eltérő az Alföld indokolt iparfejlesztésétől is.

Végso soron egymás ellen ható tényezők változása, helyi befolyásolás és az új gazdaságirányítási rend adta szabad vállalkozási lehetőség keretei között megy végbe a gazdasági agglomerátumok kialakulása. Az előzőekben felhozott néhány adalék megyénk életéből – úgy gondoljuk – jól szemlélteti ezt.

Gulyás Barnabás és Palatinus István

JEGYZETEK:

- 1 Az adatok átvéve Kronkai Lászlótól —1969.
- 2–3 Bálint József: A gazdasági reform kibontakozása, Közgazdasági Szemle 7—8.
- 4 Dr. Urbancsek: Szolnok megye vízföldtana.
- 5–6 A megyei tanács vb tervosztályának 1969. szeptember 30-i kiadványa „Szolnok megye negyedik ötéves tervéről”.
- 7 Dr. Bartke István. Területi statisztika, XVIII. évf. 1968.
MSZMP MB Szolnok megyei Bizottságának, 1968.
- III. 13-i irányelvei a Szolnok megyei Néplap 1968. III. 18-i mellékletében.
- 9 Bálint József: „A gazdasági reform kibontakozása” Közgazdasági Szemle 7—8.
- 10 A megyei tanács vb tervosztályának adatai 1969.
- 11 A megyei tanács vb munkaügyi osztályának adatai.
- 12 A KSH Szolnok megyei Igazgatóságának kiadványaiból.

SZOLNOK MEGYE KERESKEDELMI FEJLŐDÉSE

Felszabadulásunk 20. évfordulójára megjelent Jászkunságban számot adtunk a megye 20 éves kereskedelmi fejlődéséről. Ez évben ünnepeljük hazánk felszabadulásának negyedszázados évfordulóját. Ez alkalommal kiadásra kerülő ünnepi számban lényegében elegendő az utolsó öt év eredményeinek bemutatása, hiszen a két anyag együttesen érzékeltetni tudja azt a jelentős fejlődést, ami a megye kereskedelmének fejlődésében a felszabadulás óta forgalom, hálózat szempontjából bekövetkezett.

Az egyes táblázatokon azért mégis szükségesnek látszik, éppen a könnyebb eligazodás szempontjából, az egyes tendenciák érvényesülésének bizonyításául a felszabadulás után legkorábban ismert adatok bemutatása.

A legutóbbi két év eredményeiben mind erőteljesebben jelentkeznek a gazdasági mechanizmus reformjának a kereskedelemben bevezetett, érvényesülő szabályai. Azoknak a közgazdasági szabályozóknak a hatása, melyek éppen az áruforgalom területén érzetik hatásukat (ár, hitel, forgalom szabadsága, kereskedelmi vállalatok önállóságának növelése, stb.).

Szolnok megye kereskedelmi forgalmát, a lakosság évről évre növekvő szükségletét, az állami, szövetkezeti és a magánszektor bonyolítja le, illetve elégti ki.

A forgalom szektorok szerinti megoszlása:

	1950	1960	1965	1969
Allami kereskedelem	49,8	43,9	45,1	43,6
Szövetkezeti kereskedelem	32,7	55,0	54,1	55,8
Magánkereskedelem	17,5	1,1	0,8	0,6
	100,0	100,0	100,0	100,0

A szocialista kereskedelem nagymértékű térhódítása az 1940-es évek végére, valamint az 1950-es évek elejére esik. Ezt követően a változás nem jelentős. A harmadik ötéves tervben valamelyest növekedett a szövetkezeti szektor részaránya. Ennek magyarázata részben a jövedelemelosztás területi differenciáltságában bekövetkezett változásokban, másrészt a szövetkezeti kereskedelem áruellátásának javulásában rejlik.

Talán még a magánkereskedelem fokozatos visszafejlődését, illetve a megye áruforgalmában történő csökkenő részesedését figyelhetjük meg. A III. ötéves terv utolsó éveiben a szövetkezeti szektoron belül új színfoltként jelentkezik a termelőszövetkezeti kereskedelem, amely a korábban is meglévő piaci felhozatalának növelésén túl a bolti kereskedelemben is helyet kér, és főként az élelmiszer-forgalomban (tej, hús) kezd

szerepet játszani. Az állami kereskedelmen belül szintén megtaláljuk az újat, a termelő vállalatok által közvetlen forgalomba hozott termékek formájában, pl. sütőipar.

Jelentős változást jelentett az utóbbi években az egyes szektorok közötti terület-elhatárolás megszüntetése. A korábban állami területeken sorra nyitnak ki a szövetkezeti boltok, s a közeljövőben szemtanúi lehetünk fordítottjának is, az állami kereskedelem megjelenésének hagyományos szövetkezeti területen.

A lakosság életkörülményeinek fokozatos javulása, készpénzbevételének állandó emelkedése az áruforgalom állandó, egyre dinamikusabbnak mondható növekedését eredményezte.

A megye kiskereskedelmi forgalmának alakulása

(Érték 1000 Ft-ban a mindenkorli folyóáron)

Árúfőcsoport	1952	1960	1965	1969	1969 az 1952 év %-ban
Élelmiszer	313 024	631 662	975 172	1 488 697	152,7
Ruházat	346 725	631 731	645 855	801 397	124,1
Vegyes iparcikk	173 957	7 48 255	1 007 547	1 449 144	113,8
Bolti kisker. ő.	833 706	2 011 648	2 628 574	3 739 238	146,1
Vendéglátás	115 054	388 078	478 992	653 228	136,4
Ebből üz. étk.	9 273	33 573	47 442	58 166	122,6
Keresk. forg. összesen:	948 760	2 399 726	3 107 566	4 392 466	141,1

A forgalom növekedési üteme a harmadik ötéves terv eltelt éveiben olyan gyors volt, hogy a tervező szervezet jól megtréfálta. A harmadik ötéves terv a reálbér, reáljövedelmek tervezett növekedésével, a lakosság pénzbevételeinek alakulásával összhangban országosan 19-21⁰/₀-os forgalomnövekedéssel számolt. A megyei célkitűzések valamivel nagyobb (20-22⁰/₀-os) fejlődést irányoztak elő. A tervidőszak második évének végére a tervezett forgalomnövekedés realizálódott, és az eltelt négy év alatt 41,4⁰/₀-os volt, összességében több mint négyszeresen haladta meg az 1952. évi forgalmat.

Az összforgalom növekedési üteménél valamivel gyorsabban nőtt az egy lakosra jutó forgalom, ez a mutatószám összefüggésben van a megye lakosságának alakulásával, mely egészen a legutóbbi időkig az elvándorlás következtében csökkent. Az 1970. január 1-i népszámlálás már a megye lakosságának növekedéséről ad számot.

Egy lakosra jutó forgalom (Ft-ban)

Árúfőcsoport	1950	1960	1965	1969	1969 az 1950 év %-ában
Élelmiszer	—	1367	2189	3376	154,2
Ruházat	—	1368	1450	1817	125,3
Vegyesiparcikk	—	1619	2262	3286	145,3
Vendéglátás	—	840	1075	1481	137,8
Összesen:	1114	5194	6976	9960	142,8

A megye iparosítása, a nők fokozott munkábaállítása, az árutermelés bővülése, a népesség társadalmi átrétegződésének folyamata a kereslet-alakulás változását, és ez a forgalom összetételében a korábban kialakult arányok további finomodását jelentette.

A megyei kereskedelmi forgalom szerkezetének alakulása:

Élelmiszer	33,0	26,3	31,4	33,9
Ruházat	36,5	26,4	20,8	18,2
Vegyesiparcikk	18,3	31,1	32,4	33,0
Bolti kiskereskedelem	87,8	83,8	84,6	85,1
Vendéglátás	12,2	16,2	15,4	14,9
Kereskedelem összesen:	100,0	100,0	100,0	100,0

Az összforgalmon belül az élelmiszerforgalom és vendéglátás viszonylagos állandóságát, a ruházati forgalom fokozatos visszaesését, a vegyesiparcikk-forgalom gyors növekedését figyelhetjük meg, természetesen úgy, hogy közben valamennyi árucsoport forgalma a III. ötéves terv időszaka alatt volumenében tovább növekedett.

Az élelmiszerforgalom a III. ötéves terv időszakában a leggyorsabban növekedett. A négy év alatti 52,7⁰/₀ növekedés azt bizonyítja, hogy a lakosság igényeinek és keresletének kielégítését többségében sikerült megoldani. Általános tendenciaként jelentkezett az értékesebb és jobb minőségű élelmiszerek kínálatának és egyben forgalmának növekedése, pl. finom fehér kenyér, pékáruk, dobozott édesipari áruk stb. Tejtermékekből, édességárukból – lisztesáruk kivételével – élénkítette a forgalmat a kínálat választék növelésén túl, az időközben bekövetkezett árcsökkenés is.

Az élelmiszerforgalmon belül jelentős helyet foglal el a zöldség és gyümölcs forgalma. Növekedési üteme kedvezőnek mondható, bár erre az egyes évek kedvező, vagy kedvezőtlen időjárásának alakulása is jelentős befolyással bír. Aszályos időszakban a felhozatal csökken, és ennek törvényszerű velejárója az árak magasabb színvonalra. A forgalom növekedését, egyben a lakosság jobb ellátását segítették elő a MÉK által – főként városokban – létrehozott elárúsító egységek, pavilonok. Ugyancsak az ellátást javította a termelőszövetkezetek egyre bővülő felhozatala is. Zöldség, gyümölcs piaci felhozatalát csak nagyobb városokban kísérik figyelemmel, a megye többi területéről reprezentatív felmérés útján tájékozódunk. A piaci felhozatal alakulásának változásait Szolnok város adatainak kerestül is jól érzékelhetjük.

A piaci felhozatal alakulása néhány fontosabb cikkből Szolnok városban:

Áru megnevezése		1953	1960	1965	1969	1969 az 1965 év %-ában
Elő csirke	to	26,4	83,3	61,0	73,2	120,0
Tojás	1000 db	394,6	1337,8	917,0	1079,0	117,7
Tejfel	hl	121,4	358,7	198,0	216,5	109,3
Burgonya	to	115,4	458,7	584,8	938,1	161,2
Sárgarépa	to	106,2	97,2	122,4	95,9	78,4
Petrezselyem	to	82,0	103,8	105,5	86,5	82,0
Vöröshagyma	to	110,5	95,5	76,4	109,9	143,3
Alma	to	460,7	898,6	929,3	509,9	54,9
Szőllő	to	83,4	132,8	73,0	160,3	220,0

A vendéglátó-forgalom növekedése alatta volt a megyei kiskereskedelmi forgalom átlagos emelkedésének. A szakma forgalmának alakulására több tényező volt hatással. Általános tapasztalat az, hogy a kereslet az alacsonyabb osztályú egységekben nagyobb volt, mint a magasabb osztályú – természetesen árban magasabb szinten levő – egységekben. A vendéglátás forgalmának vizsgálatánál nem lehet figyelmen kívül hagyni azt a ténytet sem, hogy az elmúlt években jelentős mértékben javult a bolti kiskereskedelem palackos bor kínálata és ez elvonta a vendéglátás fogyasztóinak egy részét.

A ruházati forgalom súlya a megyei összforgalmon belül tovább csökkent. A volumen növekedés igaz, hogy négy év alatt 24,1⁰/₀ volt, ez azonban jóval a megyei átlagforgalom növekedés alatt van. Összintén meg kell mondani, hogy a rendelkezésre álló árufedezet összességében ugyan a piac követelményeit megközelítően kielégítette, ugyanakkor több cikknél jelentkezett áruhiány. Az utóbbi két évben pedig különösen a konfekcionált ruházati cikkeknel, egyes cipőfajtáknál részben indokolt, esetenként indokolatlan árnövekedés is befolyásolta a keresletet.

A kereskedelmi vállalatok, Általános Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezetek által lebonyolított engedményes vásárok, értékesítő akciók rendszeresen növelték a forgalmat, és egyben a lakosság nagyfokú érdeklődését váltották ki a ruházati cikkek iránt.

A vegyesiparcikk-forgalom súlya a megyei összforgalmon belül megtartotta növekvő tendenciáját. A forgalomnövekedés 43,8⁰/₀, magasabb a megyei átlagnál. A forgalom még nagyobb lett volna, ha a kereskedelem árukínálata mindig találkozott volna a vevők igényével. Sajnos a harmadik ötéves terv eddigi időszakában többször előfordult, hogy tartós fogyasztási cikkekbel, építőanyagokból, háztartási és vegyicikkekből a kereskedelem az igényeket nem tudta kielégíteni.

A tartós fogyasztási cikkek forgalmában – az esetenkénti ellátási nehézségek ellenére – összességében is, de legtöbb cikknél is igen élénk forgalomfelfutás volt.

A tartós fogyasztási cikkek forgalmának alakulása a megyében

Cikk neve	1955	1960	1965	1969	1939 az 1965 év %-ában
Porszívó db	—	518	2371	5 022	211,3
Mosógép db	—	3 082	7625	8460	110,9
Centrifuga db	—	41	1657	3432	205,3
Hűtőszekrény db	—	166	1681	4 852	443,3
Kerékpár db	9801	10 053	9578	15 327	160,0
Motorkerékpár db	432	1 381	951	1 407	147,9
Rádió db	7472	7 806	5547	17 173	309,6
Televízió db	—	875	6430	7 590	113,0
Varrógép db	475	659	483	1 143	236,6
Tűzhely db	11 617	7 460	7345	5 057	68,9
Bátor mill. Ft	—	50,5	71,1	127,0	171,6
Személyautó db	—	—	259	496	156,8

A felsorolt tartós fogyasztási cikkek forgalomnövekedése szoros összefüggésben van a lakosság helyzetének, életszínvonalának alakulásával. A növekvő jövedelemből a dolgozók egyre többet költenek tartós fogyasztási cikkekre, a nők munkájának megkönnyítését szolgáló háztartási gépek vásárlására. Egyre több háztartásba kerül hűtőszekrény is. A televízió forgalma kezd állandósulni – az utóbbi években egyes típusok-

ból nem mindig volt meg a megfelelő választék –, a hitelakcióba történt bevonása is többször változott. A motorkerékpár-forgalom növekedése mellett számottevő az évente vásárolt személyautók száma is. A rádió négy év alatti több mint háromszoros növekedését különösen a fiatalság által kedvelt zsebrádiók, táskarádiók elterjedése eredményezte.

A tűzhelyforgalom – a kimutatás szerint – jelentősen csökkent, ami igaz is, ezt viszont ellensúlyozta városokban, elsősorban Szolnokon a földgáz bevezetése, illetve felhasználása, valamint az olajkályhák széleskörű alkalmazása.

A kiskereskedelmi hálózat kapacitása és színvonala alapvetően meghatározza a kereskedelmi forgalom alakulását. A hálózat kapacitását a boltegységek áru- és személybefogadó képessége határozza meg. Befolyásolni lehet ezt az értékesítési forma (hagyományos vagy újrendszerű), a nyitvatartási idő változtatásával.

Harmadik ötéves tervi hálózatfejlesztési célkitűzéseink szerint a növekvő forgalom lebonyolítására egyre több, kultúrált boltegység létrehozását kellett biztosítani. Eredeti célkitűzéseink csak részben valósultak meg, illetve csak így tudjuk őket megvalósítani.

A szocialista bolti kiskereskedelem bolthálózatának alakulása:

Bolt-típus	1953	1960	1965	1969	1969 az 1963 év %-ában
Élelmiszer	118	549	627	797	121,1
Ruházati	56	120	136	122	90,0
Vegyesiparicikk	248	398	391	413	105,7
Áruház	1	4	3	8	266,7
Vegyesbolt	393	269	210	207	98,6
Összesen:	816	1340	1367	1547	113,1
Ebből: gyógyszerár	72	71	71	71	100,0

A bolti kiskereskedelem hálózatának növekedése elmarad a bolti kiskereskedelmi forgalom növekedési ütemétől. Nem követelmény ugyan, hogy a hálózat az áruforgalom emelkedésének megfelelő mértékben növekedjék, mégis a megyében tapasztalható különbség igen jelentősnek mondható.

A hálózat összetételének alakulásában jelentős változásoknak vagyunk tanúi. Az utóbbi időben mindinkább az úgynevezett ABC áruházak és iparcikk áruházak építése dominál. Egy-egy ilyen egység üzembehelyezésével egyidejűleg több különböző kisebb vegyesbolt, vagy szaküzlet szűnik meg. A nagyobb egységek megjelenése tehát párhuzamosan üzletek megszüntetését is jelenti, pl. Kisújszálláson a „Sztár” áruház megnyitása 4 ruházati bolt megszüntetését vonta maga után.

Ezek a változások az egységek számának alakulásában a kérdéses bolt-típusoknál jelentős csökkenést eredményeznek, ugyanakkor az ABC áruház az élelmiszer bolt típusnál, vagy az általános áruház az áruházaknál csak egy egységnövekedést jelent.

A szocialista kereskedelem vendéglátó hálózatának alakulása

Bolt-típus	1953	1960	1965	1969	1969 az 1953 év %-ában
Étterem, kisvendéglő	31	66	79	93	117,8
Büfé	4	24	55	92	167,3
Cukrászda, eszpresszó	29	59	87	94	108,1
Italbolt	162	308	260	252	97,0
Szálloda	7	13	13	13	190,0
Egyéb	74	89	86	87	191,2
Összesen:	307	559	580	631	108,8
Ebből üzemi étkeztetés	64	89	86	79	91,9

A vendéglátó hálózat fejlődése is jelentősen alatta van a forgalom növekedésének. Összetételének változásában megfigyelhető a kulturáltabb típusok felé való eltolódás. A fejlesztés és korszerűsítés következtében nő a kulturáltabb étkeztetést és szórakoztatást nyújtó egységek száma (étterem, cukrászda, eszpresszó, büfé-falatozó stb.), s ezzel egyidőben csökken az italboltok száma. Tapasztalataink szerint községekben a cukrászda-eszpresszó típusú egységeknél a legjelentősebb a fejlődés. Sok olyan községet lehet már találni a megyében, amelynek cukrászdája, presszója városi igényeket is kielégítene.

A vendéglátó hálózatfejlesztés egyik legjelentősebb problémája a szálloda helyzet megoldatlansága. Az elmúlt négy évben szálloda-férőhely bővítés nem történt, pedig közismert a megyeszékhely rossz ellátottsága. Szolnokon csak a Tisza Szálló korszerű, a Nemzeti Szálló korszerűtlen, állagmegóvási, korszerűsítési munkálatai olyan nagy költséget igényelnek, hogy célszerűbb egy új szálloda építése. (Ennek megvalósítására a következő tervidőszakban kerül sor.)

Hasonlóan rossz, vagy még rosszabb másik ipari városunk, Jászberény város szálloda helyzete is. A férőhelykapacitás adatok szerint a megye többi városának, járás székhelyeinek, nagyobb településeinek ellátottsága sem kielégítő. A szállodai férőhelyek kis száma és kultúrátlan volta a természetes szálloda igényeket sem elégíti ki, s ez a megye idegenforgalmának fejlődését is gátolja.

A kereskedelmi és vendéglátó hálózati fejlesztése mellett nem egy esetben kerül sor a meglévők korszerűsítésére is. Felméréseink szerint az elmúlt években e területen is előrehaladás történt. A rendelkezésre álló adatok szerint azonban az egységek több mint egyharmada még korszerűsítésre vár. Mindezekhez hozzátartozik még, hogy a hálózati egy része viszonylag szűk eladó- és raktártérrel rendelkezik, amely nagyon megnehezíti a kereskedelmi munkát.

A két tanácsi kiskereskedelmi vállalat vezetői megvizsgálták a vállalat boltegyiségeinek állapotát, azt osztályozva a következő képet kapjuk:

Az összes egységeken belül távlatban is korszerű 24,1%, 15 évig még üzemeltethető 46,4%, korszerűtlen és 10 éven belül megszüntetendő 13,1% és teljesen korszerűtlen, 5 éven belül megszüntetendő 16,4%.

A hálózat korszerűsítésének egyik fő problémáját az jelenti, hogy a kereskedelmi vállalatok és szövetkezetek által üzemeltetett egységek jelentős része magántulajdonban levő épületekben van. Pl. a tanácsi vállalatok által üzemeltetett egységek 30,6%-a, a szövetkezeteknél 60-65%-a magántulajdonban levő ingatlanban van elhelyezve. Ezen ingatlanok tulajdonosai a legalapvetőbb állammegóvási munkákat sem hajlandók elvégezni.

A hálózatfejlesztés korszerűsítés előtt álló nehézségek ellenére a harmadik ötéves terv során már eddig is több jelentős egység átadására került sor, így Szolnokon két ABC áruház, Jászberényben ABC áruház és általános áruház, Kisújszálláson ruházati áruház, Mezőtúron általános áruház, Törökszentmiklóson ABC áruház, kisvendéglő étterem, Tiszafüreden általános áruház épült.

Ebben az évben megépült Szolnokon a halászcserda étterem, Karcagon a bútorbolt és Tiszafüreden az általános áruház. Ugyancsak sor került Szolnokon a kibővített, korszerűsített Csemege ABC áruház átadására is.

A megye kereskedelme az elmúlt 25 év alatt nagy utat tett meg. Szerepe, jelentősége a megye gazdaságában egyre növekszik. Jó munkájától a megye szinte valamennyi lakosának ellátása függ, alapvetően ezt a feladatát teljesítette. A jelenlegi mechanizmus-adta körülmények lehetővé teszik, hogy a jövőben még nagyobb lépéseket tegyünk előre, ehhez a kereskedelembe dolgozók, vezetők, beosztottak, eddigi odaadó, lelkes munkájának további fokozására van szükség.

Soós István

Felhasznált forrásmunkák:

Központi Statisztikai Hivatal Szolnok megyei Igazgatósága évkönyvei.

Mohácsi István—Dr. Bódi Béla: Szolnok megye áruellátása, a kereskedelmi hálózat kultúrájának helyzete, korszerűsítésének szükségessége és lehetőségei. A magánkereskedelem szerepe és helyzete a megye területén.

A GYÓGYSZERÉSZET FEJLŐDÉSE SZOLNOK MEGYÉBEN A FELSZABADULÁS UTÁN

A felszabadulás előtti gyógyszerészet magán viselte a kapitalista kizsákmányolás jellegzetességeit, a kevesek jóléte mellett a gyógyszerészek széles rétegének nyomorát. Emlékszünk a sok száz munkanélküli gyógyszerészre, a gyógyszerész segítők szomorú helyzetére, vagy akár a kis falusi gyógyszertártulajdonosok többségére. A tőkés jellegű gyógyszerészet aránytalanságait és hiányosságait a háborús pusztítás csak fokozta. A felszabadulás lerombolt, vagy kifosztott gyógyszertárakat talált, a gyógyszer-utánpótlás is dőcögött, mert a gyógyszertárak készleteit részben nyugatra hurcolták, részben a háborús események során megsemmisültek. Hasonló volt a helyzet a gyógyszeriparban is.

A romok azonban nemcsak a gyógyszertárakat, azok felszerelését és gyógyszerkészleteket temették maguk alá, hanem a régi társadalmi rendet is, lehetőséget adva ezáltal, hogy megindítsuk a harcot a magunk területén is az új gazdasági és társadalmi viszonyok kialakításáért, a szocialista gyógyszerészet megteremtéséért.

A gyógyszerészet – miként azt Vilmon Gyula volt miniszterhelyettes, szervezési tanszékvezető egyik beszédében megállapította – „a felszabadulás óta eltelt időszakban szervezetében, tartalmában és módszerében mélyreható változáson ment át. De mélyreható változáson ment át maga a gyógyszerész is, aki meg akart felelni a szocialista társadalom által támasztott feladatoknak.”

A felszabadulás után még évekig magántulajdonban voltak a gyógyszertárak, többségük Szolnokon, de szerte a megyében erősen romos, elhanyagolt állapotban. A gyógyszertártulajdonosok arra törekedtek, hogy úgy nagyjából rendbehozzák a gyógyszertárakat, csak annyira, hogy a tiszti főorvos komolyabb hiányosságokat ne találjon. A gyógyszerkészletet is minimális szinten tartották, csak úgy, hogy megélhetésüket biztosítsa.

Hazánk új társadalmi rendjének a kialakítása folyamán fokozatosan került sor az állami gyógyszerellátás megszervezésére. Ennek első lépcsőjeként 1949-ben került sor a gyógyszeripar, majd a Gyógyáru-nagykereskedelem államosítására, s létrehozták a Gyógyáruértékesítő Vállalatot, mely azóta is jól látja el a feladatát. Igazán fordulópont az 1950-es esztendő. A szocialista egészségügyi ellátás alapjainak a megteremtése céljából 1950 elején kormányzatunk létrehozta az Egészségügyi Minisztériumot. – Az egészségügyi miniszter hatáskörébe került a gyógyszerészet és a gyógyszerellátás valamennyi kérdése. Az állami egészségügyi szolgálat szervezése során 1950 júliusában valamennyi gyógyszertár állami kezelésbe került. Ez új lehetőségeket és új feladatokat teremtett a magyar gyógyszerészet számára.

Az államosított közforgalmú gyógyszerárak összefogására, működésük biztosítására és irányítására közigazgatási területenként vállalatokat szerveztek. E megyei vállalatokat az Egészségügyi Minisztérium közvetlen felügyelete alatt álló középírányító szerv, az Országos Gyógyszertári Központ fogta össze. E szervezeti formában elsődlegesen jelentkező gazdasági kérdések miatt szorult háttérbe az első időszakban – bizonyos mértékig – a gyógyszerárak szakmai irányítása.

1951-ben a szakmai színvonal emelésére a Gyógyszertár Vállalatok szakfelügyelő gyógyszerészeket alkalmaznak.

1952-ben megjelent egészségügyi miniszteri utasítás elrendeli, hogy a Gyógyszertári Központ és a Gyógyszertár Vállalatok szakmai munkáját főgyógyszerész irányítsa, aki az igazgató első helyettese. A főgyógyszerész irányítása alá rendelt szakfelügyelő-gyógyszerészek munkába állításával valóra vált az a régi kívánság, hogy a gyógyszerárak működésének irányítását, vizsgálatát gyógyszerészek végzik. A szakfelügyelő-gyógyszerészek feladatköre – igen sokrétű, szerteágazó – folyamatosan alakult ki. E feladatok közé tartozik: a gyógyszerárak rendszeres látogatása, melynek során minden felmerülő szakmai problémát megbeszélnek a gyógyszerárak vezetőivel, a tárolt és elkészített gyógyszerekből mintavételeznek, s a jól felszerelt megyei gyógyszerellenőrzőben vizsgálják meg. Ez is bizonyítja munkájuk fontosságát és megbízhatóságát. A szakfelügyelő-gyógyszerész feladata a gyógyszerellátó hálózatban észlelhető elhelyezési, felszerelési, berendezési problémák felmérése, s a sürgősségi sorrend figyelembevételével javaslattétel az intézkedésre.

Az állami gyógyszerellátás kezdetben erősen centralizált irányítási jellege eltért az egészségügyi ellátás szervezésében kialakult és általánosan alkalmazott szervezési rendszertől.

A megyei önkormányzat erősítését célzó általános decentralizálási elveknek megfelelően 1957-ben a Gyógyszertár Vállalatok felügyelete és irányítása a Megyei Tanácsok hatáskörébe került, ezzel egyidejűleg elnevezésük is megváltozott, a „Megyei Tanács Gyógyszertári Központja” nevet kapta. Ezzel ugyan megmaradt a vállalati gazdálkodási forma, de a gyógyszerellátás szervezésével egészségügyi intézmény feladatát tölti be. A közvetlen felügyeletet a tanács vb. szakigazgatási szerve – egészségügyi osztálya – gyakorolja. E feladatok ellátására az egészségügyi osztályokon főgyógyszerészi állást szerveztek. A megyei főgyógyszerész a Gyógyszertári Központ felügyeletén és elvi irányításán kívül a gyógyszerellátás terén ellátja az egészségügyi igazgatás valamennyi feladatát.

Az a minőségi változás és társadalmi fejlődés, mely a felszabadulás után, de különösképpen az államosítás után bekövetkezett, rádobbantette a gyógyszerészeket arra, hogy van másfajta lehetőség is, mint a kapitalista gazdasági rendszer perspektívája – az a remény ugyanis, hogy egyszer gyógyszertártulajdonos lehet. Ez a változás teremtette meg az alapját annak, hogy kartársaink is megértették, a szocialista társadalom célja nem egyes kiválasztott személyek részére nyújtani perspektívát, hanem az egész társadalom számára.

Amikor a magyar gyógyszerészet szocialista fejlődését vizsgáljuk, meg kell nézni, hogy a gyógyszerész milyen pluszt tud adni saját munkájával a társadalom számára, hogy azután az a plusz, amellet, hogy számára az alkotás örömét nyújtja, egyben anyagi felemelkedését is jelenti, illetve eredményezi.

A gyógyszerészek a felszabadulás utáni időszakban igyekeztek szakmai ismereteik birtokában a szocialista egészségügy megvalósítása érdekében a maguk területén a legmesszebbmenőbb segítséget nyújtani. Ennek érdekében a megye gyógyszerészei is tudásuk, ismereteik továbbfejlesztése érdekében nagy számmal vettek részt a legkülönbözőbb szakmai továbbképzéseken. Különböző tanfolyamot végzett 170 gyógyszerész (egy gyógyszerész több tanfolyamot is végzett).

Az oktató gyógyszerészi tanfolyamot a gyógyszerészek jelentős része elvégezte.

Szakfelügyelői tanfolyamot végzett 6 gyógyszerész, jelenleg 3 ebben a munkakörben is dolgozik.

Gyógyszerismertető tanfolyamot végzett 8 gyógyszerész, e munkát jelenleg három gyógyszerész látja el.

Toxikológiai tanfolyamot végzett 40 gyógyszerész, jelenleg ezt a munkát végzi 21.

A szakfelügyelő-gyógyszerész a hálózatban dolgozó gyógyszerészek legfontosabb szakmai tanácsadója, aki állandóan tartva a kapcsolatot, a legtöbb segítséget tudja nyújtani.

A gyógyszerismertető gyógyszerész összekötő kapocs az orvos és gyógyszerész között. Szakmai ismeretei révén az orvos-értekezleteken részt vesz, ismerteti a legújabb gyógyszereket, azok összetételét, hatásmechanizmusát, alkalmazási területét.

A mezőgazdaság szocializálása lehetővé tette a mind intenzívebbé váló termelői munkát, melynek egyik feltétele a kemizáció minél hathatósabb alkalmazása. Hogy e feladatokat jól és veszélytelenül el tudják látni, szükségessé vált megfelelően képzett szakemberek beállítása mind a kezelés-felhasználás, mind az ellenőrzés és szakmai tanácsadás szempontjából. E területen kaptak feladatot a gyógyszerészek, amikor 1965-ben megszervezték a toxikológiai tanfolyamokat. Ennek elvégzése után a toxikológus gyógyszerész a megyei KÖJÁL megbízása alapján meghatározott területen a mezőgazdasági kemizációs munka patronálója, ellenőrzője és tanácsadója.

Gyógyszerészeink a maguk működési területén komoly kapcsolatot tartanak fenn a tanácsokkal és a különféle társadalmi szervekkel (TIT, Vöröskereszt, stb.). Gyógyszerészeink között több tanácsstag és vöröskeresztes titkár van.

A szocialista egészségügyre jellemző, hogy az állam jelentős anyagi eszközökkel támogatja a különféle tudományos munkákat, amelyek eredménye a tudományok gyors fejlődése. Az orvostudományok fejlődésével párhuzamosan a gyógyszerészeti tudományok is rendkívül nagy fejlődésen mentek keresztül az eltelt időszakban. A tudományok fejlődésének nemcsak számottevő és igen értékes eredményei vannak, hanem

azok jelentős gyakorlati intézkedések végrehajtását is lehetővé tették a gyógyszerkészítés területén. Ilyen gyakorlati intézkedés pl. az V. és VI. Magyar Gyógyszerkönyv megjelenése, amely nemzetközi viszonylatban is igen jelentős, korszerű munka mind a gyógyszerértári tevékenység, mind a gyógyszeripar fejlesztése szempontjából.

A gyógyszerészi létszám nem tartott lépést a megnövekedett feladatokkal. A fel szabadulás előtt a magán gyógyszerárak igyekeztek a forgalmat minél kisebb költség- gel üzemeltetni, tehát minimális létszámmal dolgoztak. Viszont az egyetemi képzés sem tartott ezzel lépést, évente átlagosan 200–250 gyógyszerész végez. Igen sok gyógy- szerész helyezkedett el – jelenleg is – a gyárparban, honvédségnél és a különböző kutató laboratóriumokban, egyetemi intézetekben. Fentiekből következik, hogy a háló- zatba a végzetek egy része kerül csak. Megyénkbe átlagosan 10–12 újonnan végzett gyógyszerész került. Azonban ezeknek is egy része az idők során családi és egyéb okok miatt eltávozott. Igen nagy mértékben fluktuál a létszám. Figyelembe kell venni a gyógyszerészek életkorát is. Megyénkben igen sok idős gyógyszerész dolgozott és dol- gozik még ma is, mindemellett a gyógyszerészet erősen elfeminizálódott, ez újabb problémákat vet fel.

E tények ismerete magyarázza, hogy a létszám 1951-hez viszonyítva csak mini- mális emelkedést mutat, melyet az alábbi táblázat is szemléltet.

Év	Gyógyszerész	Asszisztens
1951.	104	19
1969.	142	208

A táblázatban csak a ténylegesen munkában levő dolgozók szerepelnek, a szülési szabadságon levők nem. Látható, hogy 20 év alatt 40%-kal emelkedett a gyógyszerészi létszám, ami átlagosan évi 2%-nak felel meg, szemben a forgalomemelkedéssel, amely mint a későbbi táblázat is dokumentálja, nyolcszoros.

A gyógyszerész munkájának megsegítésére jelentős mértékben szaporították az asszisztensi létszámot. A gyógyszerértári asszisztensek két éves komoly munka melletti tanfolyamot végeznek, s így válnak a gyógyszerértári munka ismerőivé, ezáltal jelentős segítséget nyújtanak a munkában.

Ennek ellenére összefoglalásként megállapítható, hogy a gyógyszerészek szakmai ismereteik birtokában, legjobb tudásuk szerint igyekeztek minőségi munkával a maxi- mális jó gyógyszerellátást biztosítani, a lakosság körében széleskörű felvilágosító mun- kával (felvilágosító előadások tartása és munkahelyi felvilágosítás) harcolva az egész- ségügyi kultúra terén tapasztalható elmaradottság és a kuruzslás ellen.

Gyógyszerellátás, gyógyszergazdálkodás

A gyógyító-megelőző szolgálat széleskörű kiépítése során a mindenki számára hozzáférhető korszerű gyógyszerellátás biztosítása érdekében arra törekedtünk, hogy a megfelelő mennyiségű és minőségű gyógyszerfelvételeket biztosítani tudjuk. Ennek eredményeként az egészségügyi ellátás fejlődésével párhuzamosan a gyógyszerforga-

lom is emelkedett, s ma már megyei szinten meghaladja az 1951. évi fogyasztás nyolcszorosát. Erről az alábbi táblázat beszél a legkésebben.

Év	Eladási forgalom millió forintban
1951.	17 127
1952.	19 974
1955.	30 592
1959.	50 107
1960.	60 690
1969.	137 433

A növekvő igények biztosítása, de a szocialista rendszer gazdasági törvényei is megkövetelték, hogy a gyógyszerek gyártása, elosztása törvényszerűen történjék. Meg kellett tehát teremteni a tervszerű gazdálkodást, a folyamatos ellátás egyik legfontosabb alapfeltételét, a kellő forgalmi és tartalékkészletek kialakítását. Minden gyógyszer-tár rendelkezik megfelelő törzskészlettel és forgalmi készlettel, ugyanígy a megyei gyógyszer-raktár is, így a lakosság gyógyszerellátása a legmesszebbmenőkig biztosított.

A szocialista egészségügyi szemlélet és a tervszerű gyógyszer-gazdálkodás jegyében meg kellett vizsgálni, hogy a forgalomban levő gyógyszer-készítmények mindenben megfelelnek-e az egészségügyi követelményeknek. Több ezer gyógyszer-készítmény volt forgalomban, köztük nagy mennyiségben elavult, bizonytalan hatású készítmények. Szükséges volt ez a felülvizsgálat, mert sok gyógyszerből 5-10-féle is volt forgalomban, teljesen azonos, vagy csak lényegtelenül eltérő összetételben. E felülvizsgálat eredményeként csak a ténylegesen hatásos, széles hatásspektrumu gyógyszer-készítmények maradtak forgalomban, ezek száma mintegy 900. A gyógyszer-tárak forgalmi köréből kivonták a kozmetikumokat és egyéb, gyógyszernek nem minősíthető készítményeket is.

A gyógyszer-igények minőségi kielégítése mellett egyik legfontosabb tényező a gyógyszer-ipari kutatások minél szélesebbkörű folytatása, hogy ennek révén az orvos, illetőleg a beteg kezébe olyan gyógyszer kerüljön, amely a legkorszerűbb és optimális hatóértékű.

Antibiotikum gyártásunk középeurópai viszonylatban első helyen áll.

Cblorocid gyártásunk világviszonylatban is nagy volumenű. A széles spektrumu antibiotikumok terén az *Oxitetraciklin* kísérletekben érték el kutatóink a legnagyobb eredményeket. Egyéb *biokémiai* preparátumok közül a magyar kutatók az elsők között oldották meg a *B¹² vitamin* nagyüzemi fermentációját. Jelentős a *Penicillin* gyártásunk, s jelentős helyet foglal el világviszonylatban is a Tiszavasváriban működő „*Alkaloida*” gyár, mely a mák szalmájából az alkaloidák egész sorát állítja elő.

Hazánkban a gyógyszer-árak igen alacsonyak, nem úgy, mint a kapitalista országokban. A beteg minimális (15%) térítés ellenében megkapja a számára szükséges,

legmegfelelőbb gyógyszert. Társadalmi rendszerünkben ismeretlenné vált a múltnak azon gyakorlata, mely szerint különböző biztosító intézetek betegei megkülönböztetett egészségügyi ellátásban részesültek. Ezen túlmenően egyes kiemelt fontos gyógyszereket térítésmentesen kapnak meg a betegek.

A lakosság 98⁰/₀-a biztosított, tehát gyakorlatilag népbiztosításról beszélhetünk.

Év	A társadalombiztosítás terhére kiszolgáltatott gyógyszerek forgalma	Vények átlagértékének alakulása
	Összforgalomban elfoglalt részaránya (%)	Forintban
1951.	49,5	7,92
1955.	65,1	10,40
1960.	57,3	13,48
1969.	79,8	19,19

Fentiekből látható, hogy a társadalombiztosítás terhére rendelt gyógyszerek összértéke és a vények átlagértéke megsokszorozódott. Mind értékesebb gyógyszereket állítunk a gyógyítás-megelőzés szolgálatába. Így valósul meg nálunk a szocialista egészségügyi ellátás alapvető követelménye: a mindenki számára könnyen hozzáférhető gyógyszerellátás. Az öröndetes szociális és közegészségügyi haladás mellett bizonyos egészségtelen tényezők is hozzájárultak a gyógyszerfogyasztás emelkedéséhez, amely ellen feltétlenül harcolni kell. Ilyen pl. az önkuruzlás, a különböző „divatos” gyógyszerek mértéktelen fogyasztása, továbbá az a körülmény, hogy sok esetben a beteg erőszakosan követeli az orvostól – számára nem minden esetben indokolt – különféle gyógyszerek felfrását.

Gyógyszerellátó hálózat

A jó gyógyszerellátást segíti elő a fejlett, korszerű gyógyszertár hálózat. A múlt örökségeként átvett gyógyszertári hálózat magán viselte a háborús pusztulás nyomait. Az államosítás pillanatában a gyógyszertárak túlnyomó többsége igen elhanyagolt állapotban, romos, életveszélyes épületekben, hiányos bútorzattal és felszereléssel, minimális gyógyszerkészlettel működött. Az államosítás utáni kezdeti szakaszban igen nagy nehézségekkel kellett a Központnak megküdenie. Azt a rengeteg hiányosságot, mely fennállt, csak mérhetetlen sok pénzzel lehetett volna megszüntetni. Ez nem ment egyik napról a másikra. Legelső teendő volt a hiányosságok felmérése és egy bizonyos sorrendiség kialakítása.

Az államosításkor a megyében 85 közforgalmú gyógyszertár működött. Tekintettel arra, hogy a múltban a gyógyszertárak koncessziós jelleggel birtak, vagyis egy-egy helységben indokolatlanul több gyógyszertár működött, mint arra feltétlenül szükség lett volna, így megszüntetésre került 12 gyógyszertár. Pl. Szolnokon 8 gyógyszertár üzemelt, ebből megszűnt 3, de ugyanakkor létesítettek egy gyógyszertárat a tüdőkórház szomszédságában. Így már arányosabbá vált a városon belüli eloszlás. A jelenleg

működő 6 gyógyszerertár mellé épül 1970-ben egy új gyógyszerertár, valamint az egyik működő gyógyszerertár áthelyezésre kerül új épületbe; korszerű körülmények közé – a jobb területi elrendezés céljából.

De a nagyobb városokban is ugyanilyen okok miatt került megszüntetésre néhány gyógyszerertár. Olyan helységeken, ahol eddig nem működött gyógyszerertár (Alattyán, Martfű, Nagyiván) új gyógyszerertár felállítására került sor. Így a megszüntetett és újonnan felállított gyógyszerertarak egyenlegeként a megyében 71 gyógyszerertár működik.

Az eltelt időszakban az épület tarthatatlan állaga miatt teljesen új gyógyszerertár építésére került sor – mely minden tekintetben megfelel a korszerű követelményeknek – Besenyszögön, Zagyarékason és Szolnokon. Olyan helységeken, ahol körzeti orvos működik, de gyógyszerertár nincsen, a betegek jobb és gyorsabb ellátása érdekében kőzigyőgszerertarak létesültek az orvos kezelésében, ezek száma 34.

Mint fentiekben vázoltam, a kezdeti nehézségek igen nagyok voltak. A szűkös anyagi keretből csak a legszükségesebb munkákat lehetett elvégezni. Ez eleinte többnyire csak állagmegővősből, festésből állt. Csak fokozatosan lehetett – a felmérés után – megkezdeni a tervszerű rekonstrukciót. Az alábbi összehasonlító adatokból lehet lemérni azt a hatalmas fejlődést, amelyet a gyógyszerertarak rekonstrukciója során elértünk.

Korszerűsítésre került 60 gyógyszerertár, ebből 45 olyan, ahol 15–20 évig komolyabb invesztálás nem szükséges.

Az államosításakor folyóvíz 8–10 gyógyszerertárban volt csak – még Szolnokon sem volt mindenütt –, jelenleg 58 gyógyszerertárban teljesen kiépített vízvezeték rendszer van, 8 gyógyszerertárban az udvarig van bevezetve és csak 5 gyógyszerertárban nincs, ezek olyan helyen vannak, ahol új gyógyszerertár építésére kerül sor a közeljövőben. Hűtőszekrény 3 gyógyszerertár kivételével mindenütt van. Infralámpa minden gyógyszerertárban van. Desztilláló készülék 29 gyógyszerertárban van, ez a szám az elkövetkező időben szaporodni fog, ezáltal a munkahelyeken a friss desztillált víz biztosítva lesz.

A gyógyszerertarak felszereltségi foka nagyobb részben megfelelőnek mondható. A ráfordítás évről évre növekedett. Az alábbi összehasonlító kimutatás a kezdeti és az 1969. évi állapotot mutatja:

	1951. mill. Ft-ban	1969. mill. Ft-ban
tatarozás, felújítás	0,027	1147
beruházás	—	1200

Nem lenne teljes a dolgozat anélkül, hogy a gyógyintézetek gyógyszerellátásáról is röviden meg ne emlékeznék.

Jelenleg a megyei kórházon kívül a karcagi új kórház, valamint a szolnoki MÁV kórház, mint új létesítmények, a gyógyszerellátást a kórházakban működő intézeti

gyógyszertárak által biztosítják. A megyei tüdőkórházban, az újszászi tbc. gyógyintézetben, a jászberényi és a mezőtúri városi kórházakban gyógyszertárak vannak gyógyszerészek kezelésében. Így biztosított a gyógyintézetek magasszintű gyógyszerellátás megyénkben.

Összefoglalva, megyénk gyógyszerészete, gyógyszerellátása, valamint gyógyszer-táraink helyzete az államosítás óta hatalmas fejlődésen ment át, és ha ez a sok-sok nehézség ellenére eredményesen sikerült, akkor a továbbiakban sokkal könnyebb körülmények között ez a fejlődés gyorsabb és még eredményesebb lesz, s megvalósul teljes mértékben az, amit államunk és népünk a szocialista gyógyszerészettől elvár.

Jákó Alajos

KÖLTÉSZET NAPJA

A szívbeli derű, a tisztult öröm hangja illenék legjobban – s ezt is szoktuk meg – a Költészet Napja időben talán kissé megkésétt, de tartalmában meg nem kopott idézéséhez. Most, ezen a nehezen beköszöntött tavaszi vasárnapon mégis fakóra válik, kongóra komorodik az ünnepi megemlékezés hangja is, miként a nap vidámító fénypásztáit egyik percről a másikra sötét-borúsra váltják az árnyteli sötét felhők a bolondos áprilisi égen. A könyvet szerető ember, akinek emberrévélését, eszmélését, valószínűsítését Veres Péternek, a magyar irodalom örök Péter bácsijának világító sorai segítettek igazolni, akinek ajkán Váci Mihály, a költő szavai édesedtek akaratlanul is, meredt döbbenettel kénytelen tudomásul venni, hogy irodalmunk e két nagy egyénisége nincs többé.

Nekünk szolnokiaknak külön is súlyos veszteség váratlan távozásuk, hiszen mindketten többször megfordultak nálunk. Az idősebb nemzedék még jól emlékszik Veres Péter derűt, emberséget, jövőbe vetett hitet, szép paraszti bölcsességet árasztó szavaira a nehéz időkből, amikor még mai szép valóságunk kontúrjai is alig tűnedeztek egy rommá vert város éppen csak újjáéledő, a maga útját kutatva kereső népe előtt.

És emlékezünk Váci Mihály kedves, közvetlen egyéniségére, ünnepi könyvhetek, találkozók parázs hangulatából emlékszünk a költőre, aki a közélet magasán is megmaradt tanítónak, tanítva népét valóban nem középiskolás fokon; akinek szavait ízelve léptünk ki a művelődési ház kapuján – visszhangozva önmagunkban a „Még nem elég...” halhatatlan sorait. Most már a nemlét semmijéből cseng felénk örök-szép lírai üzenete:

*„Mielőtt meghalok, még utoljára
majd elutazom egyszer
nyíló falukba, felpántlikázott
sörényű szelekkel.
Mielőtt meghalok, még kinyitom
az ablakom, az égre nézek,
s a lelkem elviszi egy tavaszba szálló
nyers-szavú vadliba ének!”*

Lelke valóban itt van közöttünk, itt vannak verskötetei, hozzánk, a mai magyarsághoz szóló, lelkéből lelkedezett verssorai. S úgy gondolom, méltóbban nem is emlékezhetne rá Szolnok város versszerető közönsége, mint hogy versei leghivatottabb

tolmácsolójának, Keres Emil Kossuth-díjas színművésznek ajkáról meghallgassa a halott költő halhatatlan énekét.

Kedves Közönségünk! Kedves Barátaim!

Ez a rendhagyó költészet-napi megnyitó a sors kifürkészhetetlen akaratából inkább zárszónak sikerült. De talán nem hat mégsem frázisként, ha most az annyszor hallott sorokat idézem:

„Nem hal az meg, ki milliókra költi dús élte kincsét.” Így vagyunk ezzel valóban, s így is érezzük. Az a kimeríthetetlenül gazdag kincsesbánya, amelyet a magyar líra jelent, vigaszt is, felderengő örömet, osztatlan gyönyörűséget is jelent mindazok számára, akik nem sajnálják a fáradságot végigjárni e bányának a múlt kódébe vesző járataitól a jövőig még feltáratlan, de a jelen tárnáiból biztosan megnyíló útjait.

Most azért jöttünk össze a költészet varázsára váró lélekkel, hogy fáklyás kalauzunk segítségével – mint Dante Vergilius lépteit követve – végigjárjunk néhányat mai költészetünk – vájataiban ugyan sajátságos –, de irányában mindig a jövő felé vezető tárnáiból.

S lehet-e biztosabb indító, lehet-e jobb iránytű a mélybe indulónak, mint József Attila, a 65 éve született s már oly régen fájdalmasan távozott költő, mindannyiunknak, így mai költőinknek is „atyánknál atyábbja”.

Hagyomány, de mindig megújuló, új tartalommal telítődő, szép hagyomány, hogy így tavasz indulásakor, József Attila születésnapját követően fővárosban és vidéken, rangos irodalmi folyóiratok lapjain és az újságok hasábjain, előadótermek pódiumain és kis falusi könyvtárak avitt polcai között tenyérnyi helyen is megjelennek, felcsendülnek: az írás és a szó együttes erejével eljutnak költőink szárnyas szavai azokhoz, akik nélkül minden művészet értelmét vesztené, a közönséghez.

Értelem és érzelem csodás együttélésének lehetünk tanúi ezekben a napokban, mert a versek, az igazán jók ezt teszik: hatnak akarva, akaratlan mindannyiunk értelmi és érzelmi életére, s forrasztanak össze bennünket még bensőségesebb kapcsolatba azokkal, akik azért élnek, hogy világítsanak nekünk még akkor is, ha saját életük fáklyája csonkig égett. Bízom abban – bizalmamban nem rendíthet meg semmi sem –, hogy e verssorokból világító fények nyomán – még akkor is, ha egyikük a fényező, másikuk csak a lámpás fényerejével hat, mindenképpen világosultabban, fénylőbb szívvel távozzunk minden ilyen alkalomról – így erről is.

S ha ez így van – s hogy így van, mindannyian tudjuk –, akkor őrizzük is e versek adta fényt magunkban, s ha úgy érezzük, hogy halványul a fény, ne restelljünk magához a fények forrásához, a magyar költészet könyvekbe rejtett, de soha ki nem alvó forrásához nyúlni.

Ezeknek a gondolatoknak a jegyében adom át a szót városunk művészszerető közönségének szívéhez olyannyira közelálló, e város falai közé mindig szeretettel visszavárt Keres Emil barátomnak.

Szurmay Ernő

MÁRCIUS TIZENÖTÖDIKE ELŐESTÉJÉN

„...micsoda nyomorúság, kérni akarni, midőn az idő arra int, hogy követelni kell, nem papírossal lépni a trón elé, hanem karddal!... a fejedelmek úgy sem adnak soha semmit, azoktól, amit akarunk, el kell venni! – ... Holnap ki kell vívnunk a sajtószabadságot! és ha lelövöldöznek? isten neki; ki várhat ennél szebb halált?” – írta Petőfi március 17-i naplójegyzetében azokról a gondolatokról, melyeken a március 14-ről 15-re virradó éjszakán töprengett Júliájával Dohány utca 373. sz. alatti otthonukban. Ugyanekkor, az esti órákban a pozsonyi országgyűlésen kerületi ülés zajlott le. „A múlt éjjel Bécsben polgári vér folyt, Metternich miniszteriuma megbukott” – közölte a drámai hírt Kossuth, akinek javaslatai még csak az imént jutottak holtpontra. Most feltétel nélkül diktál a főrendi táblának az eddig megoldhatatlannak látszó, s a jobbágyszabadságot követelő felirat ügyében, s követeli az országgyűlés által törvénybe iktatandó sajtótörvényt, s egy bizottság felállítását, mely azonnal javaslatot készítene a nemzeti fegyveres erő felállítására.

Mindezek a javaslatok feltételezik egy olyan erő jelenlétét, mely alátámasztást, ha kell, szárnyakat ad a Kossuth-i programnak; ez az erő a *pesti radikálisok mozgalma*, melyet Kossuth – bár platformjuk, elvi, sőt politikai-etikai álláspontjuk ekkor még különböző – már régóta természetes szövetségének tart.

Az ő érdemük volt, hogy az események március tizenötödikén határozott fordulatot vettek, s mielőtt akár a bécsi, akár a hazai reakció erői működésbe léphettek volna, megindították a forradalom gépezetét, melyet később megállítani már nem lehetett. Az ifjak magatartásában nemcsak hősi elszántságuk érdemel méltánylást, hanem kiváló *taktikai érzékük is*: megérezték – szinte pillanatok alatt, hogy mikor kell cselekedniük. Európában javában zúgnak a forradalmak, a Habsburg-monarchia fővárosában éppen kibontakozóban vannak az események, a pozsonyi diéta harcai *holtpontra jutottak*; az ilyen helyzetben egyedül a villámpolitikának van helye, *a gyors és azonnali cselekvésnek*; Pest-Budán számottevő katonai erők nincsenek, a politikai és polgári élet vezetői rémültek és tanácstalanok, a hatalom sóbálványá dermedve bámul, és tétlenül várja, hogy mi fog történni. Sem azelőtt, sem azután nem volt és nem lehetett volna olyan tökéletes alkalom a sajtószabadság kivívására, a reformpolitika lezárására, a nemzeti függetlenség és a polgári átalakulás határozott, erőszakos, társadalmi jellegű követelésére, mint éppen *március tizenötödikén*, két nappal a bécsi forradalom után. Ezt az alkalmat ők ismerték fel: Petőfi, Vasvári, Jókai, Vidacs János és a többiek.

MÁRCIUS TIZENÖTÖDIKE történelmi nagyságát csak úgy értékelhetjük igazán, ha eseményeinek viharos gyorsaságát és erejét *március tizennegyedikének* idegfeszültségével, zavaros és tétova forrongásával összefüggésben nézzük. A mozgófilm

képszerűségével szemlélteti e két nap története a marxista történelemfilizófiának ama tételét, mely szerint a forradalmak mindig ugrásszerűen jelentkeznek, a mennyiségi változásoknak minőségi változásokba való átcsapásaként: Pest város e néhány órájában évezredek törvényszerűségei jelentkeznek kristályos tisztságban. Március tizenötödikének eseményeiben egyértelműen jelentkezett az a folyamat, mely a feudalizmus egy évezrede után minőségileg új volt a magyar történelemben; *március tizennegyedikének tanácstalanságában és ellentmondásosságában egy kátyuba jutott történelmi út végső állomását érezzük.* Ez tükröződik a nap történetéről szóló meglehetősen zavaros híradásokban is.

SENKI SEM TUDOTT még semmit, mikor az Ellenzéki Kör vezetői március 14-én délután négy órára gyűlést hirdettek a Kör helyiségében, mely az Uri és a Zsibárus utca sarkán állott (ma: Petőfi Sándor utca–Párizsi utca sarok). A gyűlés célja a március 19-i, francia mintára szervezett ún. „reformlakoma” programjának megbeszélése lett volna, melyet sokezer ember részvételével rendeztek volna a Rákosmezőn; itt vitatták volna meg fáklyafény mellett, ezrek és ezrek jelenlétében a nemzeti alapköveteléseket, melyeket *Irinyi József* fogalmazott meg a Tizenkét Pontban.

Nyári Albert, a kor egyik legszemfülesebb publicistája, akinek riportjai és tudósításai a március 15-ét követő napokban a kisebb-nagyobb epizódok tömegét örökítették meg, azt írja, hogy a gyűlés kezdődtevel „ezrek környezték az Ellenzéki Kört”; *Hamary Dániel* viszont, a márciusi ifjak egyike, harmincnyolc év után írva meg emlékezéseit (Hazánk 1886. V. és VI. k.) Nyárit cáfolva állítja, hogy „nem környékezték ezrek, a tanuló ifjúság egy része, s az utcán járó-kelő vásáros közönség álldogált egy keveset, ezután elhaladt, közönyös lévén az egész dolog iránt most még.” Alighanem *Hamary Dániel*nek van igaza, hiszen ekkor még nem terjedt el Pesten a bécsi forradalom híre, a hangulat nem ért a forrpontig. Maga *Petőfi* sem volt jelen, naplójának teljesen világos adatai szerint ez időtájt otthon tartózkodott. A Kör tájékán őgyelegtek viszont a titkosrendőrség ügynökei, akik rendszeresen küldözgették jelentéseiket *Sedlniczky* rendőrminiszternek a pesti, pozsonyi, kassai s az ország más tájain tapasztalható mozgolódásokról.

A gyűlés zajos volt és eredménytelen; a radikális és a mérsékelt szárny ellentétei már ekkor a legélesebben kiütözköztek. *Vasvári Pál* ismerteti a Tizenkét Pontot és szenvedélyesen követeli annak az országgyűlés által a király elé való azonnali felterjesztését; *Klauzál Gábor* viszont, aki *Hamary* szerint „velőtrázó, szívetszorongató, gyönyörű szónoklatban adta elő az akkori politikai helyzetet”, azt követeli, hogy nagyobb nyomaték kedvéért körözzék azt az egész országban aláírás végett, s millió, meg millió aláírás kíséretében *Batthyány Lajos*, az Ellenzéki Kör elnöke terjessze azt az országgyűlés elé. A Kör „óvatos, higgadt szónokai meggyőzték a jelenvoltak egy részét, hogy leghelyesebb lesz kérelmezni” – írja *Hamary* 1886-ban, láthatóan a mérsékeltek felé fordítva rokonszenvét. Pedig ő maga ekkoriban erősen radikális volt: éppen ekkor, 1848-ban, mint huszonekét éves orvostanhallgató, füzetet is adott ki „Nem kell szerzetesrend” címmel. *Klauzál* beszéde után hatalmas kavargás támadt. Az ifjak: *Jókai*, *Vasvári*, s az ezúttal tévesen emlékező *Hamary* szerint (a jelen sem levő) *Petőfi* a szállóigévé vált mondatot kezdték zúgni: „Nem kell táblabíró politika!” Ez lett később a forradalom legélesebb hangú lapjának, a *Pálffy Albert* által szerkesztett *Március tizenötödikének* is fejlécén hirdetett jelmondata.

E gyűlés legtalálhatóbb értékelését *Petőfi* adja, aki még ez este értesült *Jókai* révén a történekről: „ősi szokás szerint eredménytelenül oszlott szét... az akkor virágzott táblabírói szellem *Ponciustól Pilátusig* akarta volna vinni a dolgot úgy, hogy valami-

kor a huszadik században lett volna vége... Akkor este Jókai mondta el teljes eredménytelenségét nagy keserőséggel és levertséggel.”

Az események forrponjtja délután 6 óra tájban következett be, mikor a felizgatott ifjúság nagy zsibongással, ingerült vita és kiabálás közepette átmegy a közeli Pilvaxba, s ott – hogy a kedélyek a végsőkig csigázódjanak – a bécsi forradalom lélegzetelállító híre fogadja őket. A kávéház egyik oszlopán papírosdarab lóg ezzel a felirattal: „*Metternich a félszázados agg róka megbukott*”. Hamary emlékezése szerint Petőfi, Jókai, Bulyovszky Gyula, Vasvári, Sükei, Oroszhegyi Józsa, Telepy György, Bozzai Pál, Sebő Antal, Szathmáry Pál, Gaál Ernő, ő maga „és egyéb jeles ifjak” álltak és ülték körül a „közvélemény asztalát” – e sokak által emlegetett, piros-fehér-zöld posztószeltekkel bevont, márványlapu asztalt, melynél rendszerint a Pilvax törzskara tanácskozott és vitázott. Feltűnő, hogy neves kortársak, szavahihető emlékezők szinte valamennyien emlegetik, sőt a középpontban szerepeltetik az események során Petőfit; ugyanakkor ő maga egy szóval sem állítja, hogy ott lett volna, sőt, mint látjuk, az Ellenzéki Körben történt eseményekről is Jókaitól értesült. *Hatvany Lajos*, a kor tudós, de türelmetlen kutatója így vágja ketté a gordiusi csomót: „...igazság csakis egy van – s ha az Petőfié, akkor vele szemben senki másnak, még az események legapróbb részletében sem lehet igaza.”

Voltaképpen nem vagyunk ilyen salamoni ítéletre utalva. Petőfi ugyanis idézett naplójegyzetében szó szerint ezt írja: „Én nem voltam jelen az *ellenzéki kör* [kiemelés tőlem. I. L.] gyűlésén”; majd – mint már említettük, hogy Jókaitól hallotta a történeteket. Arról viszont egy szót sem szól, hogy este otthonában érte volna a híradás, hat óra után már ő is a Pilvaxban lehetett, *s ez látszik valószínűnek* az izgalom óráiban; lehetséges, hogy Jókai ott számolt be neki mindenről.

ELLENTMONDÁSOK veszik körül a bécsi forradalom megérkezésének hírét is. Éppen Jókai állítja, hogy március 14-én Pesten még mit sem tudtak a bécsi forradalomról; szerinte a következő nap eseményeit elsősorban Klauzál megbotránkoztató javaslata váltotta ki, mert az ifjúság felismerte, hogy „Ez lett volna az eszmefolyam el-mocsárosodása”. Ugyanekkor ő mondja el, hogy a postai küldemények útja „Bécsből idáig egész napos út volt”, gőzhajón. A március 13-i postának tehát március 14-én este feltétlenül meg kellett érkeznie, s az természetes, hogy a gőzhajó a postával együtt a bécsi események hírét is meghozta. Hamary minden bizonnyal jól emlékezik, mikor az annyira jellegzetes, annyira rögtönzött, annyira szembeötlő cédulával bizonyítja, hogy a Pilvaxban a késő esti órákban *tudtak* a bécsi forradalomról s Metternich bukásáról. Hamary határozottan állítja, hogy „ez asztal” – ti. i. a közvélemény asztala – „körül ülők és állók határozottan nyilvánították, hogy az „Ellenzéki kör” elodázó határozatát, illetve a petítiót, Metternich lemondása után nem tartják helyesnek”.

Határozatot hoztak ezért, hogy a Tizenkét Pontot – a petitiót – másnap városszerte proklamálják.

Nem nehéz a kusza adathalmazból kihámozni a tényt, hogy ez a határozat volt az alapja a másnapi események előkészítésének!

Mikor egyesek aggodalmaskodni kezdtek, hogy mi lenne akkor, ha *Léderer*, a budai várparancsnok „ágyúival közbe talál szólni a proklamálásnak”, Jókaiék „gúnyosan kinevették” őket, s azt mondták: „Mi lenne akkor? hát megküzdünk velük!” – Ez viszont már egészen Petőfi naplójának a hangja, csaknem szó szerint ezeket írta le ő is a másnapi eshetőségekről; amellet látszik bizonyítani, hogy a Pilvaxban valóban jelen volt.

SOK LEGENDA jár erről az éjszakáról, mely zürzavaros és titokzatos, mint egy lázalom. *Thallóczy Lajos „Vasvári Pál és a pesti egyetemi ifjúság”* c. tanulmányát (Különnyomat a „Századok”-ból, 1882) még abban a szerencsés helyzetben írta meg, hogy tömegesen hallgathatta ki a résztvevőket; mégis asszociációk, víziók, legendák tévednek különben tudományos igényű munkájába. Ő indítja el azt a köztudatba azóta már régen beivódott tévedést is, hogy Petőfi ezen az estén a mellékszobában írta a Nemzeti dalt, s így kezdte volna: „Rajta, magyar”; egy jogászifjú, bizonyos *Szikra Ferenc* a kéziratba pillantva figyelmeztette: „Barátom, előbb talpra kell állítani a magyart, azután rajta!” Pontosan tudjuk, hogy Petőfi *már 13-án megírta a Nemzeti dalt*, az Ellenzéki Kör március 19-re tervezett lakomájára; ezt *Petőfi maga mondja el naplójában*; de a Nemzeti dal eredetiben fennmaradt kéziratában is javítás nélkül olvasható a „*Talpra*” szó, ez a kézirat pedig nem tisztázat, hanem impurum: bizonyítják ezt a szövegben előforduló egyéb javítások, betoldások. Ráadásul *Szikra Ferencről* sem tudunk egyebet, mint *Thallóczy* nyomán a nevét, Hatvanynak sem sikerült kideríteni róla semmit, pedig az ő agya a legkiválóbb személynévtára volt negyvennyolc eseményeinek.

Nem kétséges, hogy a romantikus, szép szóbeszéddek már azokban a napokban is keringtek a városban, s a megöregedett emlékezők teljesen jószándékkal keverték őket össze a való tényekkel; a későbbi kutatók közül pedig – éppen a hatásos toltúak – nem tudtak ellenállni a patétikus csábításnak, szemet hunytak az ellentmondásoknak, s történelmet csináltak a legendákból is. Ilyen legenda-marasztaló történész volt a századvég különben értékes Petőfi-kutatója, *Kéry Gyula*, aki – ugyancsak szemtanú után – elmondja, hogy március 14-ének késő délutánján egy 17–18 éves ifjú rontott be a Pilvaxba, egy asztal tetejére ugrott, s az izgalomtól remegve jelentette be: most érkezett a hajóval Pozsonyból, Bécsben kitört a forradalom, Metternich megbukott. Mindez nagyon jól mutatna egy történelmi film nagyjelenetében, csak az

a baj, hogy Kéry forrásán kívül egyetlen jelenlevő sem tesz említést e drámaian sorsdöntő jelenetről. Ugyancsak Kéry műve mondja el azt az irodalomtanárok által mindig elmesélt epizódot, hogy éjfél táján, mikor a meddő viták után a társaság oszlatkozni készült a Pilvaxban, a fiatal Vajda János az ajtóhoz ugrott, azt becsukta, a kulcsot eltette, s kijelentette, hogy addig senki sem távozhatsz, míg határozat nem születik. Ez a szép és mondhatnánk jellemző jelenet egészen benne él a köztudatban, de feltűnő, hogy Vajda, aki meglehetősen alapossággal írta meg e nap történetét, egy árva szóval sem említi e nagyon is jelentékeny tettet. Az asztal tetejére természetesen Petőfit is felugratják, pontosan le is írják, hogy milyen volt: „Beesett, halvány arcát pirosra festé az izgalom, mélytűzű fekete szemeiben szokatlan láng gyúlt ki”... s az is természetes, hogy a szónoki művészet remek miniatűrjét rögtönözterik vele.

Mindezekkel szemben a tény az, hogy a forradalom hírének mindenképpen el kellett terjednie a nap késő délutánján, az ott kavargott az utcán, embercsoportok között, s mint az ilyenkor történni szokott, a kávéházba érkező emberek egyre-másra hordták az újabb és újabb, valóságos, és sok esetben bizonyára valótlán híreket. Az ifjak terveit azonban a váratlan hírek megzavarták, az estét színpadra illő jelenetek improvizálása helyett gondokba merült viták és heves szóváltások jellemezték. Petőfi naplójának szavai szerint arról tanácskoztak, hogy „mit kell tenni? mert az határozottan állt előttünk, hogy tenni kell és mindjárt holnap... hátha holnapután már késő lesz!” Tény, hogy Petőfi naplójából nem bontakozik ki semmiféle kész, határozott program terve. Azt kell éreznünk, hogy a másnapi körülmények összejátszása, s az ifjúság elitjét képező fiatal férfiak gyors cselekvőképessége eredményezte március tizenötödikének eseményeit. Ha Petőfi naplójának szellemében gondolkodunk, el kell fogadnunk Hamary Dániel szinte már asketikus szigorral átgondolt emlékeit: „Esküvésről – mint Nyáry Albert írja – akkor szó sem volt és oly dikciókról és lángoló szónoklatokról, melyekről említést tesz, valamint az asztalra ugrálásról, ajtó becsukásról, gyílok előrántásról ez alkalommal nem tudok, mert mind ez akkor nem történt.”

Hamary, a tudós orvos, a szívbetegségek specialistája igen valószínűen mondja el, hogy este nyolc óra felé távoztak, ő maga Vasvárival, „ki bizonyos tartózkodását nyilvánítá”; s rendkívül jellemző erre a situációra, amit az egész társaságról mond, s amit Petőfi naplójában is érzünk: „A zaj, lelkesedés, rajongás mellett, tartózkodás, óvatosság, balsejtelem volt szívünkben, hogy is ne lett volna?”

LEGFONTOSABB azonban, hogy a Pilvaxban határozat született, mely szerint az ifjak a Tizenkét Pont proklamálására másnap reggel nyolc órakor találkoznak a Pilvaxban. Ebben egybehangzanak a kortársi emlékezések, erről Petőfi is tudott, aki így kezdi a nap történetét: „Korán reggel az ifjak kávéházába siettem.”

MÁRCIUS TIZENÖTÖDIKÉNEK minden percét jól ismerjük, március tizennegyedikének történetét csak bogyozgatjuk. Minden azonban így törvényszerű. Március tizennegyedikén még sötét volt; s noha március tizenötödikének havas, esős délelőttjén sem szakadoztak fel a város fölött a fellegek, a reggeli Pilvax lámpái már messzire világítottak.

Imre Lajos

NAGY ISTVÁN SZOBRÁSZMŰVÉSZ KIÁLLÍTÁSA

Egy szobrásznak mindig nehéz feladat kiállítást rendezni. Ha műveivel igényes feltételek mellett akar nyilvánosság elé lépni, nagy költségeket kell vállalnia, hiszen a közönség elvárja, hogy a szobrok nemes anyagban kerüljenek bemutatásra. A tárlat megrendezése se könnyű, mert – plastikákról lévén szó – a térbeli elhelyezés gondjaival is számolnia kell, állványokat, polcokat, vitrineket, tárlókat kell beállítani, hogy megfelelően érvényesíteni tudja mintáinak értékeit. Ám azt is figyelembe kell vennie, hogy a szobrászat iránt az emberek tulajdonképpen kevesebb érdeklődést tanúsítanak, mint a festészet iránt. Egy szoborkiállítás tehát egy sor nyomasztó hátránnyal nyílik, nagy elszántság kell ahhoz, hogy belevállalkozzék a művész.

Nagy István nem csak ezért a vállalkozó kedvért érdemel dicséretet, de azért is, mert sokoldalú természetével, műveinek szellemiségével cáfolni tudja mindeme hátrányok szükségszerűségét. Úgy dolgozik, hogy figuráival, ötleteivel felkelti a tárlatlátogató kíváncsiságát, maradandó műélvezetet nyújt kiállítása vendégeinek, eloszlatja azt a balhiedelmet, mintha a plasztikai produkció – ha változatos és érdekes – kevésbé foglalkoztatná a közönség fantáziáját, mint bármely más művészeti ág teljesítménye. Nagy István mindezt nemes – bízvást állítható – „modern” eszközökkel éri el, nem folyamosodik konvencionális megoldásokhoz, hogy szót értsen a „laikusok”-kal. Bebizonyítja, hogy az elháríthatatlannak vélt hendikep ellenére a művészeti dolgokban kevésbé iskolázottak is meggyőzhetőek a szobrászat igazsága, élményszerűsége felől. Csak jót kell adni az érdeklődőknek, el kell kerülni az egyhangúságot, s meg kell ismertetni a műbarátokkal az intellektuális örömök ízeit.

Ha egyéni érdemeket, sajátosságokat keresünk Nagy István művészetében, mindennek előtt a kezdeményező készséget, a szellemességet írhatjuk a javára. A megnyilatkozás módjában, a plasztikai kifejezés jellegében mindig valami újjal, meglepővel jelentkezik, de pályájának ezeket a fordulatait sohase motíválja valamiféle szervetlen eredeteskedés, mert fejlődésében félreérthetetlenül kielemezhető a folyamatosság. Legváratanabb ötleteinek is meg van az előzménye saját életművében. Ezeknek a formai-tartalmi találatoknak a forrása az, amit fentebb – jobb szó híján – szellemességnek kellett nevezni. Mintha plasztikai poeneket mintázna, szinte magától értetődő kompozíciós rendet alkalmaz, elhagyja a részleteket, kiegészíti a körvonalakat, lecsendesíti a lendületet, megnyugtatta a kedélyeket. Első hallásra talán valószínűtlennek hangzik, de Nagy István szobrászatában világosan érvényesülnek a humoros, a játékos vonások. Persze, nem külsősegesen, témaválasztás szerint, hanem mindenképpen plasztikailag. Az a megmosolyogtató, ahogyan alakítja szobrait, s nem az, amit előad. Idegen tőle a manapság oly divatos szenvtelenség, ridegség, kiméletlenség, ezért inkább a derűt

Elhangzott Szolnokon, 1970. február 1-én a Damjanich János Múzeumban rendezett gyűjteményes kiállítás megnyitásán.

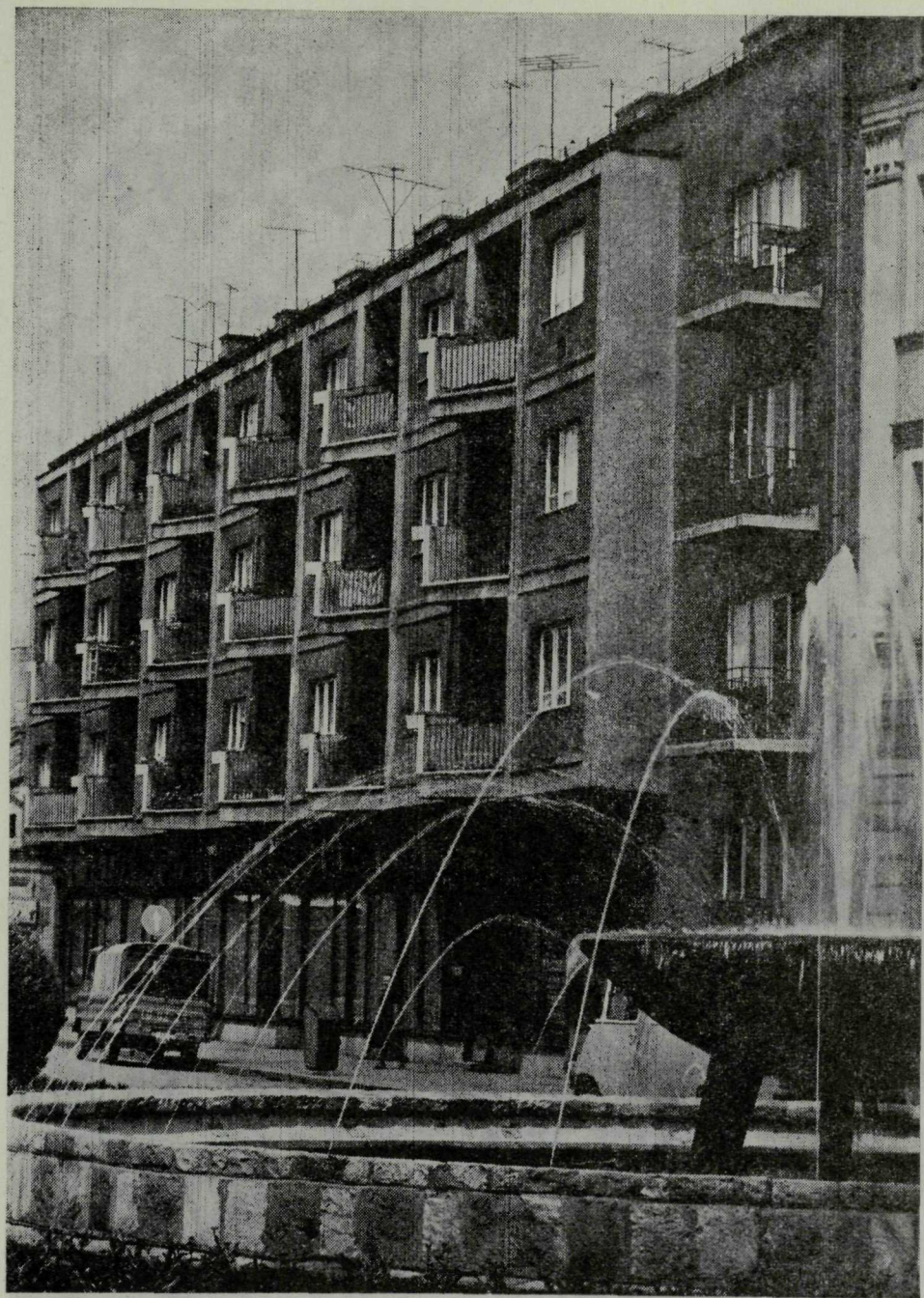
választja az ironia helyett. Nem gúnyolódik se állat, se ember, se helyzet felett, mégis nevetni kell egy-egy esetben gesztus, ügyefogyott mozgás szoborba átvitt komikumára láttán. A pufók plasztikai elemek, a keszeg születtek, a meg-megbillenő statikai doktrínák kuncogásra késztetik az önfeledt nézőt, arra ösztönzik, hogy jól mulasson a komolykodón, az egyházatyákon, a hivatásos pesszimistákon.

Kedélyes szobrászat ez anélkül, hogy művelője kedélyeskednék. Művészi harmónia, lelki egészség, jószándék és őszinte hivatásérzet ölt benne testet, a mesterségbeli kísérletezés csillapíthatatlan vágya. Nagy István viszont nem sarlatánkodik kísérletezés címén, tisztában van azzal, hogy egy közepesen kereső hajógyári hegesztő sokkal jobban tud hegeszteni, mint a legambiciózusabb fémműveskedő szobrász. Inkább a plasztika művészi lehetőségeinek a kiaknázására törekszik, s nem annyira a technológiai kivitelezés fortélyainak bonyolítására. Ezért mindenekelőtt szobrai mind tömörebb, véglegesebb, áttekinthetőbb megformálásával foglalkozik, egyre hívebben igyekszik bennük megszólaltatni önmagát, a saját kedélyvilágát, azt a szemérmes, bár nem titkolt poézist, mely érzékenységből, a szépség iránti tiszteletből fakad. Munkásságában eleget tesz a korszerűség követelményeinek, annak ellenére, hogy alakítóképeségének aranyfedezete a klasszikus hagyományok ismerete. A tiszta szobornézetek törvényének érvényesítése, az alakok, formák összekapcsolásának gazdaságossága, a stilizálásig menő plasztikai szűkszavúság, a már-már kalligrafikusnak tekinthető szerkezetesség évezredek műtörténelmi tanulságok felhasználásából következik, s egyben azt is bizonyítja, hogy a XX. század harmadik harmadára se vált semmivé anakronisztikussá, amire a képzőművészet múltjában a szakmai felkészüléshez mindig is szükség volt.

Szó esett már arról, hogy a Szolnoki Művésztelep új arculatához mennyire hozzátartozik annak a három szobrásznak a működése, aki az elmúlt másfél évtized során itt meghonosodott. Nagy István, Simon Ferenc, Szabó László szobrászata ma már épp úgy tényezője a szolnoki művészetnek, mint a festészetben az alföldi jellegzetességek továbbélése, megújulása. Nagy István kiállítása is arról tudósít, hogy lelkiismeretes, felelősségteljes munka folyik a szolnoki műtermekben, a szocialista szellemű képzőművészet termékeny műhelyévé nőtt a Zagyva torkolatánál serénykedő művészkollektíva.

Pogány Ö. Gábor

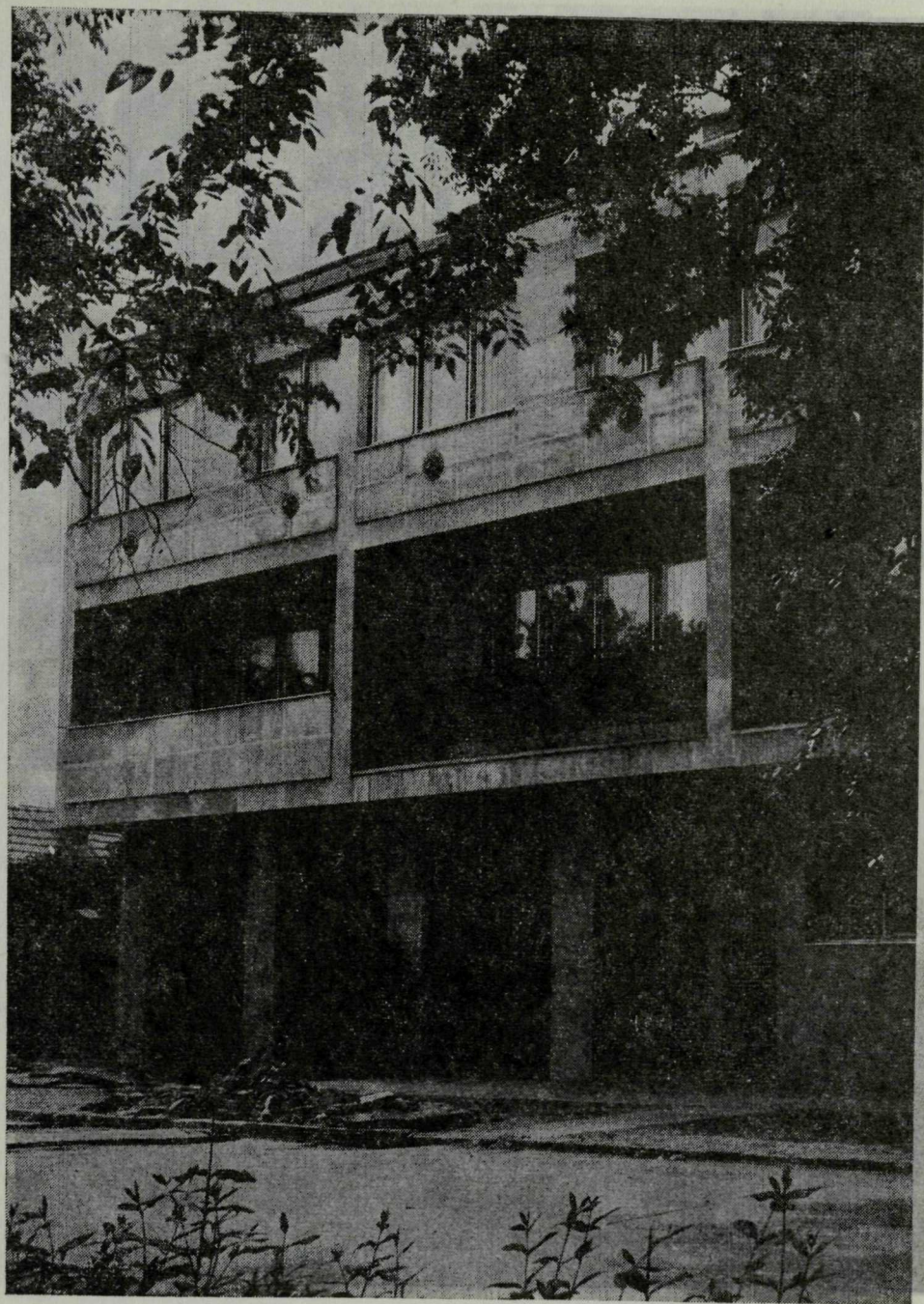
Szolnok: Kossuth tér (A Megyei Tervezőiroda munkáiból)

Szolnok: MHSZ Székház (A Megyei Tervezőiroda munkáiból)

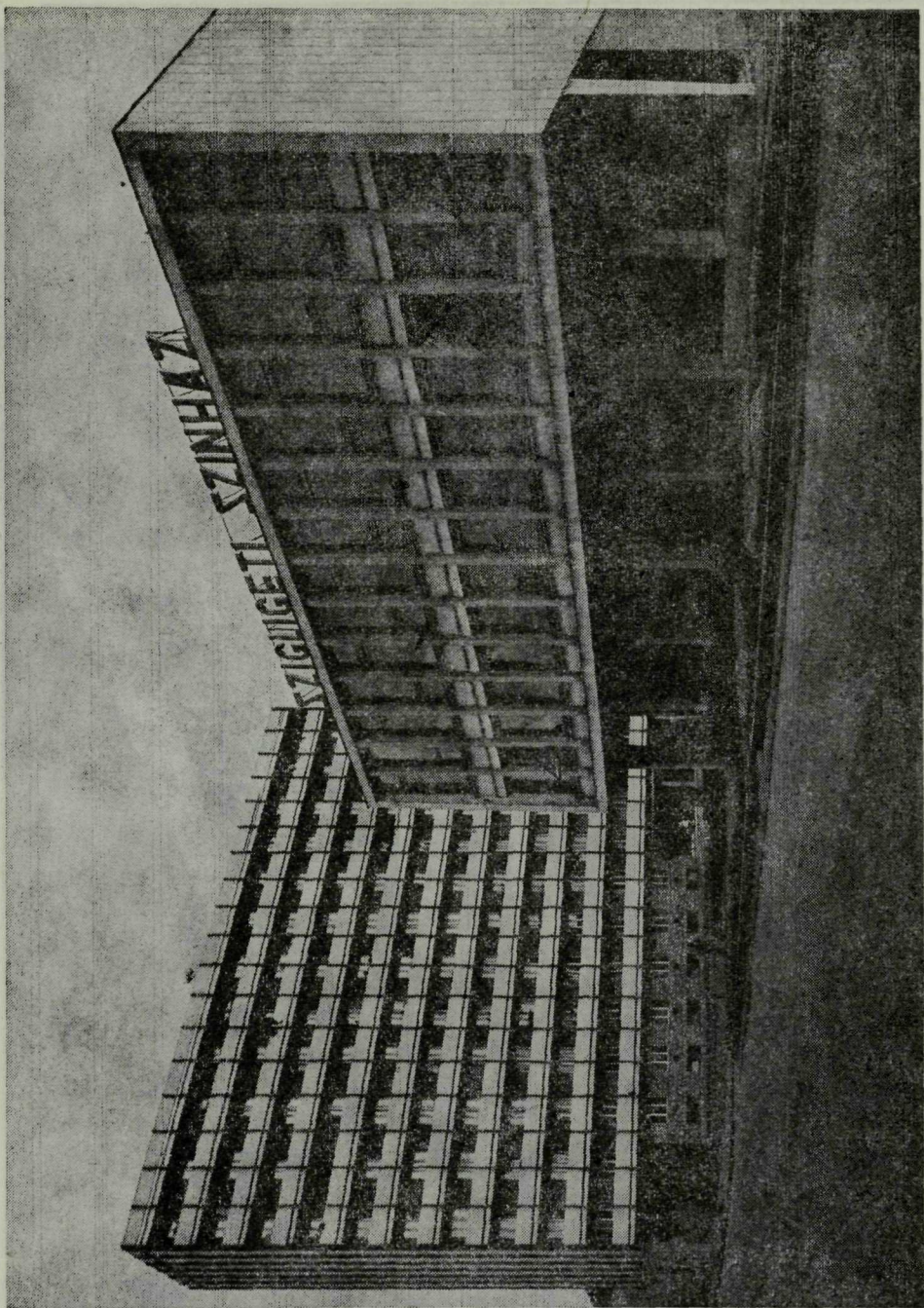
Szolnok: Május 1 úti Kőolajos lakóház (A Megyei Tervezőiroda munkáiból)

Karcag: OTP lakás és OTP fiók (A Megyei Tervezőiroda munkáiból)

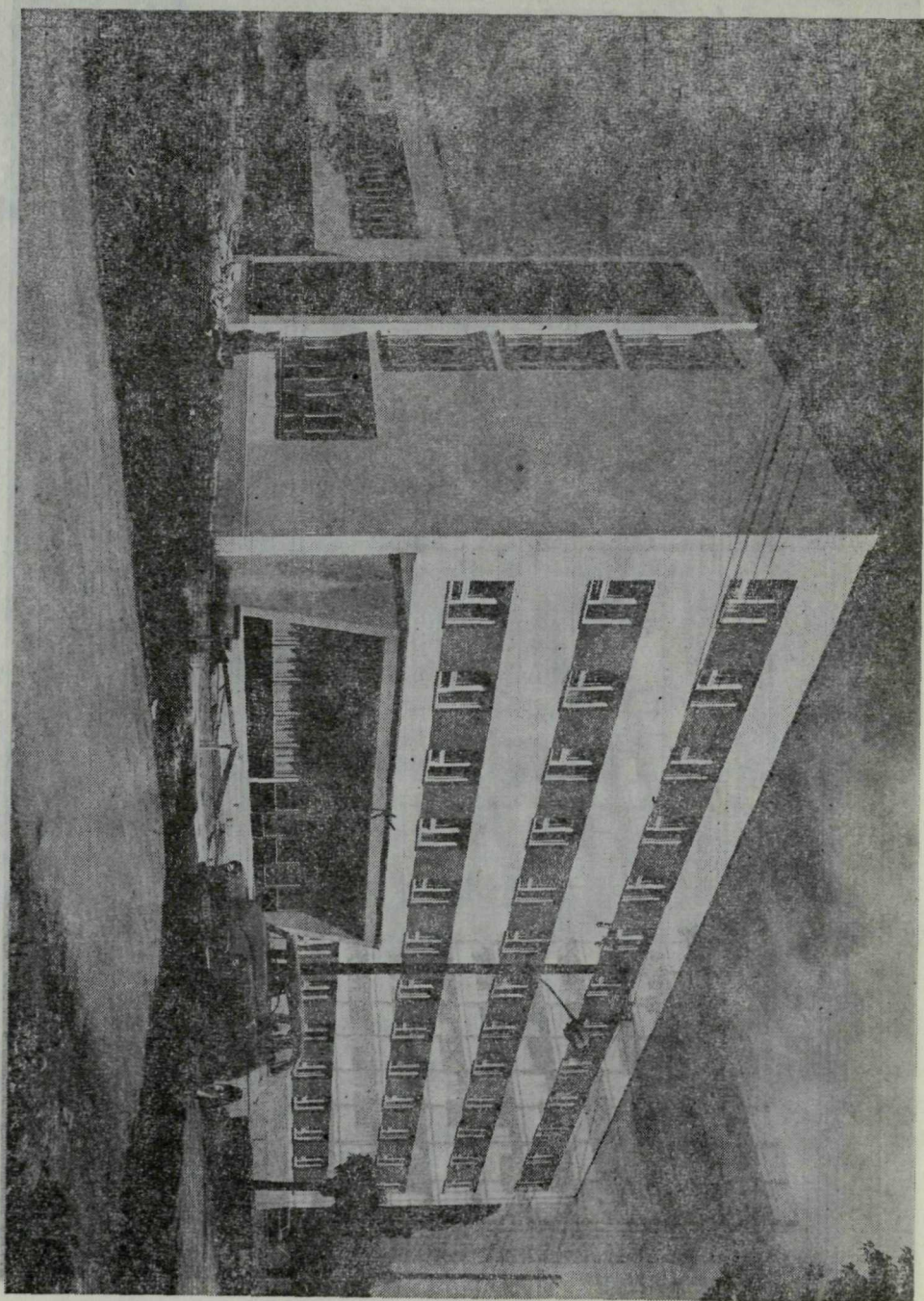

Színház: Színházépítés (A Megyei Tervezőiroda munkájából)

Szolnok: Közgazd. Szaközépiskola (A Megyei Tervezőiroda munkáiból)

FIATALOK FÓRUMA

Fiatalok a „Felszabadult Szolnok megye” című kiállításról

A Verseghy-diáknapok rendezvénysorozatában Szolnokon vetélkedő is megrendezésre került, amelyen Szolnok megyéből 23 középiskola és iparitanuló iskola vett részt 5-5 fős csoporttal.

A vetélkedő keretében a csapatoknak levelet, ismertetést, kritikát, stb. kellett írniok a szolnoki múzeum felszabadulási kiállításáról, amelyet előzőleg alkalmuk volt megtekinteni.

A múzeum és a verseny-rendezőség részéről a kiállításról semmiféle tájékoztatást, tárlatvezetést nem tartottunk. Az a probléma érdekelt ugyanis bennünket, hogy mit figyelnek meg, milyen összefüggéseket látnak a fiatalok csoportjai a kiállítás egészében, vagy egyes termeiben.

S a vetélkedő zsűrijét is megkapta az a változatos, értékes leírás, megjegyzés, amit a fiatalok papírra vetettek. Ezért tartjuk szükségesnek ezek egyrészét a Fiatalok Fórumában megjelentetni. A fiatal szerzők nevét nem tudjuk közölni, mivel a vetélkedő során az egyes csapatok a versenyszabályok értelmében csak egy sorszámot kaptak. (Szerk.)

Friss levegő az öreg falak közt — (Kiállítás a Damjanich Múzeumban)

Tavaszi szél, tavaszi hangulat fogadja Szolnok város főterén a látogatót. A város zászlódiszben. Mindenki emlékezik. „Hangyás” életlen képek villannak fel a mozik híradójában, mosolyok és könnyek az emberekben.

A Kiállítás. Mennyi izgalmas perc előzte meg. Anyaggyűjtés, rendszerezés, a tablók elkészítése, s nem utolsó sorban a megrendezés. A „Damjanich Múzeumban” tegnap megnyílt kiállítás magán viseli mindannak a sok szeretettel végzett munkának jegyeit, ami egy kiállítás megrendezéséhez szükséges. Az alagútszerű folyosó hűs levegőjéből léphetünk az első kiállítási terembe. A gyér világítás és Ámos Imre vázlatai: a háborút átélt emberben újra felidézik a fasizmus borzalmas pusztításait. A nemes egyszerűséggel rendezett teremben semmi felesleges sincs. Az antifasiszta művészetet Háy Károly festőművész Zrinyi sorozata képviseli. A második kiállítási terem az érdekességeket nyújtja. Eredeti dokumentumok, személyes és megyei vonatkozású emlékek színes tömege. Az első teremmel szemben itt már csak jegyzetfüzettel lehet boldogulni.

A felszabadulás, a demokratikus átalakulás megannyi képe, eseménye, művészeti és egyéb tárgyi „bizonyítékok”. Az orosz-magyar szótár egy lapja; ügyetlen parasztekével rótt sorok: híd-moszt. Erőfeszítések: nemcsak érzelmi, de értelmi síkon is.

A további bemutatótermek a 25 év fejlődését, fő politikai, gazdasági eseményeket mutatnak be. Nehéz idők, a hibák korszaka, a nép erőfeszítései.

Majd a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány megalakulásának dokumentumai. Kádár elvtárs Szolnokon. Színes-diák automatikus váltása. Bizony, nagy út ez! Öt

termen keresztül, Ámos Imre vázlatfüzetétől a szocialista fejlődésünket bemutató színes diáképekig. Joggal lelkesedhetünk, tanulhatunk belőle, büszkék lehetünk rá!

* * *

Szolnok megye 25 éve című kiállításról (Ismeretetés az iskolaújságban)

A Szolnoki Damjanich Múzeum régi épületének termei szinte megifjodtak, világossá váltak azzal, hogy bennük a fiatal demokratikus Magyarország, s a fiatal szocialista Szolnok megye 25 éves fejlődését bemutatják.

Belépve még a múlt, a sötét Horthy-fasizmus éveinek hangulatát idéző fotók árulnak elénk. A kiállítást megnyitják azok a dokumentumok, amelyek a felszabadulás perceit idézik. A szolnoki Katonai Parancsnokság rendeletei, megyénkbeli hadműveletek térképei. Itt tudjuk meg például, hogy Szolnok 1944. november 4-én szabadult fel. A háború szörnyű pusztításairól tesznek tanúbizonyságot a következő adatok: A várost 16 légitámadás érte. Elpusztult teljesen a házak 12⁰/₀-a... A romok felett azonban hamarosan megindul az élet. Szolnok városának napokon belül már áramot szolgáltatott a Hungária.

1945 tavaszán indul meg a harc a földért. A kormányrendeletek mellett földosztó bizottságok iratai tanúskodnak a hőses küzdelemről, amelyben kiemelkedő szerepet játszott a megyei kormány megbízott, Bakó Kálmán, Ragó Antal vezetésével a megyei Földbirtokrendező Tanács több kiváló kommunista tagja. Megyénkben történelmi adottságok következtében a föld 28,4⁰/₀-át vették igénybe, bár a legradikálisabb földosztó tevékenységek helye Szolnok megye volt...

* * *

Meglátogattuk Szolnok megye 25 éves fejlődéséről szóló kiállítást. A kiállítás első termében művészeink alkotásait látjuk, amelyek a fasizmus elleni küzdelmet ábrázolják. Az első képsorok az 1944-ben mártírhaltt Ámos Imre Szolnokon készült vázlatos műveit tartalmazzák, ami kifejezi tiltakozását a Horthy-rendszer ellen. (Koncentrációs tábor.) Itt található Háy Károly festő Zrinyi képsorozata, amely jelképesen szintén a fasizmust bírálja. A képsorokkal szemben fotóművészeink ábrázolják ugyanezt a kort, megrázó erejű képekben. Nemcsak a festők emelték fel szavukat a fasizmus ellen, hanem költők, írók is. Szemelvény található a képek mellett Móricz művéből, mely a szolnoki külvárost és Radnóti verse, amely a rothadó kort ábrázolja.

A második terem hazánk felszabadulását és a demokratikus átalakulást ábrázolja. Legelőször plakátokat látunk, amelyen világosan látható, hogy a szovjet hadsereg nem hódítóként érkezett Magyarországra, hanem mint felszabadító. Közvetlenül mellett található a Magyar Kommunista Párt plakátjai, amelyek az újjáépítésre szólítják fel a dolgozó népet...

* * *

Nagy érdeklődéssel fogadtuk az 1970. ápr. 3-án megnyílt kiállítást, mely megyénk felszabadulását és 25 éves fejlődését mutatja be. Már az első benyomás után is megállapítható, hogy a Damjanich Múzeum minden eddiginél színvonalasabb, gazdagabb anyagot tárt az érdeklődők szeme elé.

A kiállítás nagy értéke, hogy szigorú időrendi sorrendben mutatja be Szolnok megye életét, a felszabadulástól napjainkig. Az első teremben még az 1945 előtti ese-

ményeket megörökítő fényképeket és képzőművészeti alkotásokat találunk. Háry Károly Zrínyi sorozatát Radnóti Miklós verse megfelelően festi alá.

A II. teremben már megyénk felszabadulásának konkrétumait látjuk, érdekes térképekkel, újságcikkekkel, jelvényekkel, stb. Piros pontok jelzik a megye egymás után felszabaduló városait a térképen, a Vörös Hadsereg útját Mezőtúrtól (1944. okt. 6.) Szolnokon át (nov. 4.) Jászfényszaruig (nov. 17.). Nagyon érdekes a négy bronzjelvény, a Független Kisgazda Párt, a Szociáldem. Párt, Parasztpárt és a MKP szimbólumai. A kiállítás értékét emelik, változatossá teszik a különböző képzőművészeti alkotások és művészi fotók. Így például nagyon tetszetek a III. teremben a fafaragások, amelyek a nép életéből vett pillanatokat ábrázolnak, idős népművészek alkotásai.

Bár csak a fotóját láttuk, de így is nagyon eredetinek találtuk azt a jelenetet, amikor Mihály bácsi Horthy ledöntött és fel sem avatott szobrát megkoszorúzza, s találón ezt a cédulát akasztották rá:

„Ezt a koszorút meg a földosztó bizottságnak szánta az öreg Mihály bácsi.”

A III. teremben már olvashatjuk azoknak a városoknak a nevét, amelyek az ország 1. tsz városaiként vannak nyilvántartva. Túrkeve, Karcag, Kisújszállás, Mezőtúr (1951).

Az elért eredményeket mutatják a grafikonok is, így például Szolnok megye területének 30%-át kapták meg a földnélküliek a földosztáskor.

Gyönyörű serlegeket látunk, amelyekkel a tiszaföldvári Lenin Tsz dolgozói büszkélkedhetnek a Budapesti Mezőgazd. Kiállításon elért eredményeikkel.

A fotók már megváltozott, felszabadult életünket ábrázolják, a híres Szenttamási Áll. Gazd.-t, valamint a tsz-ek melléküzemi foglalatosságait.

Minden látogató megcsodálta az V. terem pompás képzőművészeti darabjait, makettjeit Szolnok fejlesztéséről, valamint a Jászberényi Hűtőgépgyár reprezentatív darabjait.

A falakon levő fotók Kádár elvtársat ábrázolják munkások gyűrűjében, amint éppen a Vegyiművek brigádnaplójába ír valamit.

A VI. teremben nagy meglepetésünkre, az alig pár napja leleplezett szobor kicsinyített mását találtuk, Szabó László alkotását.

A megye legfontosabb ipari létesítményeit és legszebb épületeit vetítő diák előtt is sokan ácsorogtak, nagyon ötletesnek találtuk.

* * *

Szolnok megye 25 éves fejlődése tekinthető meg a megye legnagyobb múzeumában, a Damjanich Múzeumban. A történelmi emlékek 45-től napjainkig történt ipari, mezőgazdasági és kulturális fejlődését mutatják be.

Az első teremben az ellenforradalmi korszak rémitő képei elevenednek fel. Bemutatják a kor elviselhetetlen helyzetét a parasztságon keresztül, akik a cselédsor nehéz életében éltek. Két festőművész megörökíti ezt a helyzetet. Háry Károly, aki Abonyban született. Szocialista művészcsoporthoz tagja volt. Zrínyi sorozatával a jelenhez szól. Ezt a kort mutatja be Ámos Imre. 1944 nyarán, Szolnokon készült vázlatkönyvében, egy meghurcolt kisembert ábrázol. A következő teremben már az 1944. nov. 4-e utáni életet látjuk. Szolnok népe a város felszabadulásakor rögtön elkezdte az újjáépítést. 3 hét leforgása alatt két fahidat építettek a Tiszán, 1945. május 19-én átadják

a Tisza-hídat a forgalomnak. A híd építésében a MÁV-műhely dolgozói, az MKP tagjai, a MÁV-fűtőház dolgozói, a demokratikus rendőrség tagjai, városházi, megyeházi, postatisztviselők, papírgyár, cukorgyár, fatelepek munkásai, pénzügyi és egyéb közalkalmazottak, diákok a tanárok vezetésével vettek részt. A híd építése közben meghalt Franyik Antal 18 éves fiatal...

* * *

A Verseggy-diáknapok keretében történelmi vetélkedőn vettünk részt, s megtekintettünk előtte egy kiállítást. Nagyon megörültünk, amikor megláttuk a tiszaföldvári Lenin Tsz-ről szóló kiállításrészt. A tsz dolgozóinak áldozatos munkáját mutatja, s felöleli a küzdelmes huszonegy évet. Kiváló munkát tükröző serlegek között ott volt az 1966-ban elnyert jutalomzászló fényképe is. Különböző fotók és könyvek illusztrálták a tsz dolgozóinak életét és munkáját. Az egyik képen felismertük Szabó András bácsit, a termelőszövetkezet legidősebb tagját. Ő volt a termelőszövetkezet egyik alapító tagja 1949-ben. A többi képen láthatók a korszerű istállók, gépek és a gondosan művelt hatalmas búza- és kukoricatáblák. A közös gazdálkodás nemcsak a tagok anyagi helyzetét javította meg, hanem ezzel együtt a kulturális igényük is emelkedett. A termelőszövetkezet tagjai rendszeresen járnak a Szigligeti Színház bérletes előadásaira. A tagok megismerkedhetnek a régi és a mai modern drámával egyaránt. Nagyon sokan látták a kiállításon levő O'Neil-, Brecht- és Shakespeare-darabokat is...

* * *

...A megye új létesítményeit is megismerhetjük a vetített diaképeken. Láthatjuk Kádár János elvtársat, mikor a mozdonyszerelő csarnokban beszédet mond a lelkes hallgatóságnak. Igen mély barátság köti össze népünket a szovjet testvéreinkkel. Szolnok testvérvárosa Tallinn, és ez a barátság is ábrázolva van ezen a kiállításon. Megyénk 25 éves fejlődéséről íródott könyveket is találhatunk. Nagyszerű kiállítást láthattunk ezekben a termekben.

* * *

Nagy termék, fényes világítás és kedves fogadtatás várt bennünket, amikor nagy izgalommal telve belépett kis csoportunk a Damjanich Múzeum emlékkiállítási termébe.

Tisztelt Igazgató Elvtárs! A lap számára írom ezt a kis tájékoztatót. Szinte ott voltam az ezelőtti időkben, harcoltam a földért.

A háború által teljes romba döntött hátszágban a front elvonulása után megkezdődött az újjáépítés. A fontos dolog az, hogy mindenki együttérezzen az MKP-val, tudatosan harcoljon a nép javáért és termeljen, a gazdasági és politikai élet fennállásán az újjáépítési munkálatok során. Megalakuljanak a Földigénylő Bizottságok; népi szervek. A földreform nyilatkozatát 1945. márc. 17-én adták ki.

Megindult megyénkben is a földosztás. Innen kezdve mutatja be lényegében a kiállítás megyénket.

A szegényparaszttság megelégedett tömegei jöttek az MKP zászlai alatt és boldogan verték be a cölöpöket a nagybirtokok idegennek hitt, most mégis olyan drága földjébe. Megindult az élet!...

És eltelt 25 esztendő. Az új ifjúság meghatottan áll itt a teremben és csodálkozva nézi az ismeretlen történetek képeit; számunkra ez már történelem.

Nagyon nehéz lenne beszámolni a kiállítás minden terméről, ezért csak a mezőgazdaságra korlátozódik levelem. Nagyszerűen volt megoldva a termék berendezése. Az egyikben a régi rendszert, majd a fejlődést nyomon kísérve teljesen napjainkig a modernebb nagyüzemi mezőgazdaság legjellegzetesebb vonásait mutatja be, rendkívül szemléletesen.

Teljes képet kaptunk a mezőgazdaság fejlődéséről. A felszabadulás előtt állapotokkal és kézzel művelték a földet. Nagyon megragadott bennünket az a kis szobor, amely ezt szimbolizálta. 1945-ben Szolnok megyében 23 000 nincstelen kapott földet. A földigénylő bizottságok megkezdték a földek kiosztását. Ezt bizonyítják a kiállításon látott levelek és az MKP plakátai. Ha Szolnokra látogatsz, okvetlen nézd meg ezt a kiállítást, tsz-elnökökjelölteknek nagyon hasznos.

Láttam a tiszaioldvári Lenin Tsz kitüntetéseit, többek között Losonczy Pál 1968. aug. 24-én kelt levelét, amelyben a Szolnok megyei tsz-eknek további sikeres munkát kíván...

* * *

Levél Barátnőmnek!

A Damjanich Múzeumban megtekintett kiállítás mindenki figyelmét felkeltette (még azokét is, akik már alig bírtak vánszorogni fáradt lábaikon). Képzeld el, amikor 80 diák betódult az ajtón, volt aki a kiállítás végén kezdte a nézgelődést, jegyzetelés volt, legtöbbször a grafikonok előtt álltak.

A kiállítás témája Szolnok megye 25 éve. A felszabadítástól napjainkig. Mi a legbelső teremben kezdtük a nézgelődést. A legnagyobb meglepetés akkor ért bennünket, amikor megpillantottuk Szabó László szobrát. Ennek a teremnek a kiállítása vonzott engem a legjobban, tudod miért: itt találhatók Szolnok megye irodalmi életének feljegyzései. Mégis nagyon meghatott voltam, és legelőször egy Tiszavidékben megjelent cikk keltette fel a figyelmemet:

„MIT JELENT AZ ISKOLÁK ÁLLAMOSÍTÁSA a gyermekeknek, a szülőknek és a tanítóknak.

Képzeld el, ebben a kiegészített városban, ahol alig tengették életüket az emberek, még lóhús sem volt kapható, már az ifjúság, az eljövendő nemzedék nevelésére gondoltak, és volt erejük ahhoz, hogy meg is valósítsák ezt a tervet.

„Szolnok város elemi- és középiskoláiban a tanítás f. évi dec. 6-án, szerdán reggel megkezdődik, 9-1-ig.”

És ez valóban képviseli és elindítja azt a folyamatot, amelyet Patay Mihály grafikus fametszete olyan jól megfogalmazott:

„A munka tesz férfivá, a szellem emberré!”

A politikai, irodalmi élet is megindult. 1945. nov. 25. vasárnap a Tiszavidék c. lapban Dr. Kovács Kálmánt választották meg a Jász-Nagykun-Szolnok megye főispánjává; a szolnoki Verseggy Ferenc Irodalmi Kör már előadást szervezett. És a legnagyobb meglepetés! Kunszentmártonról, a szülőhelyemről több feljegyzést láttam. Először is beszámolok Neked (kissé dicsekedve), hogy nálunk (Kunszentmártonban) alakult meg először a NÉKOSZ Diószegi Sára és Kossuth Lajos neve alatt. Azután mellette foglal helyet Leonid Pervomajszkij verse Petőfi Sándorhoz. Reménységgel tölt

el, hogy névtelenül mi sem maradunk, a mi hírünk is megmaradt a felszabadulás dicsőséges évében.

Nincs időm ahhoz, hogy az egész kiállításról írjak! Nagyon fontos dolgok, amelyeket most leírok Neked. Ha ilyen vetélkedőre kerülsz, még hasznát veheted. Szolnokon 1946. máj. 19-re befejezték a Tisza-híd felállítását. Szabályszerű értelemben vett rohammunka volt ez, amelyet Ragó Antal vezetett. Még azt is megfigyeltük, hogy a hidat 1947. okt. 12-én avatta fel Tildy Zoltán (ne légy meglepődve e név hallatára!) és Gerő Ernő. Néhány birtoklevelet láttam a saját szememmel a márc. 15-i földosztásról.

1945. márc. 15.

Jászberény.

Kohári Péter jászberényi lakos 5 kh-t kapott.

Meg kell említeni a névtelen hőst, „Mihály bácsit”, aki koszorút ajándékozott a földosztó bizottságnak.

Még nagyon sok írnivalóm volna, csak azt mondom el, hogy a kiállítás könyvébe nem tudtam beírni a nevemet, gondold el, egy félóraig vártam, mert egy „kedves résztvevő” emlékező sorait róta a jövőre nemzedék számára! Ez az egy kellemetlen történet, ami kissé rosszul esett.

* * *

Versenyen vagyok, ülök és szörnyen izgulok. Tudod mi a feladatunk? Fogadom, nem találod ki! Hát – az a feladatom –, hogy írjak neked levelet. Ilyen még nem nagyon történt meg velem. Pedig már 16 is elmúltam.

No, most aztán figyelj. Múzeumban voltunk. Itt, a helyi múzeumban.

Erről fogok „szövegni”. Ha tanárnéni megnézné, mit írok, biztosan elhúzná a száját. Pedig múzeumból írok. Olyan sok érdekes dolgot láttam, hogy lesz egy-két hétig beszédtemánk.

Te, nekem annyi sok minden tetszett! Nem is próbálom rendszerezni, úgy írok „róluk”, jó?

Az első teremben rögtön láttam egy olyan képsorozatot, amely a tanulmányainkhoz kapcsolódik.

Háy Károly Zrinyi-sorozata volt. Már mint képsorozat. Tudod mi volt a legérdekesebb számomra? Az, hogy a képek fekete-fehér színösszeállításúak voltak. Nekem eddig valahogy a képekről az volt a véleményem, hogy mind csupa színes. Sok színnel festik. Ez nem olyan volt, mégis gyönyörű. Ugyanebben a teremben egy verset is találtunk nyomtatásban. Radnóti Miklós: Gyökér c. versét. Annakra megtetszett, hogy az utolsó versszakát megjegyeztem. Te is biztosan szereted a verset. Remélem nem tévedek. Figyelj csak, így szól az idézet:

Gyökér vagyok magam is most,
Férgek között élek én,
Ott készül e költemény.”

Ugye milyen szép? Sokat gondolkoztam már rajta és olyan mélyértelműnek találok.

Aztán láttunk sok-sok régi pénzt. Még egymilliárd pengő értékű is volt. Még aztán más képsorozatok, újságcikkek, plakátok, felhívások egész sokaságát láthattuk, olvashattuk. A hatalmas képekről, mint kis mozaikokból elénk tárul Szolnok megye története. A múltja, amely nemegyszer elkeserítő.

A sok szegény paraszt, nincstelenek tömege nyomorgott városainkban, falvainkban.

A kiállítás második része már „igazán” a felszabadulást és az ezt követő időket mutatja. Hatalmas fotók a földosztásról, az új gépekről. Te, egy öregember le van fényképezve, amint éppen nevet és valami olyasmit mond „Én vetettem, én aratok!” Én is önkéntelenül elmosolyodtam, amikor ránéztem. Boldogan nevet, és fölülről két foga van. Semmi több! Olyan élethű a kép, hogy el sem hiszed!

Jaj, még néhány dolgot szeretnék írni.

Láttam egy szobrot. Kígyót ábrázolt (biztosan a fasizmus), amit egy kétágú villa leszorít (a villa biztosan a Béke, szocializmus).

Ezután a másik teremben új gépek makettjei, illetve háztartási gépek. A Lehel hűtőgépgyár termékei. Már falun is sok hűtőszekrény van. Sok helyen olvastam már, hogy megyénk iparosodni fog. Ezt el is hiszem.

Képzeld, a hűtőgépekbe raktak almát, tojást, illetve italokat. Olyan szépek voltak az almák, hogy biz’isten kísértésbe estünk. Szégyen ide, szégyen oda, még oda is mentünk, hogy elemelünk egyet-kettőt. De jöttek a felnőttek, és mi nyeltük a nyálunkat, elsomfordáltunk onnan.

Most már be kell fejeznem az írást, sürgetik a „kéziratot”. De még ezt ide-szorítom: nézd meg okvetlenül a kiállítást, csak nehogy éhes legyél! Mert még „bűnbe esel, mint Éva anyánk”! Szia!

Üdvözlettel: Éva, – nem Éva anyánk!

* * *

A kiállítás hűen ábrázolja, hogyan kapott földet Szolnok megye parasztsága. Felosztották Horthy Miklós kenderesi birtokát is. Naptól cserzett arcú, munkában megkérgesedett kezű parasztemberek meghatott arcát mutatták be a fotók. Megindulhatott Szolnok megye mezőgazdasági fejlődése. Büszkén mondhatjuk, hogy megyénkben alakultak meg az első mezőgazdasági termelőszövetkezetek. Túrkevé, Mezőtúr, Karcag és a Jászság több helysége voltak azok, amelyekben a parasztnak az egész ország mezőgazdasági lakosságának példát mutattak a mezőgazdaság szocialista átalakításában. Ezek a termelőszövetkezetek mindig élen jártak a termelésben, s nem véletlen az, hogy 1969-ben a megyében 18 q hektáronkénti búzatermést, vagy 300 q hektáronkénti cukorrépatermést takarítottak be. 1958-tól kezdve Szolnok megye minden községében, városában sorozatosan alakultak meg a termelőszövetkezetek.

A kiállítás tablói hűen mutatják ezt a monumentális átalakulást. Hatalmas változás következett be a fejlődésben. A képek új istállók, korszerű mezőgazdasági gépek, gazdasági épületek, etetési-itatási normák, díjazott tenyészállatok, termények bemutatásával illusztrálják a megye mezőgazdasági fejlődését. Termékeink nemcsak belföldön, hanem külföldön is igen megbecsültek. Tény az, hogy megyénk elsősorban mezőgazdasági termékeivel írta be nevét hazánk szocialista fejlődésének könyvébe, de nem elhanyagolandó ipari fejlődésünk sem. Gondoljunk csak a világhírű Tiszamenti Vegyi-

művekre, amelynek termékei hozzájárulnak mezőgazdaságunk korszerű kemizálásához. A háziasszonyok részére mosószerüzemet is létesítettek. Innen kerülnek ki a híres „TOMI” mosószerrek.

Szolnok diákváros is, sok papírra van szüksége; az ország egyik legkorszerűbb papírgyára található itt, amelyet bizonyít az is, hogy ez az egyetlen papírgyára az országnak, ahonnan exportra is termelnek papírt. Nem régen épült a régi gyár mellé a cellgyár és az új „négyes gép”.

Ki ne ismerné a híres jászberényi Lehel hűtőgépet. Nemcsak a magyar háziasszonyokat látják el velük, hanem külföldre is, pl. az arab országokba is szállítanak belőlük. Energiaellátásunk igen szegény, de a kiállítás egyik fő tárgya a kiskörei Tisza II. vízlépcső építésének vázlata volt, amely bemutatja e hatalmas létesítmény fontosságát. Mind az iparnak, mind a mezőgazdaságnak rendkívül hasznos lesz. Ez az országnak egyik legfontosabb beruházása, amely a negyedik 5 éves tervben fog befejeződni...

E számunk munkatársai:

Gulyás Barnabás közgazdász, a Magyar Nemzeti Bank munkatársa, Szolnok; Imre Lajos gimn. tanár, Szolnok; Jáky Alajos főgyógyyszerész, Szolnok; Kaposvári Gyula múzeumigazgató, Szolnok; Palatinus István közgazdász, a Magyar Nemzeti Bank munkatársa, Szolnok; Pogány Ö. Gábor, a Magyar Nemzeti Galéria főigazgatója, Budapest; Soós István közgazdász, a Megyei Tanács VB elnökhelyettese, Szolnok; Szurmay Ernő, a Versegby Könyvtár igazgatója, Szolnok; Tabák Lajos, az SZMT megyei elnöke, Szolnok; Dr. Ungor Tibor, az MSZMP MB Oktatási Igazgatósága vezetője, Szolnok; Váczi Sándor, az MSZMP MB titkára, Szolnok; Varga József, a Szolnok megyei Néplap főszerkesztője, Szolnok; Zámboi János főmérnök, Budapest.

SZOLNOK MEGYEI KIADVÁNYOK 1969-BEN

Nagyon sokszor elhangzott az utóbbi években, éppen ezért kissé fényét is veszítette az a megállapítás, hogy a nagy évfordulók korát éljük. Pedig van ennek a pusztán tényközlésnek egy sereg olyan tartalmi vonatkozása, amely soha el nem kophat, íze, színe nem fakulhat el. Annál kevésbé, mert az emberek tudatába jó mélyen bele-
vésődött.

Ezt a rögződést segítették és segítik elő azok az ünnepélyes vagy ünnepek jegyében zajlott és zajló események, rendezvények, tudományos, szépirodalmi és publicisztikai írásművek, közlemények, amelyek hatásukban társadalmunk túlnyomó többségét átfogták vagy legalább érintették.

Persze csak a nevelés hatékonyságának alapos és korszerű felmérésével lehetne megközelítő képet kapni a köztudat formálódásának mértékéről. Az erre vonatkozó kísérletek azonban még jobbára próbálkozás jellegűek. A tudományosan megalapozott hatékonysági vizsgálatok még meglehetősen ritkák. Éppen ezért az ilyen megállapítások szükségképpen magukban hordják az általánosítás veszélyét.

Van azonban az évfordulós esztendőknél olyan terméke, amely a maga marandóságával, állandóságával és mindennapi használhatóságával folyamatosan tud hatni a köztudatra. Ez a termék az utóbbi évek sajtóanyaga, amelynek bőségéből most csupán az 1969-es év Szolnok megyei anyagát emeljük ki. A kiemelés több ok indokolja. Egyrészt csupán egyetlen esztendő országos anyagát is egy tanulmány keretében ismertetni megvalósíthatatlan feladat lenne, másrészt az előző évekhez viszonyítva 1969-ben olyan szép számmal jelentek meg értékes kiadványok Szolnok megyében, hogy ezeket csokorba fogni, róluk szólni érdemes. Ha még azt is figyelembe vesszük, hogy a most szóba kerülő művek Szolnok megyei, ill. Szolnok megyében dolgozó emberek munkájának eredményei, akkor azt is elmondhatjuk, hogy e kiadványok Szolnok megye szellemi életének is valamiféle képét adják az adott időpontban. Gondolom, ezért nem felesleges ezt az anyagismertetést elvégezni.

Talán elegendő csak utalnom arra, hogy ezt a szellemi tükörképet az tenné teljesebbé, ha a helyi és országos lapokban, folyóiratokban vagy önálló művekben Szolnok megyéről megjelent publikációkat is összefoglalnánk. Ez azonban most nem célja ennek a dolgozatnak.

A tárgyalt anyagok zöme közvetlenül vagy közvetve kötődik az 1969-es esztendő évfordulóihoz. Ezek sorát a Magyar Tanácsköztársaság idején megjelent két helytörténetileg nagy forrásértékű faksimile kiadvány nyitja meg.

Szolnoki Munkás, 1919. (Szociáldemokrata Párt hivatalos közlönye. Szerk.: Szerkesztőbizottság. Kiad. a Szociáldemokrata Párt Szolnoki Végrehajtó Bizottsága, Szolnok, Róth ny. 1—104. sz.) (Faksimile kiadás Bevez. Kaposvári Gyula. (Kiad. a. Szolnok, Damjanich Múzeum.) Szolnok, 1969. Damjanich Múzeum — Szolnok m. Tanács V. B. soksz. Ism. lapsz. (288) 1. 29 cm.

(Szolnok Megyei Múzeumi Adattár 6.)

A vaskos kötet a Szolnokon megjelent újságnak minden fellelhető számát (100 pld.-t) tartalmazza. A csaknem teljesnek mondható anyag valóban nélkülözhetetlen forrásanyag mind a helytörténettel, mind a Magyar Tanácsköztársaság történetével foglalkozók számára.

Ugyancsak sokat forgatott forrás a *Jászsági Néplap*.

A kötet Jászapátiban 1918. december 25. és 1919. május 24. között megjelent politikai, gazdasági és társadalmi hetilap hasonmás példányait tartalmazza. Említésre méltó, hogy a kiadvány megjelenése valóban kollektív munka eredménye: a szolnoki Damjanich Múzeum xerox gépén készültek a faksimilek, de a sokszorosítást a Jászberényi Járási Könyvtár rotaprint gépe végezte, míg a borítólapot és a bevezetőt a Hűtőgépgyár nyomdájában nyomták.

Jászsági Néplap. Politikai, közgazdasági és társadalmi hetilap. (Főszerkesztő Brósz Róbert.) 1—2. évf. Jászapáti, 1918. december 25.—1919. május 24. (Faksimile kiadás.) Szerk. Tóth János. (Kiad. a) Jászberény, Járási Tanács V. B. — Jász Múzeum. Jászberény, 1969., Szolnok, Damjanich Múzeum — Jászberény, Járási Könyvtár soksz. Ism. lapsz. (94) 1. 29 cm.

(Szolnok Megyei Múzeumi Adattár 8.)

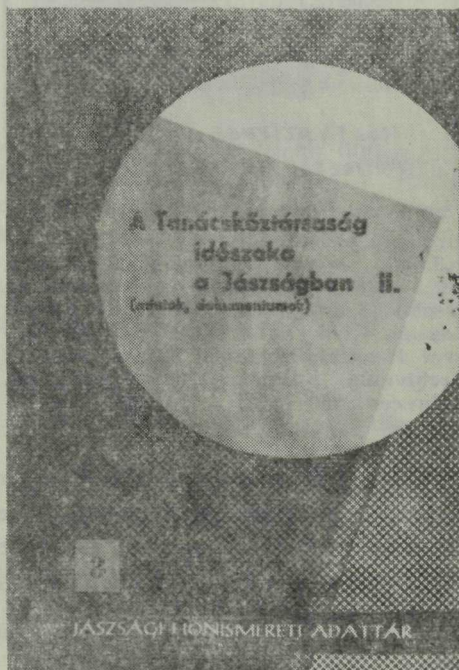
Az alábbi eseménynaptár az 1918/19-es esztendők eseményeit dolgozza fel rendkívüli műgonddal, igen jó lényeglátással és gazdag forrásanyagra támaszkodva. Sok olyan alig vagy nehezen hozzáférhető anyagot publikál, amely nélkülözhetetlen a kutatómunkában, és így, együtt nagyon megkönnyíti azt.

Szolnok megye 1918/19 (ezerkilencszáz-tizennyolc/tizenkilenc)-es eseményeiből. összeáll. Mészáros Ferenc, Szolnok, 1969. Tempo soksz. (4), 79 p. 28 cm.

(Szolnok Megyei Múzeumi Adattár 9.)
Borítécím Szolnok megye 1918/19-ben

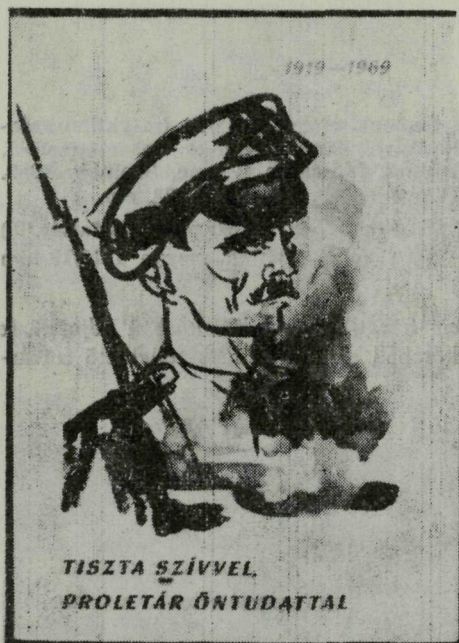
Hasonló ígérennyel, de nem időrendi, hanem tematikus csoportosításban adja közre a Jászság 1918/19-es eseményeinek naptárát a korabeli sajtóra és más fellelhető forrásanyagra támaszkodva.

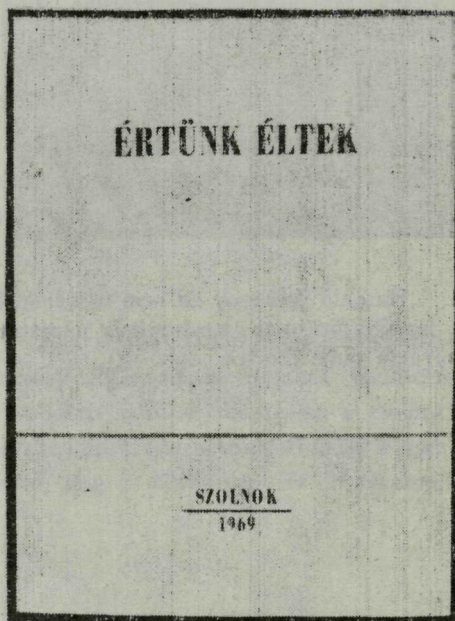
A Tanácsköztársaság időszaka a Jászságban (adatok, dokumentumok.) 1. Összeáll. Tóth János. (Kiad. a) (Jászberény, Járási- és Városi Tanács V. B., Jász Múzeum.) Jászberény, 1969. Szolnok, Damjanich Múzeum — Jászberény, Járási Könyvtár soksz. 45 (2). 1. 20 cm.

Népes anyaggyűjtő gárda közreműködésével született meg az évfordulós megyei kiadványok eme legtekintélyesebbike. A mű hiteles, jórészt a kötet dokumentációs anyagában is feltárt adatokra, visszaemlékezésekre és szinte teljes forrásanyagra támaszkodva mondja el a Kommunisták Magyarországi Pártja megalakításáért és a Horthy-fasizmus ellen az ország demokratikus átalakításáért Szolnok megyében 1918–19 és 1945 között vívott harcok történetét. A kötet és a kapcsolódó forrásjegyzék nagyszerű alapot ad a kutató munkához, a második részben közölt visszaemlékezések pedig nevelőhatásukban még nagyon sokáig gyűrűzni fognak jóval azután is, hogy a most visszaemlékezőkre is csak emlékezni fognak az utódok.

Tiszta szívvel, proletár öntudattal. (1919–1969.) (Tanulmány, visszaemlékezések.) (Szerk. Ungor Tibor, ill. Bokros László.) Kiad. az MSZMP Szolnok Megyei Bizottság Oktatási Igazgatósága és Archivuma, Szolnok, 1969. Alföldi ny., Debrecen, 169 l., 31 t. 24 cm.

Értünk éltek. A munkásmozgalom kiemelkedő elhunyt Szolnok megyei harcosainak életrajzkötete. (Szerk. Selmeczi László.) Kiad. a MSZMP Szolnok megyei Bizottságának Archivuma, Prop. és Műv. Oszt. (Szolnok), 1969. Alföldi ny. Debrecen, 119 (1) l., 16 t. 20 cm.

Ezek adják meg ennek és az előbbi műnek is a jelentőségét. A Csáki István emelkedett hangú bevezetőjével kezdődő kötet 123 Szolnok megyei születésű vagy a legnehezebb időkben a megyében élő és itt küzdő munkásmozgalmi mártir és harcos rövid életrajzát adja. Az anyaggyűjtés lelkiismeretes munkáját itt is lelkes kutatócsoport végezte.

A két megyei igényű kiadványhoz 3 helytörténeti munka csatlakozik.

A Törökszentmiklós 1918/1919-es forradalmi eseményeit feldolgozó, szép kiállítású könyv fénykép- és dokumentum anyaggal egészül ki.

Kerek Béla

Tetteik fényesen ragyognak. Törökszentmiklós forradalmi eseményei 1918—1919-ben. (Bev. Magyar János.) Kiad. az MSZMP Törökszentmiklós Városi Bizottsága, Törökszentmiklós, 1969.

Tóth János:

Az őszirózsás forradalom és a Tanácsköztársaság a Jászságban (adatok, dokumentumok) Jászberény, 1969. (Jász Múzeum), 75 p. illusztr. 23 cm.

(Jászsági füzetek. A jászberényi Múzeumbaráti Kör kiadványai 5.)

A kötet gazdag adat és dokumentum anyagra építve szemléletes illusztrációval nélkülözhetetlen anyagot ad a Jászság helytörténeti kutatói kezébe.

Tartalmában nem, de kiállításában szerényebb kötet Kiss Kálmán Szolnok megye 1969. évi helytörténeti pályázatán első díjat nyert pályaműve. Kisújszállás első világháborús éveiről, az őszirózsás forradalom és a Tanácsköztársaság ottani eseményeiről teljes anyagot ad. Függelékében a forrásjegyzéken kívül közli a kisújszállási vöröskatonák és vörös-örök névsorát az egykori rendőri jelentés alapján.

Kiss Kálmán:

Kisújszállás, 1918/19 (ezerkilencszáz-tizenhét/tizenkilenc)-ben. Szolnok 1969. Tempo soksz. 116 p. illusztr. 20 cm. — (Szolnok. Damjanich János Múzeum közleményei: 19—20.) Bibliogr. 102—109. p.

Az alábbi összeállítás a Szolnoki Munkásnak a pedagógusokkal, ill. a tanulókkal kapcsolatos cikkét, híradását tartalmazza igen jó, áttekinthető csoportosításban. Így együtt jól használható anyagot ad elsősorban a pedagógusok és főleg szolnoki KISZ-tagok számára.

A proletárok tanítói. A szolnoki pedagógusok a Magyar Tanácsköztársaság időszakában. (Összeáll. Bereczki Lajosné, Mészáros Ferenc, Nagy Gizella. Kiad. a Szolnok Városi Tanács V. B. Művelődésügyi Oszt.) Szolnok, 1969., Damjanich Múzeum soksz. (2) 36, (1) l. 21 cm.

Dokumentumok a Szolnoki Munkás című 1919-es napilap anyagából.

Közvetve kapcsolódnak az évfordulókhoz azok a kiadványok, amelyek pártbizottsági ülések, aktívák, tudományos ülésszakok anyagát dolgozzák fel.

Húsz esztendő. Szolnok megye mezőgazdaságának fejlődése és jövője. A Megyei Pártbizottság ülésének anyaga, Szolnok, 1969. Szolnok megyei Lapkiadó V. Alföldi ny., Debrecen. 185 db illusztr. 20 cm.

Bibl. 183., 185. l.

A jól szerkesztett, táblázatokkal, grafikonokkal, képekkel illusztrált tudományos kötet a pártbizottsági ülés teljes anyagát nyújtja, s ezzel szinte mindennap forgatható kézikönyvet ad a megye mezőgazdaságával foglalkozó szakemberek és kutatók kezébe.

Az iskolai nevelő munka homlokterében álló téma iránt érdeklődők forrásanyagot, módszereket, hasznos gyakorlati észrevételeket találhatnak a Szolnok megyei kommunista pedagógusok aktívaülésének teljes anyagát tartalmazó könyvecskében.

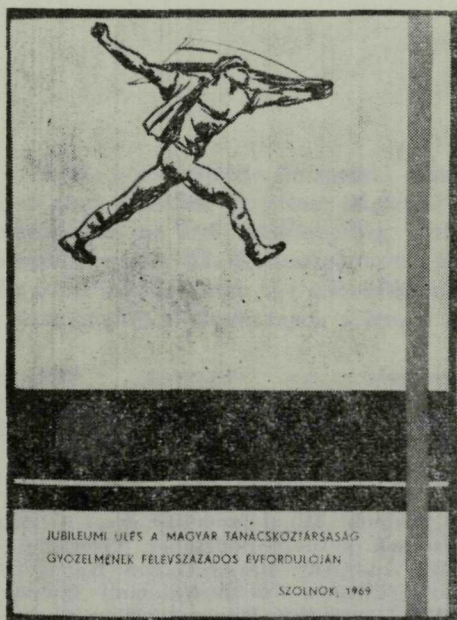
A hazafiságról. A Szolnok megyei kommunista pedagógusok aktívájának teljes anyaga. (Szerk. Makó Menyhért, Sóska Teréz. Kiad. az MSZMP Szolnok megyei Bizottság Prop. és Műv. Oszt.) Szolnok, 1969., Damjanich Múzeum sokszorosító, 177. (3) l. 20 cm.

1969. április 22-én, Lenin születésének 99-ik évfordulóján összegyűlt legjobb megyei propagandisták Leninre, a marxista-propaganda mesterére emlékeztek.

Ennek az emlékülésnek az anyagát nyújtja át ez a kiadvány, amelyet Lenin születésének 100. évfordulójára készülve propagandisták, előadók, cikkírók egyaránt haszonnal forgathatnak.

Propagandisták seregszemléje Szolnokon. 1969. április 22. (Előadás és hozzászólások.) Szolnok, 1969., soksz. 89 l. 29 cm.

A tudományos ülésszak előadásai és korreferátumai a Magyar Tanácsköztársaság nagy társadalmi, gazdasági, kulturális, szociális, politikai és katonapolitikai kérdéseinek megyei, megyeszékhelyi vetületeit taglalják igen gondos forrástanulmányokra, sőt új forráskutatásra építve.

Jubileumi ülés a Magyar Tanácsköztársaság győzelmének félévszázados évfordulóján. Szolnok, 1969. március 24—25-én. Az ülést rend.: Szolnok megyei Párttitkossági Oktatási Igazgatósága. — (Szerk.: Ungor Tibor. Bev.: Csáki István) Szolnok, 1969. Szolnok m. Lapkiadó V. Alföldi ny. Debrecen, 201 l. 20 cm.

A IV. Szolnoki Kulturális Hetek 1969. május 5–6-án megtartott pedagógiai tudományos ülésszakának teljes anyagát olvashatják az iskolai nevelő- és oktatómunka kérdéseivel behatóbban foglalkozni szándékozók. A munkásmozgalmi hagyományok, az eszményképek, a helytörténet szerepe, valamint a tanulás időszerű kérdései kapnak helyet az előadásokban és a hozzászólásokban.

Pedagógiai Napok, 2. 1969. Szolnok. (Előadások és hozzászólások.) Kiad. a Szolnok Városi Tanács V. B. Műv. Oszt. Szolnok, 1969. Damjanich Műz. soksz. (1). 104 (1) p. 20 cm. Bibliogr. 39—41. l.

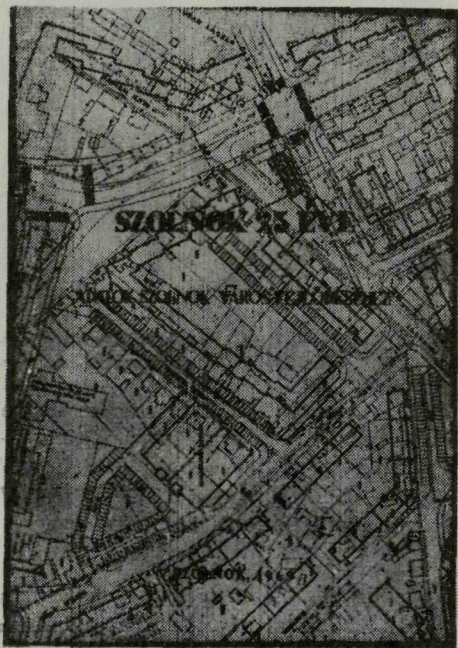

Szolnok megye, ill. Szolnok város felszabadulásának 50. évfordulója is még az 1969-es esztendőhöz kötődik. A témával foglalkozó két nagy jelentőségű dokumentációs kötet hívja fel mindjárt magára a figyelmet.

Szolnok megye 1944/45 (ezerkilencszáz-negyvennégy/negyvenöt)-ös eseményeiből. (Összeáll. Mészáros Ferenc. Szerk., bev. Kaposvári Gyula.) Szolnok, 1969. Damjanich Múz. soksz. (2) 136, 2. (11) l. 41 t. 29 cm.

(Szolnok Megyei Múzeumi Adattár, 11—12)

A mű eseménynaptárszerűen tárgyalja a megyénket is érintő nemzetközi, illetve országos eseményeket 1944 elejétől 1945 december végéig. Természetesen a legnagyobb helyet a megyei anyag kapja a kötetben, amely rendkívül gazdag könyv-, ill. sajtóforrás-anyagra épül. A felszabadulást közvetlenül megelőző hónapok, a megyénk területén folyó harcok, a demokratikus államrend kiépítéséért folyó nehéz küzdelem hű krónikáját kapja ebben az olvasó.

Szolnok 25 (huszonöt) éve. Adatok Szolnok város fejlődéséhez. (Szerk. Balázs Andrásné, Barna Gábor, Kaposvári Gyula.) (Bev.: Csoma Kálmán.) Szolnok, 1969. Damjanich Múzeum, soksz. 29 cm.

1. (köt.) (2), V. 214 p. 45 t.

2. (köt.) (2), 172 p.

(Szolnok Megyei Múzeumi Adattár 13—16.)

Két, összesen 470 lapot számláló nagy alakú kötetbe is alig fér bele a megyeszékhely fejlődését dokumentáló adatgyűjtemény.

Az összeállítás feloleli Szolnok város rövid történetével indítva a megyeszékhely életének minden területét. Aki ezt a munkát áttanulmányozza, s elemzi a gazdag grafikon, diagram és kartogram anyagot, nemcsak Szolnok város fejlődésének útját és problémáit ismeri meg, de indítékot kap a tárggyal összefüggő tudományos vizsgálódásra, kutatásra is.

Ez a hasonmás kiadvány a ma már szinte muzeális értékű, 1944. dec. 13-án indult szolnoki hetilapnak megjelent 4. ill. az 1945 május 1-én indult Tiszavidéknek első két számát adja az olvasó kezébe.

Dolgozók Lapja. 1944/45. (Kiad. a Magyar Kommunista Párt szolnoki kerületi csoportja. Fel. szerk. Zsemlye Ferenc. Szolnok, Sarkadi ny. 1. évf. 1—3. sz. 2. évf. 1. sz.) (Hasonmás kiadás.) (Bev. Kaposvári Gyula.) Szolnok, 1969. Damjanich Múzeum soksz. Ism. lapsz. (26) p. 29 cm.

(Szolnok Megyei Múzeumi Adattár 10.)

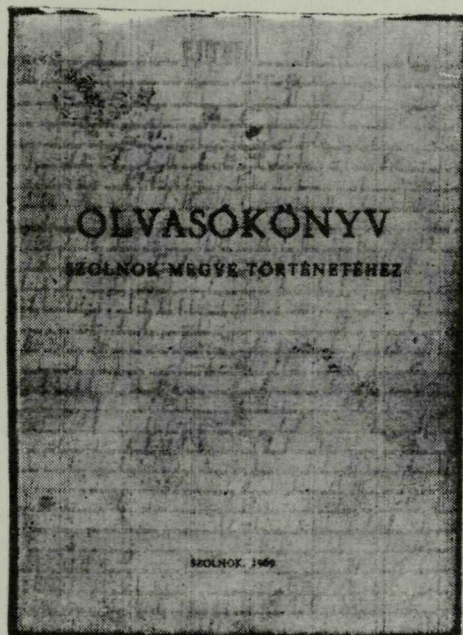
Szót kell még ejtenünk azokról az 1969-ben megjelent kiadványokról is, amelyek témájukban nem kapcsolódnak ugyan az évfordulóhoz, de a helytörténeti kutatásokhoz vagy egyszerűen a megye mai arculatának megismeréséhez szükségesek.

Szabó Lajos—Zsoldos István:

Fejezetek Kisújszállás történetéből. — (Bev. Oláh Lajos.) Szolnok, 1969. ny. n. 80 l., 2 t. 20 cm.

(Szolnok, Damjanich Múzeum. A — — közleményei 21—22.)

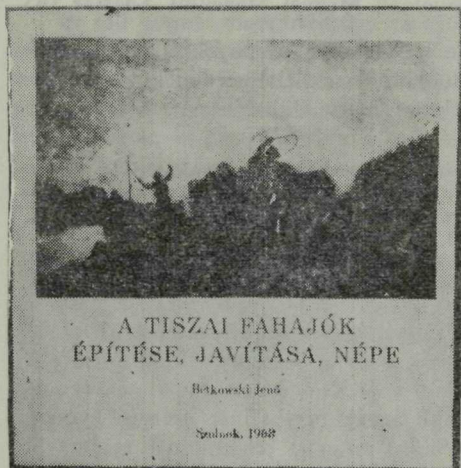
A kis kötet valóban hézagpótló munka. Kisújszállás város történetének dr. Kiss Géza által elkezdett megírását folytatják a szerzők az 1745-ös „megváltakozástól”, a redempciótól az első világháborúig. Kiss Kálmán már ismertetett 1918–19-es tanulmányával együtt Kisújszállás története a legújabb korig már szinte szerves egésszé állt össze. Mindenesetre egy eljövendő monográfia-író számára jelentősen megkönnyül a kutatómunka e tanulmányok révén.

Olvasókönyv Szolnok megye történetéhez. (Összeáll.: Antal Árpád, Munkatárs: Fodor Zoltán.) Szolnok, 1969. Szabadság ny. Debrecen, 256. l., 4 t. 20 cm.

A helytörténeti kutatás, a történelmi ismeretterjesztés, de a történelemtanításban végre a maga jogos helyét egyre inkább megtaláló helytörténet-tanítás nélkülözhetetlen és régen várt kézikönyvét kapja kézbe az olvasó. A Szolnok Megyei Levéltárnak legértékesebb oklevél- és más forrásanyagát tartalmazza az Olvasókönyv, kiegészítve azt az Országos Levéltár, ill. más források Szolnok megyére vonatkozó anyagával. A szövegeket követő levéltári jelzetek a kutatóknak, a magyarázatok a pedagógusoknak, előadóknak nyújtanak nagy segítséget. Az anyag csoportosítása a történeti elvet követi, tárgymutatója nagyon megkönnyíti a kötet célszerű kezelését.

Betkowski Jenő:

A tiszai fahajók építése, javítása, népe.
(Bev.: Kaposvári Gyula.) Szolnok, 1968.
Szolnoki ny. 84 l., illusztr. 24x23 cm.
(Szolnok Megyei Múzeumi Évkönyv 1/2.)

Egy, a néprajztudomány által fel nem tárt, ma már kihalt foglalkozási ág monografikus értékű feldolgozását adja ez a nem eléggé méltányolt munka, amelyben a szerző egy élet kutató munkájának eredményeit sűrítette. A kötet olvashatóságával, érdekességeivel, stílusának elevevőségével nem csupán a néprajz iránt tudományosan érdeklődők figyelmére is joggal számot tarthat.

Csak címleírását adjuk a Központi Statisztikai Hivatal Megyei Igazgatósága értékes kiadványainak, amelyek a megye társadalmi, gazdasági életével foglalkozók, az iránta érdeklődők számára mindennemű elemző munkához nélkülözhetetlenek.

Szolnok megye statisztikai évkönyve.
(Kiad. a Központi Statisztikai Hivatal Szolnok megyei Igazgatósága, Szolnok, Stat. Kiadó soksz. 1968., 1969. 353, 28 l. 20 cm.)

A talajerőgazdálkodás helyzete Szolnok megyében. (Kiad. a Központi Statisztikai Hivatal Szolnok megyei Igazgatósága, Szolnok, 1969. Házi soksz. 36 p., 29 cm.) Bibliogr. 36. p.

A termelőszoövetkezetek (ezerkilencszázhatvannyoce) 1968. évi gazdálkodásainak főbb jellemzői. (Kiad. a Központi Statisztikai Hivatal Szolnok megyei Igazgatósága, Szolnok, 1969., házi soksz. 39 l. 29 cm. (Adatközlés.)

Gyenge gazdasági adottságú települések főbb jellemzői Szolnok megyében. (Kiad. a Központi Statisztikai Hivatal Szolnok megyei Igazgatósága, Szolnok, 1969. Házi soksz. 27 l., 29 cm.)

A termelő és szolgáltató vállalatok jövedelmezősége 1968ban Szolnok megyében. (Kiad. a Központi Statisztikai Hivatal Szolnok megyei Igazgatósága, Szolnok, 1969. Házl. soksz., 29 cm.)

Szolnok város társadalmi mobilitásának főbb vonásai a felszabadulás óta. (Kiad. a Központi Statisztikai Hivatal

Szolnok megyei Igazgatósága, Szolnok, 1969. Soksz. 27 l., 29 cm.)

A gazdaság fejlettsége és a lakosság ellátottsága színvonalának meghatározói Szolnok megyében. (Kiad. a Központi Statisztikai Hivatal Szolnok megyei Igazgatósága, Szolnok, 1969. Soksz. (1), 37 l., 29 cm. Bibliográfia 37 l.

Szolnok megye bűnüldözése és bűnüldözési helyzete, a bűnözés okai. 1964—1968. évek adatai alapján. (Kiad. a Legfőbb Ügyészség Titkársága, Bp., 1969. Soksz. (4), XXI. (1), 165 l., illusztráció 28 cm.)

Borítékcím: A bűnözés helyzete, a bűnözés okai Szolnok megyében.

A Legfőbb Ügyészség Titkársága a Szolnok megyei Főügyészség statisztikusának közreműködésével az 1964–68. évek adatai alapján végzett nagyarányú vizsgálat eredményeit rögzítette ebben a tanulmányban. A megye közigazgatási egységei szerint, ill. a bűnözési ágazatként tárgyalt anyag büntető jogászaink körében szinte kézikönyvként használható.

A Húsz esztendő tsz fejlődésével párhuzamosan fejlődő állami gazdaságok két évtizedes fejlődését, elemzését adja a 2 évtized című kötet a Szolnok megyei áll. gazdaságok igazgatósága kiadásában (Alföldi Nyomda, Szolnok, 1969.).

Befejezésül említsük meg a Damjanich Múzeum rendezésében 1969-ben lezajlott tárlatok, kiállítások könyvészeti szempontból is művészi értékű katalógusait, amelyek egyben a megyeszékhely kiemelkedő képzőművészeti eseményeinek szemléletes krónikáját is jelentik. A hagyományos *Tavaszi*, ill. *Téli Tárlat*, az *Ámos Imre-Anna Margit* valamint *Palicz József* kiállításának katalógusai mellett különösen szép az *Észt Ötvösművészeti Kiállítás* anyagát bemutató katalógus.

Az évfordulós esztendők tudatformáló hatásáról szólottunk a bevezetőben. Az 1969-es esztendő megyei eredetű kiadványainak pusztán bibliografikus felsorolása is meggyőzően mutatja, milyen termékenyítően hatottak az évfordulók kutatóinkra, megyénk tudományos érdeklődésű dolgozóira. Ha pedig figyelembe vesszük, hogy a kiadványok jelentős részének egész kutatócsoportok voltak a szerzői, s munkájuk nyomtatásban megjelent eredményeit csak könyvtáraink zsúfolt olvasótermeiben több százan tanulmányozzák, hatékonyság szempontjából is elégedettek lehetünk megyénk 1969-ben megjelent önálló sajtótermésével.

Szurmay Ernő

